

elki-

összton

evangélikus
Lelkészi
szakfolyóirat

LIV. ÉVFOLYAM 9. SZÁM

1979. SZEPTEMBER

Országos Lelkészkonferenciák Gyenesdiáson

DR. KÁLDY ZOLTÁN:

A diakóniai teológia Pál leveleiben

Néhány megjegyzés

A két előző országos lelkészkonferenciánkon elsősorban a négy evangélium alapján beszéltem a diakóniai teológia alapjairól és tartalmáról. Mindig tudtam, hogy bármennyire meghatározóak az evangéliumok a diakóniai teológia szempontjából, mégsem állhatunk itt meg, hanem ezt a munkát folytatnunk kell az apostoli levelek alapján. Válságos helyzetbe kerülne a diakóniai teológia, ha az apostoli levelek azt nem konfirmálnák meg.

Hadd folytassam egy személyes vallomással. Az országos lelkészkonferenciákra készülve, szükséges volt, hogy Pál apostol leveleit aránylag rövid időn belül sorban olvassam el. Még az én számomra is boldog meglepetés volt, hogy ezek a levelek egészükben és részleteikben milyen egyhangulag képviselik és támasztják alá a diakóniai teológiát. Sőt egyes versek és szakaszok megértése csak a diakóniai teológia alapállásából lehetséges.

Bár előadásom címe Pál valamennyi levelének vizsgálatára utal, munka közben jöttem rá, hogy Pál apostol leveleinek összességét nem lehet egy előadás keretében feldolgozni. Ezért csak a római, a két korinthusi, a filippi és a kolosséi levelek vizsgálatára szorítkozom. A többi — ha megérjük — a következő országos lelkészkonferencián jöhet sorra.

Legyen világos előttünk az is, hogy lényegében az egész páli teológiát kellene feldolgoznom, ha arról beszélek, hogy a diakóniai teológia Pál leveleiben, hiszen Pál egész teológiája egyértelműen diakóniai teológia. Viszont egy ilyen feldolgozáshoz egy egész élet sem elég. Ezért lényegében csak jelzéseket adok és irányvonalakat rajzolok meg.

Azt a módszert alkalmazom, hogy *előbb a dogmatikai jellegű részeket vizsgálom, ezt követően pedig az etikai következtetéseket összegezem*. Mint eddig, most sem törekszem nagy teológiai tételek megfogalmazására, hanem változatlanul az exegetikai munkára teszem a hangsúlyt, annál is inkább, mert Pál leveleiben egyes szakaszok jobb megértése visz bennünket előbbre a diakóniai teológiában.

Isten halálos szeretete

Ha Pál apostol leveleire gondolunk, általában azoknak „súlyos teológiai mondanivalói” jutnak először eszünkbe. Nehéz szavak, nehezen megfogható teológiai tételek kísértenek: „Isten igazsága”, „megigazulás”, „megbékéltetés”, „ismeret”, „elrejtett bölcsesség”, „törvény”, „Isten szabad ke-

gyelme" és így tovább. Sokszor ezek a szavak és fogalmak és az ezeket kapcsolatos teológiai megfogalmazások valahogy eltakarják azt, ami mindezek mögött a fogalmak, cselekmények és teológiai tételek mögött süti, és pedig forróbban, mint a Nap, és ez: az Isten szeretete. Pál leveleinek a központi bizonyágtétele az, hogy az Isten határtalanul, halálosan szeret. Amikor Pál erről beszél, akkor önti a szavakat, mert úgy érzi, hogy még mindig nem tudta eléggé kifejezni, hogy mekkora és milyen mély az Istennek irántunk való szeretete. Figyeljük csak ezt a magával sodró vallomást: „Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelmek, sem jelenlők, sem eljövendők, sem hatalmak, sem magasság, sem mélység, sem semmiféle más teremtmény nem választhat el minket az Isten szeretetétől...” (Rm 8, 38—39) Azt pedig mindenkinek kell tudnia, hogy itt nem arról a szeretetről van szó, amellyel mi szeretjük az Istent, hanem amivel Ő szeret minket.

Ez a szeretet a szó szoros értelmében „halálos” szeretet. Ez nem valamiféle pietista megfogalmazás, mert mögötte ott van az a golgotai keresztség, amelyen Isten megbizonyította ezt a halálos szeretetet: „Isten azonban abban mutatta meg rajtunk szeretetét, hogy Krisztus már akkor meghalt értünk, amikor bűnösök voltunk.” (Rm 5, 8) Ez a vers Isten szeretetének nagyságát egy kiélezett helyzetben mutatja meg. Isten olyan emberekért adta Krisztust, akik ellene támadtak, és így az Ő ítélete alatt voltak. Ezekért hozta a halálos áldozatot. Itt arról van szó, hogy Isten az Őt gyűlölő emberhez hajol le, önmagát kiszolgáltatja áldozatra, és irgalmával és jóságával felemeli magához az embert.

Innét érthető Pálnak ujjongása: „Áldott az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene.” (2 Kor 1,3) Isten Jézus Krisztus Atyja, és ez azért hangsúlyos, mert így nyilvánvaló, ti. Jézus Krisztusban, az ő áldozatos halálában, hogy Ő az irgalmas Atyja.

A páli levelekben ismételten olvasunk „megigazulás”-ról, „megbékéltetés”-ről, „bűnbocsánat”-ról. Anélkül, hogy ezen a helyen részletekbe bocsátkoznánk, állapítsunk meg három vitathatatlan tény. Mind a három fogalom vagy inkább esemény mögött Isten irgalma, szeretete, könyörületessége van és nyilatkozik meg. Ne engedjük ezeket a szavakat vagy fogalmakat teologumenokká tenni, mert ami rajtuk keresztül hozzánk jön, az az Isten irgalma és szeretete. Másodszor: mind a megigazulás, mind a megbékéltetés, mind a bűnbocsánat Isten, és pedig az irgalmas Isten tette. Isten maga volt, aki az Ő Fiának odaadásával a megigazítást, a megbékéltetést és a bűnbocsánatot véghez vitte. Isten volt az, aki Krisztust „engesztelő áldozatul rendelte” (Rm 3, 25). Isten maga volt, aki az Ő Fiának odaadásával a megbékéltetést elvégezte, hiszen így vall Pál: „Aki tulajdon Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért odaadta.” (Rm 8, 31) Isten volt az, aki a megigazítás ajándékát adta, úgy, ahogy Pál írja: „Ha tehát már most megigazított minket az ő vére által, még inkább meg fog menteni minket a haragtól.” (Rm 5,9) És a bűnöket is Ő bocsátja meg. Ezért idézi Pál a zsolnárt: „Boldog az az ember, akinek az Úr nem tulajdonít bűnt.” (Rm 4, 8) Végül a harmadik, amit meg kell állapítanunk, hogy a megigazítás, a megbékéltetés és bűnbocsánat nem három különböző tette Istennek, hanem három aspektusa egy és ugyanazon isteni cselekvésnek, még akkor is, ha mindegyiknek van külön hangsúlya. A megigazítás és a bűnbocsánat éppen úgy identikus egymással, mint a megbékéltetés és a bűnbocsánat vagy a megigazítás és a megbékéltetés. A megigazítás azt jelenti, hogy mi bűnös emberek igaznak minősülünk, sőt igazakká válunk Krisztusért. A megbékéltetés azt jelenti, hogy Isten Krisz-

tusért megbocsátja bűneinket, és ledönti a falat, amely az utat közte és köztünk elzárta, és így most békességünk van Istennel. A bűnbocsánat pedig azt jelenti, hogy Isten eltörli bűneinket, nem ítél el, ellenben Veled való közösséggel, új élettel és üdvösséggel ajándékoz meg. De ugyanezt jelenti a megigazítás és megbékéltetés is. Ezt más oldalról így is mondhatjuk: „Ezért ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre.” (2 Kor 5, 17)

Feltűnő lehet, hogy milyen erősen hangsúlyozom most Isten szeretetét, irgalmát, könyörületeségét, a bűnös emberhez való lehajlását, cselekvését az emberért, az ember új életéért, üdvösségéért. Ezt nagyon tudatosan teszem. Azt akarom ugyanis nyilvánvalóvá tenni, hogy a diakóniai teológia sokkal messzebbről ered, és mélyebben is gyökerezik, mint azt gyakran gondoljuk. Nem egyszerűen abból nő ki, hogy segítenünk kell a társadalomban — tehát egy szituáció „kényszerít” rá. Még csak nem is az az alapja, hogy „Jézus, az Irgalmas Samaritánus” segített a rászoruló emberen, betegeket gyógyított, könnyet törölt, kenyeret adott, noha ez is diakóniára hív, hanem olyan messziről és mégis olyan közelről kell kiindulnunk, hogy Isten irgalmas Isten, aki bűnbocsánatot ad, megbékéltet és megigazít. Vagyis nem akarja a bűnös ember halálát, „hanem hogy megtérjen, és éljen”. Tehát a szerető, az ember üdvösségét munkáló Isten van előttünk, mint aki nemcsak szeret, hanem szeretetet ad, és munkál az emberben, hogy azt tovább adja. Még azt is ki merem mondani — és ezt most először mondom ki —, hogy a diakóniának és ezzel együtt a diakóniai teológiának is, nemcsak krisztológiai, hanem szoterológiai megalapozottságúnak is kell lennie. Abból kell kiindulni, hogy Isten megigazít, megbékéltet, bűnbocsánatot ad. Ebből pedig Pál apostol ezt a következtetést vonta le: „Mindez pedig Istentől van, aki megbékéltetett minket önmagával-Krisztus által, és nekünk adta a békéltetés szolgálatát.” (2 Kor 5, 18) A „diakonia téz katallagés” pedig szoterológiai célzatú diakónia. Ezt csak megerősíti, hogy Pál ugyanebben a bibliai szakaszban arról is szól, hogy Isten „ránk bízta a békéltetés igéjét”. (2 Kor 5, 19) A „logos téz katallagész” pedig nyilván azt jelenti, hogy azt az igét hirdetni kell, hogy az emberek „megbéküljenek Istennel”, vagyis üdvösséget nyerjenek. Ez pedig a szoterológiába tartozik. Egyetlen szóval sem kívánom azt mondani, hogy kizárólag a szoterológiai jellegű diakóniának van helye az egyházban, mert ez nagyon súlyos tévedés és az Istentől kapott drága földi élet és az érte való diakonia lebecsülése volna, csupán azt hangsúlyozom, hogy a diakóniai teológiának krisztológiai alapjait ki kell szélesíteni szoterológiai irányban. Ezzel együtt tágitani kell kozmikus irányban, mert az Isten szeretete, irgalma az egész világra irányul, és Fiát is az egész világot adta.

A nagy botrány

Közismert, hogy Pál apostol teológiáját úgy szoktuk jellemezni, mint a „kereszt teológiát”-ját. Így is mondhatjuk: sztaurocentrikus teológia. Ez még akkor is jellemző az ő teológiájára, hogyha azt állítjuk, hogy a fel-támadás teológiája éppen olyan fontos számára. Mégis gyakran idézzük e mondatát: „Mert úgy határoztam, hogy nem tudok közöttetek másról, csak Jézus Krisztusról, róla is mint a megfeszítettéről.” (2 Kor 2, 2) De éppen ez a kereszt, a Krisztus keresztje lett a nagy „botrány” a zsidóknak, a görögöknek pedig „bolondság”. (1 Kor 1, 23) Az eredeti görög szövegben szereplő „skandalon” szó jelentései a következők: ami botrányt, botránkozást okoz, ellentmondást hív ki, méltatlankodás és helytelenítés tárgya. Tehát a zsidók szemében a kereszt botrányt okoz. Tudom, hogy erről a

bizonyos skandalonról az exegézisek során sokat beszélünk, mégsem egészen biztos, hogy jól értettük. Ezt ugyanis a diakóniai teológia nélkül nem lehet jól érteni. *Egyben az egész diakóniai teológiának sarkpontja mindaz, ami a „kereszt botránya” mögött van. Mi van hát mögötte? Az, hogy a zsidók olyan Messiást vártak, aki uralkodni fog, és sehogy sem tudták elfogadni Messiának, aki dicsőséges királyi uralkodás helyett a keresztre kerül, vagyis elbukik és meghal, és pedig gyalázatos halállal.* Ezért „botrány” számukra a kereszt és a keresztől való beszéd. Ők „jelt” kívántak, azt, hogy a Messiás isteni hatalma látható legyen. Hajtsa hatalma alá a pogányokat, állítsa vissza Dávid trónját, üljön bele abba, és uralkodjék. Ezért csak bosszankodni és botránkozni tudtak a keresztre feszített Krisztuson, mert ezeket az igényeket nem teljesítette. *Azt Ők már nem ismerték fel, hogy Jézus éppen így, a keresztben az igazi Messiás, „aki engedelmes volt haláláig, mégpedig a keresztfának haláláig”. Messiás, aki nem uralkodni, hanem szolgálni jött, és éppen a keresztben végezte el a legnagyobb szolgálatot, megváltásunkat.* Ezt azonban csak a hit ismeri fel. Csak a hit fedezi fel, hogy a kereszt éppen annak ellentéte, mint aminek látszik. Akik hit nélkül néznek rá, azok csak a „gyengeségét” látják, és nem veszik észre a „gyengeség” alá rejtett isteni erőt és hatalmat. *A Messiás hatalma „kereszt alá rejtett”, vagyis a szolgálatban mutatkozik meg.* Így vallja ezt Pál: „És miközben a zsidók jelt kívántak, a görögök pedig bölcsességet keresnek, mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak botránkozás, a pogányoknak pedig bolondság, de maguknak az elhivatottaknak, zsidóknak és görögöknek egyaránt, az Isten hatalma és az Isten bölcsessége. Mert az Isten „bolondság” bölcsőbb az emberek bölcsességénél, és az Isten „erőtlenége” erősebb az emberek erejénél.” (1 Kor 1, 22—25)

Mivel Pál teológiájának középpontjában a kereszt áll, és pedig az a kereszt, melyen és mely által a Messiás végzi szolgálatát, ez a teológia nemcsak igazolja a diakóniai teológiát, hanem szilárd alapot is ad annak.

Két Krisztus-himnusz

Diakóniai teológiánk kimunkálása során szünet nélkül hangsúlyoztuk, hogy az nem egyszerűen etikai vagy szociáletikai jellegű, hanem krisztológiai alapokra épül. Amikor az evangéliumokra támaszkodva építettük ezt a teológiát, akkor is először azt kérdeztük, hogy az evangéliumi bizonyosságtételek mit vallanak Jézusról, tehát arról, hogy kicsoda Jézus Krisztus. Erre vonatkozólag most megvizsgáljuk a páli leveleket. Noha erről már volt szó akkor is, amikor az előzőkben „Isten halálos szeretetéről” és „a nagy botrányról” szóltunk, ezeken túlmenően *figyelnünk kell két Krisztus-himnuszra.* Az egyik a kolossei, a másik a filippi levélben van előttünk. Tudatában vagyok annak, hogy e két himnuszon kívül Pál leveleinek nagyon sok része szól Krisztus személyéről, mégis e két himnusz különösen is jelentősnek tartom a diakóniai teológia szempontjából.

A kolossei levél himnusza így hangzik: „Ő a láthatatlan Isten képe, a teremtmények között az elsősülött. Mert benne teremtett minden a mennyen és a földön, a láthatók és a láthatatlanok, akár királyi székek, akár uralmak, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok: minden általa és érte teremtett. Ő előbb volt mindennél, és minden őbenne áll fenn. Ő a feje a testnek, az egyháznak, ő a kezdet, az elsősülött a halottak közül, hogy minden tekintetben ő legyen az első. Mert tetszett az egész Teljességnek, hogy benne lakjék, és hogy általa békéltessen meg önmagával mindent, a földieket és a mennyieket úgy, hogy békességet szerzett a keresztfán kiontott vére által.” (Kol 1, 15—20)

Ezt az óriási lendületű és hatalmas ívelésű himnuszt a kolossei levél jól értői úgy értelmezik, *mint amely Jézus Krisztus kozmikus jelentőségéről* szól. Magam részéről ezekkel az exegetákkal értek egyet. *Ez a himnusz Jézust, a kozmosz hatalmas Urát állítja élénk, és egyben neki szól az ének.* Mégis hadd tegyen ehhez hozzá, hogy ennek a himnusznak mélysége és magassága akkor tárul tárul fel, ha azt a diakóniai teológia alapállásából nézzük. Megfordítva azt is mondhatom, hogy ez a himnusz nagymértékben alátámasztja és gazdagítja diakóniai teológiánkat. *Arról tesz ugyanis tanúságot, hogy a kozmosz Ura, Jézus Krisztus, egyben diakonos, aki nagyságát, erejét és korlátlan hatalmát szolgálatra, diakóniára használja fel.*

Ő tehát a „láthatatlan Isten képe”. Jézus az, aki kinyilatkoztatta, megismertette velünk azt az Istent, akit nem láthatunk. Joggal mondhatta: „Aki engem lát, látja az Atyát.” Maga az Isten megismertetése is diakónia volt, de ahogyan ezt tette, az a diakóniai szolgálat mélységét tükrözi, ti. a kereszten mutatta meg Istent, mint olyat, aki irgalmas és könyörületes. Az Ő arcvonásain is Istennek ez a könyörülete rajzolódott ki.

Ő az „elsőszülött” a teremtmények között. Ez is a méltóságát, kivételes helyzetét jelzi.

Külön is meg kell állnunk ennél a mondatnál: „*Benne* teremtett minden”, majd így: „*általa* teremtett”. A föld és a földön levők, a menny és a mennyben levők. Egészen világos ebből, hogy Jézus óriási hatalmával *szolgált a világ teremtésénél.* A világ általa teremtett. *Köze van a világhoz és mindahhoz, ami a világban van.* Nemcsak köze van, hanem szeretete van mögötte, rajta és benne. *Jogos hát a diakóniai teológiának az az igénye, hogy azok, akik Krisztust vallják Uruknek, úgy viszonyuljanak a világhoz, és úgy szolgáljanak annak javán, mint az a Jézus, aki általa teremtett.*

Nemcsak „*általa*” történt a teremtés, hanem „*minden őbenne áll fenn*”. Nem lehet Jézust a múltban felejtetni, nem lehet a teremtés hajnalánál hagyni, mert most is végzi tovább a diakóniát. *A jelenben Ő biztosítja a világ létét, fennmaradását és életét.* A szeretetből teremtett világ ugyancsak szeretetből maradhat meg. Ez a szeretet azonban nem valami éteri magasságból sugárzik a világra, hanem napról napra gondozza, segíti, menti azt a világot, amelyben olyan erők munkálkodnak, melyek ennek a világnak szétrobbantására törekszenek, hogy azt káoszba taszítsák. *Jézus diakóniája van a világ minden napja mögött.* Ebből az is világos, hogy *azok a keresztyének, akik a világ fennmaradásáért, békéjéért, az emberiség életéért és fejlődéséért fáradoznak, azok Jézus kozmikus diakóniájában vesznek részt. A kozmosz Ura rajtuk keresztül is végzi a világ gondozását és fennmaradásáért folyó munkáját.* Aki ezt tagadja, és ettől a diakóniától húzódozik, az még nem tudja, hogy kicsoda Jézus Krisztus.

De még tovább lép a himnusz, mert azt is zengi, hogy a világ „*érte*” teremtett, tehát Jézusért. Ez azt jelenti, hogy a világ jövőjéhez is van köze. Így is mondhatjuk: *Ő a világ végső célja.* Ő a világ rendeltetése. Belé torkollik. Ezzel összefüggésben már kirajzolódnak az „*új ég és új föld*” körvonalai. Mert minden pesszimista világszemlélettel szemben erre tart a világ. Nyilván nem egyszerűen ide „*fejlődünk*”, de úgy, hogy Isten „*mindeneket újjá tesz*”. Viszont annak az új világnak köze lesz ehhez a világhoz, amelyben élünk, ahol dolgozunk, és amelyben Jézus diakóniáját végezzük.

„*Ő a Feje a testnek, az egyháznak*” — hangzik a himnusz. Vagyis az, aki általa történt a teremtés, és akiben fennáll a teremtett világ, ez a hatalmas Úr, egyben feje az egyháznak, amely az Ő teste. Ez a tény egy-

felől azt jelenti, hogy az egyháznak is hatalmas Ura van, és minden gyengesége vagy elesettsége közben erre az Úrra kell néznie, akiből származik minden erő. *Másfelől nagyon világosan kell látnia az egyháznak, hogy a kozmosz Ura az, aki egyben az egyháznak is Ura, tehát az egyház nem nézhet a világra, mint valami idegen bolygóra, ami tőle távol van, és annak ügye nem tartozik rá. A közös Úr személye összeköti az ekkleziát és a kozmoszt. Krisztusnak a kozmosz iránti szeretete foghatja meg és ösztökélheti diakóniára az egyház tagjait a világban.*

Ezt követően a himnusz azt a Krisztust dicséri, aki által nemcsak az első teremtés, hanem a második, az új teremtés is végbe megy. Ő az új teremtés „kezdeté”, hiszen Ő „az elsőszülött a halottak közül”. Ő tehát az első új ember, mint ahogyan Ádám az első teremtésnél volt az első. A halálból való feltámadása által nemcsak az új emberiséget indította el, hanem új helyzetbe hozta a kozmoszt is, hiszen az már nincs mindenesztül a halál hatalmában. A halál vereséget szenvedett. Jézus győzelme a halálon eleven forrása lett a diakóniai munkának, hiszen ez olyan területen folyik, ahol Krisztus győzelmet aratott. Ez nemcsak a kozmosznak ad reménységet, hanem a diakóniának is, hiszen az „nem hiábavaló az Úrban”.

Szinte szédítő magasságba érünk a himnusz következő mondatával: „Mert tetszett az egész Teljességnek, hogy benne lakjék.” Lakást vett az Isten teljes erejével Benne, a Szentlélek által. Erőközponttá lett. A diakónia az Ő erejéből táplálkozik, és arra van hivatva, hogy ezt az erőt adja tovább a gyengéknek, az erőtelenekek, az elesetteknek, a kísértések között élőknek, a halál árnyékának völgyében járóknak.

Végül a záró akkord: „és hogy általa békéltessen meg önmagával mindent, a földieket és a mennyieiket úgy, hogy békességet szerzett a keresztfán kiontott vére által”. Ez a mondat nyilvánvalóvá teszi, hogy az egész kozmosznak szüksége volt erre a békéltetésre, és nemcsak az embernek. Minden valószínűség szerint itt arról van szó, hogy az ember bűne következménye lett a kozmosz „békétlensége”. Ebből viszont megfordítva az következik, hogy amikor Isten Krisztus által megbékélt az emberrel, ennek a békességnek az egész kozmoszra ki kell áradnia. És ha idáig eljutottunk, nem lehet nem kimondani: a békességet nyert és a „békéltetés szolgálatával megbízott” embernek az egész világra, az egész kozmoszra kiterjedő „békéltető szolgálatot”, „békeszolgálatot” kell végeznie. *A diakónia tehát kozmikus méretű.*

És a legvégső szó megint csak a „kereszt”. „A keresztfán kiontott vér.” Ez által van a békesség. *Emögött pedig ott van Isten végtelen szeretete és Krisztus áldozata.*

És most állítsuk egymás mellé az egymástól végtelen távolságban levő két pontot: Hatalmas Úr, a kozmosz Ura, aki által teremtetett a világ, és a kereszten csüngő Krisztus, aki vére által szerzett békességet. *Megint csak igaz: a kozmosz Ura hatalmát a szolgálatban gyakorolja. Úgy Úr, hogy elvégzi a legnagyobb diakóniát.*

És most felcsendülhet a *filippi levél Krisztus-himnusza*, melyet így vezet be Pál: „Azt törekedjete megvalósítani magatokban, ami Krisztus Jézusban is megvolt”, aztán jön a himnusz: „Mert Ő Isten formájában lévén nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem dicsőségéről lemondott, szolgai formát vett fel, emberekhez lett hasonlónak, és magatartásában is embernek bizonyult; megalázta magát, és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért fel is magasztalta Őt Isten mindenek fölé, és azt a nevet adományozta neki, amely minden névnél nagyobb, hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon, mennyieie-

ké, földieké és föld alattiaké; és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére.” (Fil 2, 5—11)

Ha a diakóniai teológia krisztológiai alapjait és kiinduló pontjait keressük, a kolossei levélben olvasott himnusz mellé azonnal oda kell tenünk ezt a Krisztus-himnuszot. Itt még csak arról sem lehet szó, hogy tendenciózusan értjük a diakóniai teológia számára ezt a himnuszot, mert Pál azt nagyon is tendenciózusan a diakónia számára irányozza be, hiszen így indítja: „*Azt törekedjétek megvalósítani magatokban, ami Jézus Krisztusban is megvolt.*” Az előző versekben — éppen az volt a probléma, hogy a filippói gyülekezet tagjai *nem gyakorolták jól egymás iránt a diakóniát, illetve antidiakóniát végeztek, mely önzésben, dicsőségvágyban, a másik leértékelésében nyilvánult meg.* Ezért szólt felhívás annak megvalósítására, ami Krisztusban volt.

Mi volt hát benne, és hogyan járta a diakónia útját? Hihetetlen magaságból indulva, vállalta a legnagyobb mélységet. „*Istem formájában volt*”, és „*Istennel egyenlő volt*”. Nem lehet vitás, hogy itt a praexistens Krisztus áll előttünk, aki egyenlő az Istennel. Ő is, mint Isten, a teljes és korlátlan hatalom birtokában van. De nemcsak az isteni hatalom, hanem minden gazdagság is, ami az Isten sajátja. Ezt azonban „*nem zsákmányként*” ragadta magához, vagyis nem élt vele vissza úgy, hogy a maga javára használta volna. Ehelyett vállalta azt a szolgálatot, diakóniát, amivel Isten bízta meg. És ezt engedelmesen tette. Önként. Lemondott dicsőségéről, tehát arról, hogy neki szolgáljanak. Innét, ebből a háttérből lesz jól érthető az, amit a földön járva Ő maga is mondott: „*Mert az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért.*” (Mk 10, 45) A „hanem” mögött a diakónia válalása van, óriási áldozat árán.

„*A szolgálai forma*” és az „*emberekhez való hasonlóság*” utal az inkarnációra, arra, hogy az Isten emberré lett. Az a Krisztus, akinek mint Istennek, nem voltak korlátai és semmiféle kötöttsége, vállalta az emberi élet korlátait és kötöttségét. Nem védte tovább az Istennel való egyenlőséget. Már kiskorában menekülnie kellett Heródes haragja elől. Le lehetett köpni, és arcába lehetett ütni, el lehetett ítélni, és ki lehetett végezni. Valóságos ember volt. Úgy élt és halt, mint ember. Sorsközösségben volt az emberrel, azonosult vele. Csak így végezhetette el a diakóniát.

„*Megalázta magát.*” A Krisztus-himnusz e mondata mögött lényegében az a valóság áll, hogy *nem uralkodni akart, hanem szolgálni.* Uralkodás helyett a diakóniai életformát választotta.

„*Engedelmissé lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig.*” Megint felszendül a kolossei himnuszhoz hasonlóan, hogy *vállalta a halált.* Mivel az Istennek való engedelmisség nála sem ment automatikusan, azért neki is meg kellett küzdenie, önmagával megharcolva vállalta a keresztet *értünk.* Tudatosan ment végig a szolgálat útján, hogy „*életét adja váltságul sokakért.*” (Mt 20, 28) *És éppen ez volt a legnagyobb diakónia, melyre az ember iránti szeretete hajtotta.* Ami pedig a kereszthalált illeti, ott alázta magát a legmélyebbre, hiszen az a gonosztevők kivégzési módja volt. Idáig alázta magát, és idáig volt engedelmes. A kereszten azonban nemcsak a gyalázat nagysága, hanem Isten szeretetének a nagysága is nyilvánvaló lett.

A himnusz befejező része arról tanúskodik, hogy mindezért Isten mi-
képpen dicsőítette meg a szolgáló Krisztust. Olyan nevet adott neki, „*amely minden névnél nagyobb.*” Ez a név *Küriosz, Úr. Az kapta a mindennél nagyobb nevet, aki „mindenkinek szolgálja” tudott lenni.* Mit je-

lent az, hogy Isten kúriosszá tette Jézust? Azt, hogy önmagával tette újra egyenlővé.

Mind a kolossei, mind a filippi himnusz teljesen egyhangúlag zeng arról, hogy *Jézus Krisztus hatalmas Úr, a „láthatatlan Isten képmása”, aki nek Isten „minden név felett való nevet” adott, de Úr voltát és isteni hatalmát nem az uralkodásra, hanem a szolgálatra használja, illetve uralkodás helyett szolgál.*

Itt van a krisztológiai alapja a diakóniai teológiának.

A következőkben már azzal kell foglalkoznunk, hogy mindebből mi következik az egyház és az egyes keresztyén ember magatartására vonatkozóan. De így is fogalmazhatunk: a dogmatikai alapvetés után milyen etikai, illetőleg szociáletikai következtetéseket kell levonnunk Pál apostol levelei alapján.

„Élő és szent áldozatul”

A páli levelekre általában jellemző, hogy Isten irgalmának, szeretetének megmutatása után arról szólnak, hogy *mire hívja és kötelezi Krisztus követőit ez a szeretet.* Bár már az eddig elmondottakban is állandóan beszéltünk arról, hogy mi következik életünk folytatására nézve „Isten halálos szeretetéből” vagy a „kereszt botrányából”, továbbá Jézus Krisztus értünk hozott áldozatából, most mégis néhány ide vonatkozó részletét Pál leveleinek külön is szemügyre kell vennünk.

Mielőtt ezt tenném, szeretném elutasítani mindazoknak a teológusoknak a véleményét, akik Pál leveleinek etikai részeit, az ún. „intelmeket” csak olyan függeléknek, másodrendű jelentőségűeknek tartják. Vannak például teológusok, akik a Római levél 1—11. fejezeteit tartják a fontosnak, és a 12—16-ig terjedőket csak függeléknek. Azt gondolom, hogy a Római levél befejezetlen, csonka lenne a négy utolsó fejezet nélkül. Ugyanezt mondom a Filippi és Kolossei levélről is. Csonkák és befejezetlenek lennének ezek a levelek, ha a két csodálatos Krisztus-himnusz nem követnék a gyülekezet életére vonatkozó intelmek, vagy éppen hiányoznának egyik-másik levél végéről a „házi táblák”. Mindezt úgy is mondhatom, *nagyon hiányosak volnának ezek a levelek, ha Krisztus halála és feltámadása nyomán született új élet alakulásáról, formálódásáról nem szólnának.*

Bármelyik páli levélből vehetnék most egy-egy szakaszt, amely arról szólna, hogy a Krisztusban elfogadott kegyelem alapján hogyan kell folytatni a keresztyén új életet. Szoktuk mondani, hogy a páli etika a „kegyelem etikája”. *Most ennek jegyében elsősorban a Római levél 12. fejezetének 1. versét vizsgáljuk meg.* Ez a vers így hangzik: „Az isten irgalmára kérlek tehát titeket, testvéreim, hogy okos istentiszteletként szánjátok oda testeteket *élő és szent áldozatul*, amely tetszik az Istennek.” Akik tehát Isten irgalmasságában részesültek, vagyis bűnbocsánatot, megigazulást vagy az Istennel való megbékéltetést nyerték, *azoknak testüket „áldozatul” kell adniuk.* Tudjuk, hogy mind a zsidó, mind a pogány vallásokban az áldozatnak igen nagy jelentősége volt, mert azzal az ember az Isten kedvét kereste, bűnbocsánatért esedezett, vagy éppen hálát adott általa. Itt azonban nem erről van szó, tehát nem arról, hogy valamiképpen befolyásoljuk Istent. Az sem elég, hogy valamiképpen ajándékot, valami tulajdonukat adjuk Istennek. Pál itt arra hív fel, hogy *önmagunkat, önző énünket adjuk Istennek „élő és szent áldozatul”.* Mivel minden érzésünk, akarásunk és gondolkodásunk a testen megy keresztül, ezt a testet kell Istennek odaszánnunk. De hadd mondjuk másképpen: *önmagunkat szolgálatra odaadnunk.* Természetesen Isten szolgálatára. Ez azonban

mindig a másik emberért, annak javáért és építéséért való szolgálatot is jelenti.

A diakóniai teológia etikájának ebben a szakaszban olyan jellegzetes megnyilatkozását látom, amelyet újra és újra magunk előtt kell tartanunk. *Nem lehet ugyanis diakóniát végezni teljes önmagunknak odaáldozása nélkül. Mindaddig, amíg hitben nem ragadjuk meg Istennek Jézus Krisztusban értünk hozott áldozatát, és ennek nyomán magunkat nem áldozzuk Istennek, képtelenek vagyunk másokért szolgálni. Addig csak önmagunkat, a saját önünket szolgáljuk.*

Ide kell kapcsolnunk a Római levélnek egy másik jellegzetes szakaszát: *„Mert közülünk senki sem él önmagának, és senki sem hal önmagának, mert ha élünk, az Úrnak élünk, ha meghalunk, az Úrnak halunk meg, ezért akár élünk, akár meghalunk, az Úréi vagyunk. Mert Krisztus ezért halt meg, és azért kelt életre, hogy mind a holtakon, mind az élőkön uralkodjék.”* (Rm 14,7—9) Tudom, hogy ezek a sorok ott és akkor a római gyülekezet egy konkrét problémájával kapcsolatban íródtak. Nevezetesen arról volt szó, hogy miképpen nézze a gyülekezet egyik rétege a másik réteget a különböző napok és ételek megtartásával, illetve fogyasztásával kapcsolatban. *De akkor is arról volt lényegében szó, hogy miképpen szolgálja, építse az egyik gyülekezeti tag a másikat.* Ilyen összefüggésben mondta Pál, hogy nem élhetünk önmagunknak, vagyis *a saját javunkra, a saját kívánságunk szerint.* Tudomásul kell vennünk, hogy a hitben való élet közösségi, és nem individuális élet. A keresztyén életközösség Krisztussal és a Benne hívőkkel. Ezért mindig azt a kérdést kell felvetni, hogy *mivel szolgálhatok, segíthetek a másíknak, aki velem együtt Krisztus testének tagja.*

Ebben az összefüggésben kell hangsúlyozottan szólni a *szeretetről, az agapéről, mint amely ugyancsak diakónia, és pedig önzetlen, önmagunktól eltekintő, a másik javát és boldogulását munkáló diakónia forrása, ereje, lelke.* Amikor Pál a lelki ajándékokkal való szolgálatról beszél, azokat felsorolja, végül ezt mondja: *„Aztán ezeken túl, még inkább utat is mutatnak néktek.”* Aztán elkezd a *szeretet dicséretét.* Ezt olvashatjuk 1 Kor 13-ban. Most csak azt a szakaszt idézzük, amely a diakóniai teológia számára olyan nagyon jelentős: *„A szeretet türelmes, jóságos; a szeretet nem irigykedik, nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem viselkedik bántóan, nem keresi a maga hasznát, nem háborodik fel, nem rója fel a rosszat. Nem örül a hamisságnak, de együtt az igazsággal. Mindent elfedez, mindent hisz, mindent remél, mindent eltűr.”* (1 Kor 13, 4—7) Figyeljük meg, hogy itt a szeretetről nem mint érzelemről van szó. *E szakasz alapján nyilvánvaló, hogy a szeretetről csak aktusban, annak cselekvésében lehet beszélni.* Mert itt csak azt a kérdést lehet felvetni, *hogy mit is „csinál” a szeretet?* És erre jönnek a feleletek: türelmes, nem viselkedik bántóan, mindent elfedez és így tovább. De az is világos, hogy ez a szeretet mindent a másik javára tesz, vagyis *„nem keresi a maga hasznát”.* Csak ilyen „töltetű” diakónia nevezhető diakóniának. Pál arról is bizonyoságot tesz, hogy az ilyen szeretet nem önmagunkból származik, hanem az valóban ajándék, Isten ajándéka: *„Mert szívünkbe áradt az Isten szeretete, a nekünk adott Szentlélek által.”* (Rm 5, 5)

Arról is vall Pál, hogy a szeretet nemcsak „tartalma”, „töltete” a diakóniának, *hanem hajtóereje is.* Éspedig az a szeretet, amit megtapasztal Krisztus részéről. Ezt mondja: *„Mert a Krisztus szeretete szorongat minket, mivel azt tartjuk, hogy ha egy meghalt mindenkiért, akkor mindenki meghalt; és azért halt meg mindenkiért, hogy akik élnek, többé ne önmaguknál éljenek, hanem annak, aki értük meghalt és feltámadt.”* (2 Kor,

14—15) Tudjuk, hogy az a görög szó, melyet szövegünk „szorongat” szóval hoz, nevezetesen a szünecho a következőket is jelentheti: összetartani, befogni, fogva tartani, megkötözni, szorongatni, kergetni, gyötörni, ösztönözni, sőt odaláncolni. Arról beszél tehát Pál, hogy ő a diakóniát azért végzi, mert Krisztusnak a kereszten látott és a maga számára elfogadott szeretete őt „kergeti, ösztönzi, befogja” erre. Ez a szeretet „fogva tartja”. Azért nem tud többé magamagának élni, mert Krisztus szeretete megragadta, és uralkodik rajta. Így tudja ő maga is „élő és szent áldozatul adni testét” Istennek és vele együtt másokért.

Egymás építése

Pál leveleinek tanulmányozása során most tűnt fel először nekem, hogy milyen sokszor használja az oikodomé szót és annak igéjét, az oikodomeót. Állandóan beszél arról, hogy a gyülekezet tagjai úgy végezzék a diakóniát, hogy *építsék egymást. Mindentől tartózkodjanak, ami a másikat nem építi, hanem inkább gyengíti vagy botránkoztatja, és tegyenek meg mindent, ami építi.*

Ebből a szempontból nagyon tanulságos figyelni a korinthusiakhoz írt első levélre. Számunkra ma nem érdekes a „bálványáldozati hús” fogyasztásának a kérdése, az azonban figyelemre méltó, ahogy Pál ezt a kérdést is az „építés”, tehát a másik gyülekezeti tag segítése szemszögéből itéli meg. „Ami pedig a bálványáldozati húst illeti, tudjuk, hogy mindnyájunknak van ismerete. Az ismeret felfuvalkodottá tesz, a szeretet pedig épít.” (1 Kor 8, 1) Voltak a korinthusi gyülekezetben olyanok, akik szabadoknak érezték magukat bálványáldozatból származó hús fogyasztására, tudva, hogy egyáltalában nincsenek bálványok. Mások még nem szabadultak fel erre a meggyőződésre, és problémát okozott számukra, leterhelte a lelkiismeretüket, ha látva másokat, maguk is fogyasztottak ilyen húst. Pál azt mondja azoknak, akik szabadságukra hivatkoztak, hogy *ne csak ezt nézzék, hanem a „gyengéket” is, akikért Krisztus meghalt.* Tehát a szeretet vezesse őket, ne az ismeret, mert a szeretet épít.

Ugyancsak fontos ebből a szempontból az 1 Kor 12. fejezet, melyben Pál a *kegyelmi ajándékok sokféleségéről és azokkal való szolgálatról* beszél. A különböző kegyelmi ajándékok között van különbség: bölcsesség igéje, az ismeret igéje, a gyógyítás ajándéka, a nyelveken való szólás, a nyelveken való szólás megmagyarázása, prófétálás. *Mindenkinek a maga karizmával kell szolgálnia a gyülekezetben és a gyülekezetet.* A döntő szempont *megint csak az oikodomé, az építés.* Így mondja ezt Pál: „Ezért ti is, mivel rajongtok a lelki ajándékokért, arra igyekezzetek, hogy gazdagodástok a gyülekezet építését szolgálja.” (1 Kor 14, 12) Majd még egyszer aláhúzza: „*minden épíleteseket szolgálja*” (1 Kor 14, 26). Az önmagában is feltűnő, hogy a karizmák egytől egyig *diakóniai jellegűek*, vagyis olyanok, amelyekkel az, aki kapja, szinte szolgálatra kényszerül: aki a gyógyítás ajándékát kapta, annak gyógyítania kell, aki a prófétálást, annak szólania kell az Isten akaratát a konkrét helyzetben.

Mivel Pál egyértelműen mindig a gyülekezet építését tartja fontosnak, azért nem értékeli nagyra a nyelveken szólás ajándékát. A nyelveken szóló önmagát építi. Azt a gyülekezet nem érti. A nyelveken szóló Istennek van összeköttetésben, de a gyülekezet előtt rejtve marad annak a beszédnek az értelme. Az apostol számára mindig az a magasabbrendű ajándék, ami a gyülekezetet szolgálja.

Végül figyeljünk arra is, amit *Pál Krisztus testéről, az egyházzal mond:* „Mert ahogyan a test egy, bár sok tagja van, de a test valamennyi tagja, noha sokan vannak, mégis egy test, ugyanúgy a Krisztus is.” (1 Kor 12, 12)

Itt újra világos, hogy Pál nem kegyes individualista, hanem fáradozik a gyülekezet egységéért. Az egyház Pál apostol számára a „hívők közössége”, más megközelítésben a „Krisztus teste”. *Ebben a testben minden tagra szükség van.* Egyik tag sem gondolhatja azt, hogy reá nincs szükség. Ugyanakkor egyik tag sem gondolhatja, hogy ő egyedül az, aki minden funkciót be tud a testben tölteni. Erre mondja Pál: „Ha pedig valameny-nyi egy tag volna, hol volna a test?” (1 Kor 12, 19) *A tagoknak az a feladatuk, hogy „kölcsonösen gondoskodjanak egymásról”* (1 Kor 12, 26) és az egész „testről”. *Mindez azt jelenti, hogy mindenki szolgál mindenkinek, és mindenki elfogadja a másik szolgálatát.*

A tagok egymásról való gondoskodásának szép példájáról olvasunk a II. Korinthusi levélben, amelyben Pál beszámol a korinthusiaknak a Macedóniában élő gyülekezetek gyűjtéséről a jeruzsálemi gyülekezet számára. Ezek a macedóniai gyülekezetek, hallva a jeruzsálemi gyülekezet szükségéről, adakoztak megsegítésükre. Ők maguk kérték, hogy ebben a diakóniában részt vehessenek. Nemcsak erejüknek megfelelően, hanem „erejükön felül” és önként adtak. *Ennek a nagymérvű diakóniának az volt a titka, hogy „először önmagukat adták az Úrnak”.* (2 Kor 8, 5) Erre hivatkozva Pál kéri a korinthusiakat, hogy ők se maradjanak le az adakozásban. De a hivatkozás még messzebb megy. „Ismeritek a mi Urunk Jézus Krisztus adományát, hogy gazdag létére szegénnyé lett értetek, hogy ti az ő szegénysége által meggazdagodjatok.” (2 Kor 8, 9) Ez ösztönözte a korinthusiakat a segítségre, akik „mindenben bővülködnek: hitben és igében, ismeretben és minden igyekezetben, és a tőlünk rátok áradó szeretetben” (2 Kor 8, 7). *Most rajtuk a sor, hogy ők adjanak.* Az, hogy ők adnak a jeruzsálemieknek, ez a közösség megbizonyítása, egyben a szeretet erejéről való tanúskodás, hiszen a pogány keresztyének adtak a zsidó keresztyéneknek.

Ennek viszont ellenkezőjéről is tud Pál, melyről az úrvacsorával kapcsolatban tudósít. Korábban az történt Korinthusban, hogy amikor úrvacsorára jöttek össze, „mindenki a saját vacsoráját vette elő”, és így voltak, akik éheztek, mások pedig megrészegedtek. Tehát a gyülekezet egy része nem *gyakorolta a közösséget*, nem osztotta meg a többiekkel azt, ami neki volt. Ezzel „megvetette Isten gyülekezetét”, és megszégyenítették „azokat, akiknek nincsen” (1 Kor 11, 20—22). *Erre kell azt mondanunk, hogy amit ott Korinthusban történt, az anti diakónia.*

Az úrvacsora ezzel szemben erőforrásul adatott. Krisztussal és a gyülekezet közösségével ajándékoz meg. Ebből az erőforrásból érkezik erő a gyülekezet diakóniája számára.

Záró szó

Öszintén meg kell mondanom, hogy nagyon igénybe vett Pál apostol leveleinek tanulmányozása a diakóniai teológia szemszögéből. Szembe találtam magamat az egész páli teológiával. Néha azt hittem, hogy nem tudom megoldani feladatomat. Most boldog vagyok, hogy nem hátráltam meg a munka elől. Magam is gazdagodtam. De még inkább boldog vagyok azért, mert megerősödtem meggyőződésemben: a diakóniai teológia szilárd alapokon nyugszik. Most tovább szélesítettük annak alapját. És ezt a munkát tovább kell folytatni.

LUTHER KÁTÉI A DIAKÓNIAI TEOLÓGIA SZEMSZÖGÉBŐL

I. Rész: Alapvető kérdések

Mivel most első ízben történik meg egyházunkban, hogy evangélikus hitvallási iratainkat — ezúttal Luther két Kátéját — a diakóniai teológia szemszögéből értékeljük, ezért szükséges bevezetőül néhány alapvető kérdést tisztázni.

1. Hogyan tekintünk a hitvallási iratokra?

A klasszikus evangélikus tanítás alapján természetesen a *Szentírás jelentő Istentinyilatkoztatását*, ez a keresztyén hit és élet zsinórmértéke. Az egyházi élet minden területén döntő a krisztocentrikus Szentírás-szerűség. Erre maguk az evangélikus hitvallási iratok tanítanak. A dolog természeténél fogva alárendelik magukat a Szentírás tekintélyének. Saját érvényességüket is így határozzák meg, hogy „mivel és amennyiben” (quia et quatenus) megegyeznek a Szentírással, van hitszabályozó tekintélyük.

A hitvallások hatalmas történelmi élmények útján, részint prófétai lelkű nagy tanítók munkája révén, a Szentlélek vezetésével jöttek létre. Tekintélyük és hatásuk különböző. Legnagyobb az Apostoli Hitvallásé, amelyet az egész világkeresztyénség elfogad, és istentiszteleti életében megszólaltat. A világ evangélikus egyházaiban az Ágostai Hitvallásnak van a legnagyobb tekintélye, amit sok evangélikus egyház a hivatalos elnevezésébe is felvett. Ezután Luther Kátéi következnek, amelyek szintén a legerősebb hitvallási kapcsolatot alkotják a világ evangélikus egyházai között. Közismert a *Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási bázisa*, amelyet zsinati törvényünk „Ünnepélyes Nyilatkozata” fejez ki.

A hitvallások történelmi jellege azt jelenti, hogy az egyház a maga hitét az adott korszakban fejezte ki. Van bennük minden időre érvényes tartalom, hiszen a hitvallás lényeges összhangban van a Szentírással, de van benne korhoz kötött elem is, amely a maga idejében nagy értéket jelentett, mert éppen *a kortárshoz szólt*, de a történelmi helyzet alapvető megváltozása után már vesztett jelentőségéből, mert közben más lett a történelmi és társadalmi szituáció.

2. Miként érvényesek ezek a megállapítások Luther Kátéira?

„Az egyház története” című könyvemben részletesen foglalkoztam Lutherrel, a reformációval és a hitvallási iratokkal. Így a történelmi vonatkozásokra ezúttal nem térek ki. Elég abból kiindulni — *Luther Kátéinak 450 éves jubileuma* során —, hogy évszázadokon át igen nagy hatást gyakoroltak ezek a művek a sajátos *evangélikus kegyesség* kialakulására, a lutheri keresztyénség *családias* és *munkaszerető* jellegének kiépítésére, a *gyermek- és ifjúsági munkára*. Gyülekezetekhez, családokhoz, hívekhez és magukhoz a lelkészekhez szóltak ezek az iratok évszázadokon át a hitvallás tekintélyével. Utolérhetetlen egyszerűséggel és meggyőző erővel válaszolta meg Luther a keresztyén hit és élet legdöntőbb kérdéseit. A Káték tele vannak ilyen pedagógiai mondatokkal: „Mit jelent ez?”, „Miként kell ezt érteni?”, „Mi ez?”, „Mi a lényege?” A kérdésekre adott világos, egyszerű és krisztocentrikusan igeszerű, egyben szemlélyhez szóló válaszok Luther elévülhetetlen érdemét jelentik, ma sem lehet szebben és jobban, szívhez szólóbban kifejezni a keresztyén hit és élet lényegét.

Ahol ma a keresztyén hit és élet alapvető kérdéseiről tanítanak, nem lehet megfelelni Luther remek fogalmazásáról.

Természetesen Luther Kátéi nem is szólhattak máshoz, mint az akkori kortárshoz. A *kortörténeti jelleg* azért is erős, mert emberközelségben tanított Luther. Elég egy-két utalás is annak szemléltetésére, hogy milyen döntő a korszak megváltozása. Így például: *a világi felsőbbség* a tartományi fejedelem volt, a feudalizmus korának minden jellegzettségével. *Az egyházi felsőbbség* még eldöntetlen volt, hiszen 1529-ben még nem hangzott el az Ágostai Hitvallás sem, nem volt kialakult helyzete az evangélikus egyháznak sem. *A család a feudális társadalom képét mutatta*, a családfő a több nemzedéket magába foglaló „házanépét”, amelybe a cselédek is tartoztak, irányította. Nagy utat tett meg a *pedagógia* is a „kérdés-felelet” középkori módszeréhez képest. Messze volt az egyszerű földművelő-feudális szemlélettől az ipari-technikai fejlődés. Még a kapitalizmusnak is csak korai megnyilvánulásai látszottak. Ezért érthető, hogy a Káték hatása addig volt igazán mély és eleven, amíg a társadalmi feltetelek hasonlítottak az 1529-es feudális állapotokhoz. Ahogyan fejlődött az élet a történelemben, a társadalomban, a gyülekezetben, a családban, úgy szorult háttérbe mindaz, ami a Kátékban időhöz kötött, arra a korra és arra a társadalmi helyzetre volt jellemző. Nem a tanítás tartalma változott, hanem az ember, a környezet, a milió, a szituáció fejlődött tovább. Ezért nem lehet ma minden további nélkül erőltetni a Káték tanítását és módszerét a maguk teljes egészében.

3. Mi akkor a mai feladat?

Röviden: a Káték tartalmi értékét, a krisztocentrikus Szentírás-szerűséget kell megragadni. A régi és ma már nem aktuális történelmi és társadalmi helyzetet szükségképpen és természetesen kell mellőzni, és nyomába behelyettesíteni a mai kortársnak szóló mondanivalót. *Ne menjen veszendőbe a Káté tartalmi gazdagsága, hanem az szólítsa meg a ma emberét, a mi társadalmunkban, a mi korszakunkban élő kortársat, a mai evangélikus embert.*

Hogyan lehet ezt megvalósítani? *A diakóniai teológia szemmértékével.* Köztudomású, hogy ezt a teológiát dr. Káldy Zoltán püspök indította el és alapozta meg, ez vált azután egyházunk egészének teológiájává. Ennek fejlődéstörténetét megírtam „Az evangélikus egyház útja a szocializmusban” című könyveimben. Az abban foglaltakra utalva itt most csak azt emelem ki, hogy ez a teológia mindenestől krisztocentrikus. *Jézus Krisztus személyében összpontosul mind az Isten felé irányuló vertikális vonal, mind az ember felé forduló horizontális vonal.* A valóságos Isten, az Úr, a Kúriosz fordítja tanítványát az emberszolgálat felé, Ő maga a Diakonosz, aki szolgál. „Kövess engem!” szava arra a Krisztus-követésre hívja övéit, amely a konkrét cselekedetekre vezet mind az egyes ember, mind az összegyház, mind a társadalom, mind az egész emberiség javára. Mi a diakóniai teológián át hirdetjük Isten konkrét, mai akaratát. A teológia feladata felfedezni Isten vezérlő akaratát, hogy hová és merre irányítja Isten az egyházat és az egész világot, azaz mi az Isten terve a benne hívők foglalatával, az egyházzal és az általa teremtetett egész emberiséggel. Isten nem hagyja mozdulatlanul sem az egyházat, sem a világot. *Szüntelen mozgásban van a világtörténelem is és az egyháztörténelem is. Új helyzet, új feladat, új életforma bontakozik ki a világban és az egyházban is.* Isten szüntelenül újat akar, előbbre vivőt és életképebbet.

Az egyház élő organizmus, fejlődése nem áll meg. A régi értékből úgy merít, hogy az *mai táplálék, mai útmutatás, mai erőforrás* legyen. Ilyen

értelemben kell Luther Kátéit *a jelen számára megszólaltatnunk*, alapvető teológiai tanítását a mai helyzetre alkalmaznunk.

Luther teológiája és a diakónia teológiája között az elszakíthatatlan kapcsolat: a krisztocentrikus Szentírás-szerűség. Ez a legdrágább közös nevező, ez biztosítja a korrekt folyamatosságot Luther és a 450 év utáni tanítványai között.

II. Rész: A vertikális vonal aktualitása

Jézus Krisztus személyében a vertikális és horizontális vonal összetartozik. Az ősi egyetemes hitvallások nemhiába hangoztatják a valóságos Isten és valóságos ember egységét. Természetesen csak annyiban lehet külön-külön szólni a vertikális és horizontális vonalról, amennyiben a Szentháromság személyeiről is szólhatunk külön-külön, noha egységet alkotnak. Másik teológiai hasonlattal élve: külön tárgy a dogmatika és külön tárgy az etika, de szűkségekppen egyazon Isten kinyilatkoztatásának értelmezése mindkettő. A diakóniai teológia pedig különösen is hangsúlyozza a hit és cselekedet összefüggését, hiszen ez Jézus Krisztus tanításában gyökerezik.

Amikor tehát ilyen értelemben szólunk előbb a vertikális vonal aktualitásáról, akkor ehhez elsősorban a három hitágazatról, a Miatyánkról és a szentségekről szóló anyagot vesszük figyelembe, míg a Tízparancsolatról szóló részt a horizontális vonal aktualitása szempontjából fogjuk tárgyalni.

4. A Teremtő

Luther kiindulópontja mindig aktuális: „*Milyen Istened van? Mit tudsz róla?*” A válasz: Isten folytonosan teremtő, ezért mutatja meg Luther Isten teremtésének méreteit, világot átfogó távlatát. A személyes hit kérdésétől a családon át a jó kormányzásig és a békéig viszi Isten teremtésének és gondviselésének a bemutatását.

Ez a mai ember számára azt jelenti, hogy nem egyszer s mindenkorra érvényes Isten teremtése; nemcsak valamikor régen volt ő teremtő, amikor szavával elindította a mindenséget, hanem teremtése állandóan tartó és mindig aktuális cselekedet. Ezt a régiék azzal a latin kifejezéssel jelölték, amit így lehet visszaadni: „*Folytonos teremtés*”.

Ez azzal a következménnyel jár, hogy a keresztyén ember sem tekinteti Istent a múltba tartozónak, aki valamikor megteremtette a világot, s azóta nem tett benne semmit. A világban levő változás sem Isten nélkül jött létre. Ami fejlődés, ami haladás, ami előbbrejutás van a világban, arra a keresztyén ember nem görbe szemmel néz, mintha csak a régi volna a jó és Isten akarata szerinti, hanem a *jobbat, újabbat, fejlettebbet, haladottabbat úgy értékeli, mint ami mögött ott áll a világnak gondját viselő Isten szeretete*, aki a világot nem a megsemmisülés, a pusztulás, hanem a felemelkedés felé vezeti.

Tág látókörre neveli a keresztyén embert Isten szüntelen teremtése. Hiszen Isten nemcsak a templomban, nemcsak a benne hívőkben él, hanem ő a mindenség Istene, aki nem zárható be elképzeléseink szűk korlátai közé, mert világot átfogó cselekvésével szemünket is hozzá akarja szoktatni a világot átfogó mérték alkalmazásához. *Ezért Istenért, szüntelen cselekvő teremtői akarata értéséért fordul a keresztyén ember érdeklődése a széles világ dolgaihoz, azokhoz is, amelyek az emberiség sorskérdései, az emberi jövőendő problémái. A békének, a leszerelésnek, az*

atomháború lehetetlenné tevésének, a békés egymás mellett élésnek a problémái a keresztyén ember számára is a felelősség kérdései, az Istenben való hit kérdései is. Mert e világban szüntelenül teremtő Isten a jövőben is teremteni akar, s nem engedi az általa teremtett embervilágot a katasztrófába rohanni.

Isten közel van az eseményekhez, sokkal közelebb, mint gondolni szoktuk. Ő van ott mindenhol, ahol valami jó történik az ember javára.

A mi dolgunk Isten szándékát követni. Nem rejtette el akaratát, hanem kinyilatkoztatta igéjében. Onnan tudjuk, hogy Isten szerető mennyei Atyánk, aki Rm 1,19—20 bizonyossága szerint beírta mindenké szívébe az embert jóra vezérlő törvényét. Istennek ez az akarata hat a világban. Istennek a Szentírásban kinyilatkoztatott akarata pedig az egyházban hat. Isten azonban az emberre bízza akarata teljesítését. Nem úgy cselekszik az embervilágban, mint a tárgyakkal, hanem mint személyekkel. Ezért nem bizakodhatunk abban, hogy Isten mindent megcselekszik helyettünk, ő fogja elvégezni az élet előbbrevitelét, az emberiség jövőjének biztosítását az atomhalál pusztulásával szemben. Nem hanyagolhatjuk el saját felelősségünket, saját hivatásunkat, saját munkafeladatainkat. A folytonos teremtés arra sarkall minket, hogy alkalmas eszközei legyünk Isten világot építő, emberszerető akaratának. *Igy válhat mindennapi cselekvésünk motorjává a szüntelen teremtő Isten ereje!*

5. A Megváltó

Gyönyörű Krisztus-himnusszal fejezi ki Luther a Kis Káté 2. hitágazatában a Jézust követő tanítvány háláját és odaadását. Az egyes szám első személyben hangzó vallomás a hit melegségével tekint az Úrra, de egyben érti a maga feladatát is, aminek célkitűzése így hangzik: „Őt szolgáljam.”

A Megváltó műve azt jelenti, hogy *szolgáló életformát vett fel Jézus Krisztus*, emberekhez lett hasonlónak. Beleöltözött a mi törekeny, mulékonny, fáradékony, éhes, mohó, bűnös testünkbe, beleköltözött abba a szűk életkeretbe, beletörődött abba, hogy az egész világból csak annyit tapasztalhat, amennyit szegényes szerveink közvetíteni tudnak. Valóban szolgáló életformát vett fel, hozzánk lett hasonlónak.

Szolgálatra hív minket is. Róla szól az apostol: „Az az indulat legyen bennetek, amely volt a Krisztus Jézusban is.” Hogy amint ő nem magának tekintette az életét, hanem Isten tulajdonának, úgy mi se úgy éljünk, mint akik a magunk gazdái vagyunk, hanem úgy, mint akik szolgálatra kaptuk életünket, mint akik Istennek élünk, és nem csupán önmagunknak. Krisztus igazi követése, a valódi „imitatio Christi” ezen a ponton valósul meg, a másoknak szolgáló életben jelenik meg valami a megfeszített Krisztusból. Ezek szerint: minden élet annyit ér, amennyi abban a másoknak való szolgálata.

Aki Krisztus tanítványa, annak része van öbelőle, közös abban, hogy a Krisztus tanítványának az élete is szolgáló élet. Jézus el akar vezetni minket a hivatásunk, otthonunk, családunk körében is megnyilvánuló keresztyén testvérszeretetre.

Az önmagát érettségünk odaáldozó Krisztus arra az útra hív minket, amelyen Ő jár elől tökéletes áldozatvállalásával és végtelen isteni szeretetével, hogy akik Benne hisznek, utána járjanak, lába nyomába lépjenek, és kövessék Őt a szolgáló életformában, amely az ember javát, boldogulását és üdvösségét keresi. Tanítványának élete tele van a hit gyümölcseivel, a szeretet cselekedeteivel.

A hálás hit cselekedetekre ösztönzi a keresztyén embert. Isten iránti

mélységes hála tölti el szívünket, ha arra gondolunk, hogy Jézus feltámadása által örök életünk van. Nemcsak magunknak, hanem szereteteinknek s mindazoknak, akiket Jézus Krisztus részesít feltámadásában. A keresztyén ember, aki ilyen ajándékot kapott, mindezt Jézus akarata szerint embertársai körében találja meg. Luther szerint a hívő ember Krisztussá lesz a felebarát számára, azaz úgy cselekszik, amilyen emberszeretettel Jézus cselekedett, mert Jézusnak nem adhat semmit hálája jeléül, de embertársain annál inkább segíthet.

„Jézus Krisztus ma” azt jelenti, hogy a hit a jelen és a modern élet minden kérdésével Krisztus elé járul, azokat az ő színe előtt tárja ki. Ma is Jézus Krisztus az első. *A benne való hit alapján közeledünk a problémákhoz.* Az egyház nem élhet két különféle problémakörben, mintha az egyik terület a hit belső körére vonatkoznék, a másik pedig a mai idők korkérdéseivel törődne. A kettőnek szervesen össze kell tartoznia. Az egyházban nem lehet Jézus Krisztus nélkül szólni. „Mert Őbenne teremtett minden... mindenek őáltala és őreá nézve teremtettek. Ő előbb volt mindennél, és minden őbenne áll fenn.” (Kol 1,16—17) Ha mi azt mondjuk: „Jézus Krisztus ma”, ezzel mindazt mondjuk, ami vele van kapcsolatban az életben. De nem felejthetjük el, hogy Krisztus és a jelen úgy tartoznak össze, hogy Krisztus van az első helyen. Viszont Jézus Krisztust úgy ismertük meg, mint aki az emberért, a viláért, a jelenért szolgál.

Krisztussal a világba menni a diakóniai szolgálatát jelenti. Ahogyan Jézus Krisztus hordozza a világ bűnét és terhét, ugyanezt kell tennie az ő egyházának is. Az ember felé kell fordulnia, s minden szeretetével támogatni és erősíteni kell az ember javát és előmenetelét.

Ha Jézus Krisztustól tanuljuk az emberszeretet szolgálatát, akkor a ma élő egyháznak lehetetlen elmennie az emberiséget érintő döntő kérdések mellett. Az ő szeretetével kell az egyháznak a világban és a viláért szorgalmazni, s mindent megtennie az emberek üdvösségéért, a földi béke és felemelkedés sikeréért.

6. A Szentlélek

Luther tanítása átfogja a Szentlélek teljes művét, amely a keresztyén ember személyes elhívásától a földön élő egész keresztyén anyaszentegyház távlatáig vezet. A Szentlélek aktivitására teszi a hangsúlyt. Lükettő igék fejezik ezt ki. A Szentlélek: elhív, megvilágosít, megszentel, az egész egyházat elhívja, gyűjti, megvilágosítja, megszenteli és megtartja.

Ezt a cselekvő, vonzó, irányító, kormányzó erőt kell kiemelnünk a Szentlélek munkájából. A Szentlélek vezérli az egyházat abban a korszakban, amikor Jézus már nincs a földön, de még nem következett be újraeljövele. Az egyház korszaka az az idő, ami Jézus mennybemenetele és visszajövele között telik el. Amikor megjelenik hatalomban és dicsőségben, akkor lesz érvényes ez az ige: „Íme, mindent újjá teszek.” (Jel 21, 5) A királyi székben ülőnek ez a jövőben bekövetkező mondása ígéret arra, hogy ő ma is újat cselekvő Isten, ma is és minden időben is utat mutat egyháza számára, nem hagyja magára árvákként a benne hívőket. Isten Szentleke vezérli az egyház népét új körülmények között új feladatok felé.

Hogyan vezeti a Szentlélek az egyházat? Nem cselekszik egyebet, mint amit a teremtésben és a megváltásban munkálkodó Isten cselekszik. *A Szentlélek Jézust hirdeti, az ő tanítását eleveníti fel.* A Szentlélek sohasem szakad el a Szentírástól. Akkor válik helytelenné tanításunk, ha a Szentírástól független kinyilatkoztatásra akarunk hivatkozni, vagy ha Jé-

zustól eltérő utat akarunk követni. A Szentlélek sohasem vezet így. „Senki, aki Isten Lelke által beszél, nem mondja: átkozott a Jézus!, és senki sem mondhatja: Úr a Jézus!, csak a Szentlélek által.” (1 Kor 12,3) Ez azt jelenti, hogy a szentlélek mindig Jézus által és a Szentírás ígéin keresztül vezet az egyházat. Ehhez képest nem nyilatkoztat ki újat, nem hirdet mást, mint amit Jézus hirdetett, nem képvisel a Szentírástól eltérőt. Úgy nyilvánul meg a Szentlélek vezetése, hogy igékre irányítja a figyelmet.

Ma a Jézus szeretete irányába vezet a Szentlélek. Ha megfigyeljük, hogy egyes korokban hogyan működött a Szentlélek, akkor azt látjuk, hogy az első évszázadokban a Jézus Krisztus isteni és emberi természetéről szóló ígéket elevenítette meg, majd a Szentháromságról szóló tanítás felé fordította az egyház figyelmét. A reformációban az egyháztisztítás művére irányította az egyház erőfeszítését. A Szentírás megbecsülésére tette a hangsúlyt, az ige vált minden tanítás és keresztyén élet zsinórmértékévé.

A mi korszakunkban Isten Szentlelke a Jézus szeretetére teszi a hangsúlyt. Azok az igék válnak fénylőkké és ragyogókká, amelyek Isten irántunk való szeretetéről szólnak, hogy minket az emberszeretet gyermekeivé tegyenek. Nem véletlen, hogy a különböző egyházak azonosan kapják a Szentlélek vezetése nyomán az emberszeretet mai megoldásának feladatát.

Az emberszeretet Jézusának alakját világítja meg az egyház népe előtt a Szentlélek reflektorfénye, ennek a nyomán kell úgy cselekednünk, ahogyan Jézus cselekedett, kell úgy szeretnünk az embereket, ahogy Jézus szerette őket. Ennek természetesen konkrét vonásai vannak.

A Szentlélek nagy erővel mutat rá az emberek testvéri összetartozására, egymás közötti egyenlőségére. Ennek a fényében mennyire torz a faji megkülönböztetés minden változata, a színesbőrűek jogainak korlátozása, a faji gyűlölet és ellenségeskedés mindenféle formája. Ennek a fényében torz az önző, csak magára tekintő nacionalizmus, amely más népek ellen gyűlölködik.

Az emberi együttélés rendjét Isten a szeretet törvényében szabályozta. A Szentlélek úgy vezet az Isten népét, hogy egyre inkább felfigyeljen a szeretetben kinyíló lehetőségekre, s egyre inkább ellent mondjon a gyűlöletnek, a rablásnak, a kizsákmányolás megnyilvánulásainak. Az agresszió, a háború, a vérontás kárhozatos volta egyre világosabb a Szentlélek által vezetettek szemében.

Isten egyházat vezérlő Szentlelke új korszakot nyit az egyház történelmében, a szeretetben szolgáló egyháznak a korszakát! Ebben *középpontba kerülnek az ember kérdései, a személyes problémák ugyanúgy, mint az emberi együttélés alapvető kérdései. Miért? Mert a Szentlélek, az Atyának és a Fiúnak Lelke nagy erővel tesz bizonyosságot a Szentháromság teljes és tökéletes emberszeretetéről!*

7. Az Úrtól tanult imádság

A keresztyén ember életének legmeghittebb percei azok, amelyekben Istenhez imádkozik. Luthert itt is az a tanítói szempont vezet: hogyan kell imádkoznunk? minek imádkozzam? ki tudja, törődik-e Isten az én imádságommal, vagy meg akarja-e hallgatni? ha nem imádkozom, majd imádkozik más (Nagy Káté). Mintha csak a mai lelkipásztor hallaná ezeket a hangokat, annyira aktuálisak a problémák.

Az imádságon keresztül épül az Istennel való beszélgetés lehetősége. Az igében megszólaló Isten az imádságban kapja meg a választ, a felele-

tet. Könyörgésünk, hálaadásunk, kérésünk és bűnbánatunk szava aktuális viszonyt létesít Jézus és az imádkozó között. Az imádság mindig konkrét, életbevágó és gyakorlati. Rendszerint nem elméleti tartalmú, hanem életünk változásait követi. Itt válik Jézussal való kapcsolatunk bensőségesé, szinte családiassá, amelyben valódi atya—fiú viszony alakul ki.

Az imádságban Isten és az ember az „én és te” viszonyba kerül, személyes beszélő viszonyba, éppen azért az élet legflegyesebb percei azok, amelyeket imádságban töltünk, mert benne a parányi ember az élet és halál Urával, a mindenség alkotójával jut kapcsolatba.

Akit megszólítunk az imádságban, azt Jézus Krisztus által Atyánknak nevezhetjük. Jézus már a megszólításban úgy vezet minket az imádkozásban, hogy atyához szóljon a gyermek, „hogy elhiggyük, hogy Isten nekünk édesatyánk, mi pedig édes gyermekei vagyunk; hogy bátran és teljes bizodalommal kérjük őt, mint szerető gyermekek szerető atyjukat” (Luther: Kis Káté). Istennek atyaként való megszólítása már megadta azt az alapépítményt, amely fölé boltozódhat az egyes kérdések boltíve. Ez a megszólítás kulcsa Isten szívének, most már áradhat a könyörgés és a hálaadás!

Az Isten utáni vágyódás hajtja az imádkozó embert. Kívánja az Istenben való élet örömét. Érti az ember, hogy benne él a bűn állapotában, s éppen azért, mert elviselhetetlen teher a bűn, a bűn miatti elégedetlenség fakasztja a vágyat valami más után, ami szent, jó és tiszta.

Jézusban van a váltság, Krisztus új világot és új életet hoz. De engedelmességet is vár tőlünk. Azt, hogy megragadjuk az általa hozott Istenközelségnek a lehetőségét.

Isten akaratának meglátásáért könyörög az ember az imádságban. Az imában rájön az ember, hogy az válik javára, ami Isten akarata.

Sokan gondolkoznak így: az én akaratomat akarom kiteljesíteni. Ha Isten nem áll az én akaratomnak a jármába, akkor inkább ellene fordulok. Hányszor hallani az emberek ajkáról: ha ez vagy az megtörténik, akkor nincs Isten. Ha Isten nem szolgálja az egyéni akaratot, akkor az ember halálosan megbántva inkább megtagadja őt. A hit pedig Jézussal mondja: „Legyen meg a te akaratod!” Isten ilyen engedelmességet kíván tőlünk is. Isten azt kívánja, hogy bizalmat érezzünk iránta, és bizalmatlanságot érezzünk magunk iránt.

Nemcsak a lelki, hanem a testi élet kérdései is beletartoznak imádságunkba. Jézus egész működése az ember lelki élete felé irányul. Azonban mégsem egyoldalúan. Néki magának is teste volt. Evett, ivott, elfáradt, elaludt, sírt, fájdalmat érzett, a test minden következménye vonatkozott reá is. Tudja, hogy az ember itt él a természeti világban, testi szükségletei vannak. Nem is nézi le ezeket, mint az egyik görög bölc, Plotinos, aki szégyellte, hogy teste is van, s olyan testi műveletet, mint például az evés, csak magára zárt ajtók mögött, egyedül végeztet. Jézus imádságba foglalja a testi szükséglet kielégítésére szolgáló dolgokat is. Isten színe elé viszi a kenyérvkérdést. Jogos ez, hiszen Isten teremtette az embert testnek, vérnek és húsnak, ő akarta az emberi test természeti életét.

Távlatra van a keresztyén ember imaéletének. Nemcsak önmagára tekint, hanem könyörög másokért is. Ez a hordozó imádság, amelyben könyörgésünkben Isten elé visszük mindazokat, akiket szeretünk.

Családunk tagjait, szeretteinket visszük Isten elé imádságunkban, hogy kérjünk számukra keresztyén életet, földi boldogulást. *Betegeinket*, hogy mutassa meg nekik gyógyító, életet javító hatalmát. *Bűnben és kísértésben levőket*, akik válaszút elé állnak, hová tartozzanak, kié legye-

nek, merre menjenek, hogy megtalálják a tisztaságnak az útját, s kövessek Isten akaratát. *Gyászlókért* könyörgünk, akiket azzal a szeretettel veszünk körül, amellyel Jézus karolta fel a magukra maradtakat, özvegyeket és árvákat, az élet elesettjeit.

Egyházunkért, gyülekezetünkért s abban minden szolgálattevőért könyörgünk, hogy a hirdetett ige célba találjon, elérje a szívüket, s eredményes legyen, jó gyümölcsöt teremjen.

Népünk vezetőiért könyörgünk az Újszövetség elkötelezése szerint, hogy országunk és hazánk élete békében gyarapodjék. Az emberiség békes jövődjéért könyörgünk, az emberi együttélés jó rendjéért, hogy a fejlődés távlatja bontakozódjék ki az emberiség előtt.

De érettünk, imádkozókért, mindenekelőtt maga az egyház Ura, Jézus Krisztus könyörög főpapi imájában. Tekintete átfogja a földön élő egész keresztyén anyaszentegyházat — és mégis belefér szemmértékébe minden egyes lélek.

8. A szentségek

A Kátékban Luther természetes egyszerűséggel szól arról, hogy Jézus Krisztus két szentséget rendelt, a keresztséget és az úrvacsorát. Más művében ezt még részletesebben is kifejtette. De ennél a pontnál is rá kell mutatni Luther tanításának korszakalkotó hatására, amellyel a két szentségről szóló tanítás nemcsak a világ evangélikus egyházaiban, hanem a református, anglikán, metodista és más protestáns egyházaiban is meggyökeresedett.

a) *A keresztség* szentségében maig élő aktualitás a Káték tanításában az, hogy az nem csupán egyszerű víz, hanem Isten igéjébe és parancsába foglalt, s ezzel megszentelt víz. Ha az Ige társul az elemmel, a természetes anyaggal, szentség lesz belőle. Ezért maga Isten kereszttel, noha azt ember keze végzi. Nem azon van a főhangsúly, hogy hisz-e vagy nem hisz az, akit kereszttelnek, hanem Isten igéjén és parancsán fordul meg minden.

Ez a mi időnkben is jelentkező *szejtás jelenségekre* is érvényes, amikor más és tőlünk idegen teológiák hatására elbizonytalanítják a gyermekkeresztséget. Luther aláhúzza, hogy ha a gyermekek nem is hinnének, akkor is érvényes a keresztség, és senkinek sem szabad őket újrakereszttelni. A gyermeket azzal a meggyőződéssel és reménykíséggel viszik oda, hogy hisz, vagy hinni fog, de nem azért keresztteljük meg, hanem csakis azért, mert Isten parancsolta.

„Menjetek el, és kereszteljétek” — ebben nemcsak parancsolat van, hanem ígéret is. Itt jön Luther személyes hitének egyik döntő pillére, amikor ezt hangsúlyozza: „*Meg vagyok keresztelve!*” Ha pedig meg vagyok keresztelve — folytatódik Luther fejtegetése —, ígéretem van arra, hogy üdvözülök, és örök életem van. A lutheri hitbizonyosságnak ez olyan alapja, amely a keresztyén embert egész életén végigkíséri. Az ember megölése és az új ember feltámadása: e kettő az, aminek egész életünkön át történnie kell.

A keresztségnek ez az értelmezése nyitottá tesz az újat cselekvő Isten előtt. Nem lehet belekövülni a régibe, hanem vállalni kell az újat. *Így válik a keresztség a naponkénti megújulás segítőjévé és bátorítójává.*

b) *Az úrvacsora szentségének* részletes dogmatikai és elméleti kérdéseit átlépve, Luther a hangsúlyt itt is ugyanúgy, mint a keresztségnél, Istenre magára teszi. Merész fogalmazással írja, hogy noha gazember veszi vagy adja a szentséget, az éppen úgy az igazi szentséget veszi, vagyis Krisztus testét és véré, mint az, aki legméltóbban nyúl hozzá, mert nem

az ember szentségén, hanem Isten ígésén alapul. Isten áll a középpontban, ő maga táplál. Joggal lehet ezt a szentséget a *lélek eledelének* tekinteni, mert ez élteni és erősíti az új embert.

Luther értette meg az egyháztörténelem során legjobban az úrvacsorát szerző Jézus Krisztus akaratát, ennyiben Luther az úrvacsorai krisztológia legkiválóbb írásmagyarázója. A hangsúlyt Jézus Krisztusra teszi. Az ünneplő gyülekezet közösségre lép az Úrral, de ahogyan Krisztus közösséget vállal az emberrel, ugyanúgy kell nekünk is testvéri kapcsolatba lépünk egymással és a felebaráttal. *Nem lehet a szentségben úgy részesedni, hogy a másik emberrel ne lennénk közösségben, és ne szeretnénk és szolgálánk őt.* Ezért a szeretet hiánya, a testvérietlenség, vagy éppen az embertelenség: bűn Krisztus ellen, mert teste és vére egységet akar teremteni. Az ajándék, amelyet Krisztus ad a szentségben, bőséges erőt és energiát nyújt az emberek szeretetére. Hiszen aki tudomásul vette, hogy „értetek”, az emberért adta oda magát, az indítást is kap arra, hogy továbbadja ezt a szeretetet embertársainak. A Krisztussal való közösség azt jelenti, hogy azonosulok szolgáló szeretetével, az a lelkület, érzésvilág lett bennem, amely volt a Krisztus Jézusban is. *Ez erősít az emberért való jó szolgálatokban is.*

III. Rész: A horizontális vonal aktualitása

Luther Kátéi bőséges indítást adnak a konkrét erkölcsi kérdésekben való eligazodáshoz. A hit a cselekedetekben terem gyümölcsöt. A Krisztus-követés mindig etikai magatartással is jár. Az élet konkrét dolgaiban még inkább kitűnik az, ami időhöz kötött a Kátékban, ezek természetesen elavultak, de arra kell figyelniük, ami mai indítást és útmutatást is ad, amin keresztül el lehet jutni a Káték erkölcsi tanításainak aktualitásáig. Ebben az anyagban elsősorban a Tízparancsolat lutheri tanítására kell gondolnunk. Ezt Luther maga is úgy értette, hogy a felebarát felé irányítanak a második táblán levő parancsolatok.

9. A szülő és a gyermek viszonya

Luther Kátéi nemcsak a IV. parancsolat tárgyalása során vetik fel a szülő és a gyermek viszonyának kérdését, hanem már *magának az egész Kátének az alap gondolatában* is erről van szó, amikor a keresztyén nevelés egyik fő területévé éppen a családi nevelést teszi.

Ha nem is a XVI. századi formában, de ma is aktuális a családdal való törődésünk. A diakóniai lelkület itt azt jelenti, hogy *szolgáló szeretettel akarunk segíteni a családoknak a mai kérdésekben.* Alig van kérdés, melyre az emberek olyan viharos érzelmekkel reagálnának manapság, mint a *nemzedékek* problémájára. Olyan időszakot élünk, amikor a szülő és gyermek kapcsolatának egy sor lényeges eleme változik meg, mégpedig nemcsak a fiatalok és felnőttek, hanem a felnőtteken belüli nemzedékek viszonyában is.

A régi nagycsaládokban a döntés joga a családfőt illette. Ő döntött a munka elvégzését és beosztását, a beruházások milyenségét illetően, általában minden a családot érintő kérdésben, anélkül, hogy ezekben a dolgokban a többiek véleményét kikérte volna. Ezt a rendet a ma felnövekvő generációnál már nem lehet alkalmazni. Kéri és igényli a beleszólás jogát az őt érintő kérdésekben — világtórumokon és a családban egyaránt.

A generációs viszonyok elemzésében eléggé világosan kirajzolódik az

a tendencia, hogy *tekintélyhordozó* csupán a személyes magatartás, a személyes vonzalom lehet — legalábbis ez az egyetlen, amelyet a történelmi folyamatok nem kérdőjeleznek meg. Az a természetes ragaszkodás a gyermek és szülő között, amely általában vérségi kötelékek természetes alapjaiból indul ugyan ki, de amelynek emberi tartalmát személyes magatartásunkkal teremtjük és erősítjük meg.

A *nemzedékprobléma kiélézése nem lehet cél*. A nemzedékek természetes és szükségképpen különbözőségét felesleges igazságtalan általánosítással terhelni. A történelem eddig még minden generációnak tartogatott olyan feladatokat, amilyenekkel már a következőnek nem kell gondolnia, és olyan nehézségeket, amilyeneket az előzőek nem ismertek. *Minden nemzedéknek megvan a maga speciális történelmi feladata*. Nem akkor végzünk jó szolgálatot, ha a generációkat szembeállítjuk egymással, vagy a szükségképpen különbözőségeket felnagyítjuk és eltorzítjuk, hanem akkor, ha az együttműködést, együttgondolkodást és ezzel magát a fejlődést kölcsönösen segítjük.

Ebben benne van az is, hogy *felelős életre neveljünk*. Sok ember él közöttünk ma úgy, hogy azt hiszi, nem tartozik felelősséggel sem Istennek, sem az embereknek, magára venni olyan terheket, amelyek az ő vállukra illelnék. Az öregek, nyugdíjasok ellátásában ugyanúgy találkozunk ezzel a jelenséggel, mint a gyermekotthonok lakóinak életében. Annak a ténynek, hogy felelősek vagyunk tetteinkért mások előtt, de elsősorban Isten színe előtt, kell motiválnia életünket. Erre a felelős életre nem lehet elég korán kezdeni nevelni az embereket, még egy olyan társadalomban sem, ahol az egyén bukásait és felelőtlenségeit a társadalom egy sor humanus intézkedéssel és intézménnyel kompenzálja.

Váljanak családjaink igazi közösséggé. Faitalkori bűnözők, cinikus fiatalok többsége a belsőleg megüresedett családokból kerül ki. Az ilyen megüresedett családi otthonokból kimenekülnek a gyermekek (sokszor egy meggondolatlanul kötött fiatalkori házasságba), de elmenekülnek a felnőttek is. A családnak összetartó erőnek kell lennie, amelyben először tanulják meg a gyermekek, hogy *mi a közösség*. Ahol az egymás iránti szeretetben formálódnak a gyermekek, de a szülők is. Az ilyen család, amelyben a benne élők egészséges közösséggé formálódnak, válhat a társadalomnak is alkotó pillérévé. Szépen mondja Arany János: a család „kiröpítő fészek”. Tegyük meg mindent azért, hogy a mi keresztyén családjaink, otthonaink a jövő nemzedékek kiröpítő fészkeivé váljanak, melyből életképes, felelősségteljes, közösségi érzésű fiatalok repülnek ki, s melyek mindig biztonságot és oltalmat jelentenek az oda visszatérőknek és benne élőknek.

10. A munka és hivatás

Luther azzal is korszakot alkotott, hogy a hétköznapi szorgalmas munka értékét emelte ki a szerzetesi élet kontemplatív életformájával szemben. Ismert az a Nagy Kátében kifejtett gondolata, hogy az egyszerű cseléd lány munkája többet ér, mint a zsolozsmázó apáca életformája. Ebben arra a gondolati perspektívára ad indítást, hogy *Isten nem az ember kikapcsolásával, hanem az emberi értelem és kéz felhasználásával akarja végezni gondviselő és világfenntartó munkáját*. A keresztyén ember úgy tekint munkájára, mint ami egy parányi része Isten világról és emberekről gondot viselő akaratának. Ugyanakkor minden jól végzett munka egymagában is része Isten gondviselő munkájának, mert részt vesz Isten munkára küldő parancsa teljesítésében.

Tekintet nélkül arra, hogy hívő vagy hitetlen ember végzi a munkát,

ha az jól végzett munka, önmagában értékes és becses. Hiszen nincs olyan becsületes munka, amelyben ne volna meg az emberek boldogításának és előbbrevitelének nagy és szent célkitűzése. Ez a közös cél fogja át mindazokat, akik egymásnak jót akarnak, akik munkájukkal magukat, hazájukat és az egész emberiséget gazdagítják.

Mi természetszerűleg tartozunk bele ebbe az emberi szolidaritásba, a dolgozók és a jót akarók világot átfogó táborába. A mi munkánk abban különbözik másokétól, hogy mi hitből, Isten akaratainak engedelmeskedve, hálából Jézus Krisztus iránt szolgáljuk felebarátainkat ebben a hazában és az egész világon. De hitünk nemcsak nem választ el hétköznapi munkánktól, hanem éppen elmélyíti hűségünket és becsületességünket.

Négyszázötven éves jó hagyományaink közé tartozik a keresztyén ember munkaszeretetének és hivatáshűségének a kiemelése. A lutheri erkölcsiségnek, ha nem is kizárólagosan, de fő megnyilvánulási területe a családi élet és a hivatásszerű munka. A családiassággal együtt a hivatáshűség a lutheri erkölcsiségnek egyik legjellemzőbb vonása, s elsősorban ennek az útján igyekszik betölteni legmesszebbmenő társadalmi, nemzeti és egyetemes emberi feladatait is. Ezért van a lutheri keresztyénségnek bizonyos józan, egészséges, munkaszerető jellege.

Nem véletlen, hogy evangélikus egyházunk, amely a Szentírásból különös erővel emeli ki Istennek a hitben adott megigazító kegyelmét, *erősen hangsúlyozza a munkaerkölcs és hivatáshűség elmélyítését. Hiszen hitünk abban a világban termi meg a maga jó gyümölcsseit, amelyben élünk. Isten iránti szeretetünk abban tükröződik, hogy felebarátainkat szeretjük, ahogyan népünket, hazánkat, és az egész emberiséget szolgáljuk.*

Ha Istentől tanuljuk a szeretetet, akkor az nagyobb kollektívumokat is átölel. Erre különösen a mi korunkban kell hangsúlyt tennünk, amikor Isten olyan hazával ajándékozott meg bennünket, amelyek építésében mindnyájan érdekeltek vagyunk. Hiszen a felebaráti szeretet nemcsak azt jelenti, hogy ki-ki szereti a hitvestársát, gyermekeit, szülőit, tágabb családját, gyülekezetét, egyházát, hanem azt is, hogy *céltudatosan és tervszerűen szolgálja a felebarát javát a közösség érdekében végzett munkával. A keresztyén embert az a lelkiület tölti el, hogyan tudna jobb és eredményesebb munkát végezni felebarátai javára. Hiszen egy ember meggazdagodásának sok más nyomorba döntött ember adja meg az árát. Az önzés és kapzsiság eredménye az egyiknek győzelem és uralkodás, a másiknak vereség és halál. A keresztyén ember csak a jóban versenghet. Csak abban, ami előbbre viszi az emberi közösség életét. Ebből a lelkületből fakad a segítség a gyengébbek és elmaradottabbak számára az erősebbek és fejlettebbek részéről, hogy általános fellendülést lehessen elérni minden embertársunk javára.*

11. A világi felsőbbtség

A legnagyobb különbség éppen itt mutatkozik. A Luther korabeli szász választófejedelem vagy a német-római császár és az őt körülvevő feudális struktúra egészen messze van a mi idők szocialista államától. De az a közös nevező mindenestre érvényes, hogy a keresztyén ember a világi felsőbbtség iránti hűséggel viszonyul államrendszeréhez, ha ez betölti a „jó felsőbbtség” kritériumát. A „jó felsőbbtség” fogalma kiváló gondolat, mert nem tesz egyenlőségi jelet akármiféle állam tekintetében. Sokan hibáztak nagyot, amikor az embertelen felsőbbtségre, Hitler fasiszta rendszerére is vonatkoztatták az engedelmesség igényét. Ez a felfogásmód ma is lefékezne a szabadságharcok és forradalmak támogatását,

amelyre a világ sok pontján ma is nagy szükség van. Nem akármilyen felsőbbség méltó az engedelmességre.

Aki ma helyesen érti a történelmi fejlődés irányvonalát, az örömmel segíti a szocialista állam fejlődését, mert ez szolgálja a legkövetkezetesebben a nép érdekét és felemelkedését, világviszonylatban pedig a békés egymás mellett élés ügyét. Ezek a célkitűzések minden magyar állampolgár szorgalmát, erőfeszítését, hűségét igénylik. Mi elsősorban a személyiség erkölcsi arculatának formálódásával tudunk segíteni, hogy az önző társadalomellenes tulajdonságok háttérbe szoruljanak, és kialakuljon a közösségi embertípus, aki az emberi együttélés rendjében találja meg az egyéni és társadalmi boldogulás összhangját.

Aki ma helyesen érti a fejlődés irányvonalát, az tudja segíteni a nemzetközi méretű küzdelmet is a szocializmus javára. A Szovjetunió és a szocialista országok békepolitikája szorítja vissza az imperializmus hadállásait, és meg tudja szilárdítani a békét, amely a függetlenségen, a szuverénitás kölcsönös tiszteletben tartásán, a határok sérthetlenségén, a belügyekbe való be nem avatkozás elvén alapszik.

12. „Ne ölj!”

Ahogy Luther az ószövetségi „Ne ölj!” parancsolatot saját korában alkalmazta, ahogyan óvott az akkor éppen fenyegető vallásháborúk kitörésétől, ugyanilyen korszerűen kell ma Isten akaratát a jelenre vonatkoztatnunk.

Korunk eseményeinek mozgatórugója egy antagonisztikus ellentmondás: a munka és a tőke ellentéte, közelebről a munka és a tőke világrendszerének, a szocializmusnak és a kapitalizmusnak világméretű küzdelme. A ma és a holnap világa a szocializmus és a kapitalizmus osztályharcában formálódik.

Korunk fő jellegzetessége, hogy a szocialista világrendszer az emberi társadalom fejlődésének döntő tényezőjévé válik. Minthogy a szocializmus világméretű győzelme a szocializmus térhódítása következtében világháború nélkül is lehetséges, a szocialista országok a külpolitikában a tőkés országokkal a békés egymás mellett élésre törekednek.

Korszakunkban három aktuális feladat emelkedik ki. Ez először is az enyhülés politikájának segítségét jelenti a népek közötti viszonylatban. Másodszor ezzel szorosan összefügg az enyhülés érvényesítése katonai téren is, ami a fegyverkezési hajszra fékezését, a leszerelés ügyét érinti. Harmadszor a felszabadítási küzdelmek támogatása jelentkezik alapvető feladatként, az „Igazságos forradalom” értelmében.

Ezekben foglalhatók össze korunk döntő problémái, amelyek az egyházak és a keresztyén emberek segítségét is igénylik. A békemozgalom alapvető kérdéseiben egyházunk már régóta kidolgozta és megvalósítja a maga állásfoglalását. A „Ne ölj!” parancsolat konkrét érvényesítése ezekben található meg.

13. A családi erkölcs

A VI. parancsolattal kapcsolatban is alá kell húzni azt a kopernikuszi fordulatot a keresztyén etikában, amit Luther Kátéj jelentenek. A gyóntatószék kazuisztikájával, a papos egyházzal, a cölibátussal, az egyházi törvényeskedéssel szemben Luther a családi erkölcs kulcsszavát állítja a központba, mint első protestáns családapa.

A párválasztás, házasság, szexualitás mai problémáiban is alapvető eligazítást jelent a családi erkölcs kialakításának szempontja. A keresz-

tyén ember *párválasztásában* is Isten tanácsát kéri. S ha megbizonyosodnak afelől, hogy Isten őket egymásnak adta, ez a felismerés mindkettőjük számára olyan fundamentum lehet, ahol a krízisek és viharok mindent elsöprő ereje ellen is megvethetik a lábukat.

Ami a *házasságot* illeti: Isten rendelése. A teremtés rendjéből fakad. Teljes életre szól. A házasság, mégpedig a jogilag is megkötött házasság az a hely, az az állapot, tiszttség, hivatal, amelyben a nő, a feleség anyává válik. Az anyasághoz az út a feleséggé levésen keresztül vezet. A házasság a férfi és a nő Istentől rendelt közössége, szeretet-szerelmi-lelki együttese gyermekáldásra való készséggel. Rá kell mutatnunk a könnyelmű születéskorlátozás mögötti bűnökre: kényelemszeretetre és önzésre, gyávaságra és aggodalmaskodásra. Figyelmeztetni kell gyülekezetünk tagjait az *abortusz* testi-lelki károsodást okozó veszélyes voltára. Szabad befolyásolnunk a születendő gyermekek számát, de az abortusz az ötödik parancsolat alapján nem járható út, lefeljebb az édesanya kifejezett életveszélye esetén vethető fel.

A *válásra* csak akkor kerüljön sor, ha a házasság sem személyes, sem erkölcsi, sem társadalmi rendeltetését már betölteni nem tudja. A válásnál a gyermeket annál a szülőnél kell elhelyezni, akinél biztosított a gyermek kedvezőbb testi, szellemi és erkölcsi fejlődése. Urunk a békéltetés szolgálatát bízta ránk. Az a lelkész, aki komolyan veszi szolgálatát és felelősséget érez minden megkötött házasság és család iránt, kell, hogy vállalja ezt a nehéz szolgálatot is. Megbékéltetni házaseleket, hogy felelősséget érezzenek egymás iránt.

Tanítsuk meg híveinket *a másiknak élni* és a másakra nézve gondolkodni. Mennyi mai házasság fut zátonyra, mert nem így élünk és gondolkodunk. Ha nemcsak a magunk sérelmeit, kívánságait és igényeit tartanánk szem előtt, hanem a másikat, a házastársét, a családban élő gyermekét is. Sok családi életet nem a külső kedvezőtlen körülmények, anyagi nehézségek rombolnak szét, hanem az egyre növekvő önzés és szeretetlenség a másikkal szemben.

Tanítsunk egymás megbecsülésére. A mai házasságok többségében nincs alárendeltségi viszony. Egyenrangú felek állnak egymás mellett a házasságban. Nincsenek kiszolgáltatva, alárendelve egymásnak. Munkájuknak, életüknek egymás kölcsönös segítségét kell szolgáltatnia.

14. „Ne lopj!”

Luther Nagy Kátéjában nemcsak azt tartja lopásnak, amikor valaki elcsen valamit a másiktól, hanem azt is, ha valaki „kárt tesz, vagy enged tenni olyasmit tunyaságból, lustaságból”. „Ily módon egy évben harminc-negyven aranyat is ellophatsz — amit ha más megtesz, kötélen lóg —, de így még büszkélkedhetsz, verheted a melled és senki sem nevez tolvajnak.”

Luther tanítása alapján világos, hogy Isten „Ne lopj!” parancsa ellen vétkezik az, aki *a társadalmi tulajdont* úgy tekinti, mint „Csáki szalmáját”, amit lehet büntetlenül széjjelhordani, vagy felelőtlenül kezelni. A hívő ember nem lehet munkájában hanyag, gondatlan, kártevő, anyagpazarló, selejtet termelő. Az evangélikus ember nem azt vallja, hogy „minden szentnek maga felé hajlik a keze”, hanem azt, hogy munkájában, a tulajdonhoz való viszonyában s élete minden pillanatában Isten színe előtt áll, aki mindent lát s az emberek előtt még le nem leplezett tolvajt is megítéli.

Nemcsak az egyes ember lopással kapcsolatos vétkét látja meg

Luther, hanem kárhoztató ítéletet hirdet a nemzetközi élet színpadán lejátszódó kufársággal, kizsákmányolással szemben is.

Luther példamutató erkölcsi bátorsága kell, hogy nyitogassa a mi szemünket is a tiszta erkölcsi látásra. Nekünk, mai keresztyéneknek különösen két dolgot kell egészen világosan látnunk Isten „Ne lopj!” parancsával kapcsolatban:

1. Keresztyén erkölcsi kötelességünk a tulajdon megbecsülését a társadalmi tulajdonra is vonatkoztatni s ezzel megvédeni a nép vagyonát és mindent megtenni a közös vagyon növelésére. Isten parancsa iránti hűség követeli a keresztyén embertől, hogy ügyeljen minden munkaeszközre, gépre, szerszámra, takarékoskodjék a rábízott anyagokkal, óvja és gyarapítsa a közösség, az egész nép tulajdonát.

2. Keresztyén erkölcsi kötelességünk meglátni azt a nagyarányú és nemzetközi viszonylatokban jelentkező bűnt, amely a világszerte recsegő-ropogó gyarmatrendszerben látható. Ezzel kapcsolatban meg kell látnunk minden „szép külső alatti” tolvajt, ugyanolyan leleplező bírálattal, mint ahogy azt Luther saját kora álcázott tolvajaival tette.

A társadalmi tulajdon védelme és a gyarmati rendszer elítélése két olyan alapvető keresztyén erkölcsi feladatunk, amely nélkül nem teljesíthetjük Isten „Ne lopj!” parancsát. Ennek a kettős feladatnak a munkálása terén még igen sok tennivalónk van, amellyel tartozunk Istennek, egyházunknak, népünknek és az egész emberiségnek.

15. A beszéd bűnei

Isten a nyolcadik parancsolatban tilja a nyelvnek minden olyan bűnét, amellyel felebarátunkat megkárosíthatjuk vagy megbánthatjuk. Isten gátat akar vetni annak, hogy az ember a nyelvével vétkezzék, s kárt okozzon embertársának. Ez enyhébb formájában a megszólásban, a rossz, hír költésében, hazugság terjesztésében, súlyosabb formájában a becsületsértésben és a rágalmazásban jelentkezik. Ezek már olyan súlyos bűnök, hogy állami büntetés alá is esnek. Aki idáig jut, rendszerint azon az úton indul el, hogy szabadjára ereszti nyelvét mások megszólásában. Noha nem tűri, hogy róla bármi rosszat mondjon is valaki, mégsem tudja elviselni, hogy mást dicsérjenek jelenlétében. A maga becsületét nem tisztességes úton, jó munkával akarja gazdagítani, hanem mások kisebbitésével.

A becsület megrablásának, a jó hír csorbításának akár enyhébb, akár súlyosabb, akár átlátszó, akár rafinált, akár nyílt, akár alattomos formái egyaránt méltatlanok a keresztyén emberhez, Isten gyermekéhez. Aki Isten beszédét veszi az ajkára, az ugyanúgy nem lehet gonosz a beszédében, mint ahogy egy forrás sem adhat édes és sós vizet (Jak 3,12).

Amit nem tudunk bizonyítani, azt nem szabad állítanunk senkiről. Aki nem mer hivatalos személyek elé is állni és szaváért felelősséget vállalni, az hallgasson. Minden a hamis tanúbizonyosság fogalma alá tartozik, amit nem tudunk kellően bizonyítani. Istennek és a felsőbbségnek a jogát bitorolja az, aki embertársát tolvajnak, csalónak és egyéb súlyos bűnökkel terhelnék mondja ki, mielőtt azt az illetékesek megállapítanák. Könnyű elvenni a becsületét és jó hírnevét valakinek, de nagyon nehéz azt visszaadni.

Viszont, ami nyilvánvaló vétek, azt meg kell feddenünk, hogy a gonoszság ne maradjon büntetlenül. Ha valaki elmulasztja a bűnök leleplezését, az ugyanúgy vétkezik, mint aki alaptalanul vádol.

Isten nekünk adta a beszéd hatalmát. Tőlünk függ, hogy abból áldás

vagy átok származik, azt Isten akarata szerint vagy annak a visszájára használjuk fel. Tudnunk kell, hogy Isten minden bűnt lát.

16. Őnzésből szeretetre

A horizontális vonal erkölcsi tanításainak összegezését a fejlődésnek ebben az ívében lehet megjelölni: *előbbre jutni az őnzésből a szeretet irányába*. Luther újra meg újra ismétli a Kátékban a másik embernek, a felebarátnak végzett szolgálatot. Mindig óv attól, hogy felebarátunknak kárt okozunk. Luther Jézus tanítványa, aki a Mestertől tanulta ezt az utat. Olyan egyensúlyi helyzetet ajánlj, amelyben az ember világosan megérti, hogy amit Isten ad, az nem olyan sok, hogy az emberi szorgalmat és munkát fölöslegessé tenné, de nem is olyan kevés, hogy abból a testvérnek szeretetből ne tudnánk adni.

Akin eluralkodik a pénzsóvárság, annak a hite is veszélyben van, mert az elhomályosítja Isten igéjét és akaratát. A keresztyén élet akadály és gátja az anyagiasság, mert megkeményíti az embert, nem lesz tekintettel másokra, képtelenné válik közösségi magatartásra és emberszeretetre. A telhetetlenség azért akadály a keresztyén életnek, mert elfelejteti, hogy minden Istentől van, és irgalmatlanná, szeretetlenné tesz a felebarát iránt. Az igazi gazdagság nem az, amivel az ember rendelkezik, hanem az, amit nyújt, amivel segít a másikon. Az ajándékozót és az elfogadót a közös szeretet fűzi össze.

Jézus az új emberségnek az elindítója. Művét a keresztyén anyaszentegyház folytatja a földön. Hirdeti Jézus szeretetét, de úgy, ahogy azt ő képviselte, hogy azt nem maga felé fordítja, hanem az embertársak felé, közöttük kell érvényesülnie Jézus lelkületének. A tőle tanult szeretet kész a szolgálatra, önfeláldozásra, a másik javáért való élésre. Tekintettel van embertársára, együtt örül vele, együtt dolgozik vele, együtt épít vele, bajában, betegségében együtt szenved vele. Hordozza a közösségnek, az embertársaknak a gondjait. Felépíti az összetartozást, helyrehozza a hibákat, gyógyítja a bajokat, ott van, ahol cselekedni és segíteni kell. Így válik konkrétá, gyakorlativá, hétköznapivá a szeretetben a keresztyén hit.

Ebben lehet megtalálni az összegezését és végeredményét mindannak, amivel Luther Kátéi etikai vonatkozásban tanítanak.

D. Dr. Ottlyk Ernő

Egyház a világban

„A SZENTLÉLEK MEGSZABADÍT — SZOLGÁLATRA A VILÁGÉRT”

Az európai egyházak VIII. nagygyűlése Kréta szigetén,
1979. október 18—25.

Küszöbön áll az Európai Egyházak Konferenciája (EEK) nyolcadik nagygyűlése. Ennek az évnek az őszén több mint száz európai egyház delegátusai indulnak huszonhat európai országból a legendás Kréta szigetére, amely egykor az európai kultúra bölcsője és a kereszténység európai kezdeteinek színtere (Titus 1,5) volt, hogy megvitassák egymással mai teológiai kérdéseiket és regionális ökumenikus szervezetük jövőjét. Háromszáz-négyszáz résztvevőre számítunk a nagygyűlésen — beleértve a rokon nemzetközi egyházi szervezetek, más kontinensek egyházi szervezetei és a nemzetközi tömegkommunikációs szervezetek képviselőit is. Az október 18—25. között tartandó nagygyűlés színhelye a sziget északnyugati részén elterülő Ortodox Teológiai Akadémia és a hatalmas, modern Maleme Strand Hotel.

A nyolcadik nagygyűlés központi témája pneumatológiai jellegű téma: „A Szentlélek megszabadít — szolgálatra a világban”.

Ez a nyolcadik európai egyházi nagygyűlés több vonatkozásában is érdekes és fontos találkozó lesz.

Nagygyűlés az EEK huszadik évében

A krétai nagygyűlés fontos határkö ennek a fiatal ökumenikus szervezetnek a történetében. Az Európai Egyházak Konferenciája 1959 elején tartotta első összejövetelét néhány európai egyházi vezető részvételével. Ennek a találkozásnak az volt a célja, hogy az egyházak közelebb hozzák egymáshoz kontinensünknek az úgynevezett „hidegháború” által egymástól elszigetelt népeit és keresztényeit, és mindkét vonatkozásban a „hídépítő” (pontifex) szolgálatát kíséreljék meg.

Első tíz évében az EEK nem volt több, mint európai egyházi vezetők és delegátusok időnként összeülő, magas szintű találkozója az úgynevezett „Nyborg-konferenciákon”. Az elnevezés onnan ered, hogy ezeket a tanácskozásokat a dániai tengerparton, a Nyborg Strand Hotelben tartották. (Az első, közismert kivétel volt ez alól a nevezetes IV. Nyborg-konferencia 1964-ben; ezt a dán „Bornholm” tengerjáró hajón kellett megrendezni, nemzetközi vizeken, hogy dán vízumot nem kapott kelet-európai delegátusok is részt vehessenek a tanácskozásokon.)

Ezek után az „alapítási évek” után lassan megszilárdult az EEK szervezete: egyre nagyobb lett a jelentősége mint a *keleti és nyugati egyházak pótolhatatlan találkozási fóruma*, ahol ezek közelebről megismerhették egymást és közös problémáikat megvitathatták egymással. Ugyancsak

méltó megjelölés van rá: Ő az Úr, a kyrios. Őhöz tartoznak, a feltámadt élő Urhoz. Akkor is, amikor szemmel nem látják és nem hallják a hangját.

Kinek mondotok ti engem? — Ez a kérdés mindig megelevenedik, amikor a feltámadott, élő Úr közel lép hozzánk és megszólít. S erre a kérdésre nem lehet valami tárgyilagos, hűvös értekezés formájában válaszolni. Csak a Krisztus által megragadott élet örömeivel és ragaszkodásával. Pálról is azt olvassuk a Cselekedetek könyve 9. részében, hogy hirdette Jézusról: Ő az Isten Fia. Majd lejjebb: bizonyította, hogy ő a Krisztus. De ha kézbe vesszük leveleit, akkor megcsap a bennük lobogó tűz. Ő le meri írni azt, hogy Krisztussal együtt megfeszítettet, halott a bűn és a törvény számára, Őbenne Krisztus él. Azzal vigasztalja, bátorítja a gyülekezetet, hogy ők a Krisztusban vannak, a Krisztus öltözik fel, átalakulnak, Hozzá hasonlónak, tükrözik az Ő dicsőségét, nyilvánvalóvá lesz bennük Jézus élete. Szakértő nagy teológusok vitatkoznak azon, hogy ezt mennyire lehet komolyan venni. Ezt átvitt értelemben értsük, misztika ez vagy valóság?

Luther elkezdi a középkori teológusok precizálásával a Kis Kátében: „Hiszem, hogy Jézus Krisztus — az Atyától öröktől fogva született valószínű Isten és a Szűz Máriától született valószínű ember”, azután kibugygyan ajkáról a vallomás: „az én Uram, aki engem elveszett és megítélt embert megváltott.” Barth Károly azt mondja erre, hogy önkényesség, de zseniális önkényesség. Luther úgy érzi ebben a két szóban: én Uram, benne van az egész hitágazat. Ami ott részletezve van, mind csak azért mondják el, hogy megtudjam, hogyan lett Jézus az én Uram.

Jézus ma is megkérdezi minket — ti kinek mondotok engem? 1979-ben reformációt ünneplő magyar evangélikusok, kinek valljuk Jézust? Mi annak örülünk, hogy Jézus emberré lett. Valóságos, igazi emberré. Nem mennyei magasságból nézte a mi életünket, hanem eljött közénk, magára vette a mi hús-vér emberi életünket. Azért örülünk ennek, mert Jézus tudja, hogy mit jelent emberként élni. Ő is így élt. Nem színészi álarcban, melyet letett előadás után. Ő közelről, saját tapasztalatából ismeri a mi életünket. Tudja, mi az alacsony sorsban élni, hiszen istállóban született, jászolban feküdt. Tudja, mit jelent a fizikai munka, hiszen ácsműhelyben nőtt fel. Tudja, hogy mennyi veszedelem leselkedik ránk, neki is menekülnie kellett már gyermekkorában. Tudja, hogy mi a betegség, szenvedés, halál, mert Ő is gyógyított, Ő is vigasztalt, Ő is állt koporsó mellett. Maga is szenvedett és meghalt. Tudja, hogy milyen nehéz sokszor az emberi együttélés, ő tanítványaival küzdött. Tudja, milyen hálátlan tud lenni az ember, s milyen hűtlen, hiszen Őt is cserbenhagyták. Tudja, mit érzünk, ha valaki elárul, megtagad bennünket. Tudja, milyen nagy a pénz, a vagyon kísértése, mert látta tanítványa életében. Tudja, mivé lesznek kezünkön a legszentebb dolgok is, Őt Isten nevében ítélték halálra. Tudja, mennyire igazságtalanok vagyunk sokszor, hiszen Őt is ártatlanul, igazságtalanul végezték ki. Tudja, hogy milyen kegyetlenek tudunk lenni egymáshoz, mert Őt is megkínózták, megszégyenítették. Tudja, milyen nagy a kísértés a mi életünkben, hogy az erőszakot még nagyobb hatalommal győzzük le. Erre akarta Őt is állandóan rávenni a kísértő. Jézus mindezt magára vállalja és megosztja velünk, mint jó testvér, amikor emberré lesz. Még többet is vállal. Azt a sok gonoszságot is magára veszi, amit egymással és Istennel szemben elkövetünk. Mint jószívű testvér odaáll Isten elé és Ő vállalja, Ő hordozza el a büntetést helyettünk. Amit soha jóvátenni nem tudnánk, azt Ő helyrehozza. Ő fizeti ki a számlánkat Istennél. Nem aprópénzzel, hanem Őnmagával. Amit szerez,

a kezdet kezdetétől jellegzetes vonása volt ennek az ökumenikus szervezetnek, az „európai regionál-ökumenének”, hogy felismerte és gyakorolta sokféle formában a *kiengesztelés és béke szolgálatát ezen a sokat szenvedett, két világháborútól tönkretett kontinensen*. Utakat-módokat keresett arra, hogy az európai népek közötti, régi és új ellentéteket csökkentse, ugyanakkor új európai lelkület és gyakorlati együttműködés formáit segítse kialakítani, az összes európai népek és országok közösségében.

Az idei jubileumi esztendő az európai egyházszervezetet új feladatok és messze kiható döntések elé állítja. Ennél a fontos határkőnél önvizsgálatot kell tartania: teljes egészében felismerte és komolyan vette-e létezésének értelmét? Elég erős-e az EEK arra, hogy teológiai munkájának a legutóbbi öt évben történt kiépítése és megerősítése után most új, tőle elvárt feladatokat vállaljon magára? Ezek: az Európán belüli, egyházak közti segélyprogram (*Interchurch Service*) átvétele 1980 elejétől az Egyházak Világtanácsától; továbbá az új „*Helsinki — Emberi Jogok Program*” megszervezése és a megfelelő új titkárság felállítása az EEK és az észak-amerikai egyházszervezetek (USA és Kanada) közös felelőssége alatt. Készek-e az EEK tagegyházai ezeknek a régi és új feladatoknak a felelősségét, terheit közösen vállalni és közösen hordozni? Komoly kérdések ezek, amelyek most feleletre várnak s egyúttal az Európai Egyházak Konferenciája léte értelmének és munkalehetőségeinek új, fokozott átgondolását követelik.

Nagygyűlés ortodox környezetben

Az EEK egyik további jellegzetessége, hogy ortodox tagegyházai rendkívül fontos szerepet játszanak életében. Jelentős arányt képviselnek számszerűen is a tagegyházak között. Ennek megfelelően jelentős képviselőik és szerepük van az EEK vezető testületeiben.

Nem véletlen tehát, hogy a következő európai egyházi nagygyűlés ortodox egyházi környezetben gyülekezik össze. A Konstantinápolyi Ortodox Patriarchátus meghívására Kréta Ortodox Egyháza lesz a nagygyűlés házigazdája. Ez az egyház — bár földrajzilag Görögország területén van — az Ökumenikus Patriarchátus joghatósága alá tartozik. Ez lesz az EEK első nagygyűlése ortodox egyházi területen.

Az „ortodox kontextus” minden bizonnyal — és valamennyi résztvevő javára, meggyőződésünk szerint — erősen meghatározza majd mind a nagygyűlés külső keretét, mind annak teológiai tartalmát. Az ortodoxia gazdag liturgikus élete, nagyszámú ortodox delegátus és vendég jelenléte, az ortodox gyülekezetek közelsége, egy Ortodox Akadémia mint a nagygyűlés egyik színhelye, maga is jelentős szellemi központ az ortodox teológiai munkában — mindezek a tényezők bizonyosan maradandó, értékes élménnyé teszik majd ezt az ökumenikus eseményt a nem-ortodox résztvevőknek.

Ugyanilyen fontosnak látszik azonban az a „*teológiai kihívás*” is, amelyet ez a különleges környezet hoz magával. Az ortodox teológiának fontos szerepe lesz a VIII. nagygyűlésen. Ennek egyik külső jele az, hogy a főtémáról elhangzó három referátumot — az EEK elnöksége és tanácsadó bizottsága döntésének megfelelően — ortodox teológusok tartják: *Alexy* tallini metropolita (Szovjetunió), *Dr. Kallistos Ware* ortodox szerzetes, előadó az oxfordi egyetemen (Nagybritannia) és *Prof. Dr. Christos Yannaras* athéni teológiai professzor, jelenleg vendégelőadó a genfi egyetemen (Görögország). A hat bibliatanulmányt viszont a reformáció egyházainak és a szabadegyházaknak a képviselői vezetik: *Prof. Max*—

Alain Chevallier, a Francia Református Egyház elnöke, *Pastorin Margot Ebert*, az NDK Evángélikus Egyházából, valamint *Prof. Dr. Claus Meister*, a Baptista egyház elnöke (Svájc). A *Római Katolikus Egyház* jelentős számú megfigyelővel képviselteti magát (a Vatikán Egység-Titkársága és a CCEE 3—3 delegátussal a meghívott teológiai szakértők mellett).

Az ortodox, protestáns és római katolikus teológia tehát kölcsönösen „kihívást” gyakorolnak egymásra, élénk teológiai vitákra van kilátás. Az Ökumenikus Patriarchátus egyik ismert, jelentős teológusa így látja a különböző európai „teológiák” találkozásából előálló indításokat: „A dialógus által mindegyik résztvevőnek el kell jutnia a másik fél mélyebb megértésére. Eközben a nem-ortodoxok feladata az, hogy tanulmányozzák az ortodoxia lényeges vonásait és mentalitását, spiritualitását és gazdag liturgikus életét, az egyházatyák szellemi örökségét és a nagy aszkéták írásait. Az ortodoxok feladata viszont másfelől az, hogy közelebbről megismerkedjenek a nyugati teológiai gondolkodással, a tomizmussal, a reformáció okaival és kihatásaival a nyugati kereszténységre” (*Emilianos Timiadis* metropolita)¹. Egy ismert protestáns teológus viszont ezt írja erről a kölcsönös „kihívásról”: „A reformátori teológia éppúgy rá van utalva a Szentlélek tevékenysége szélességének és a Lélek adományai teljességének ortodox ismereteire, mint ahogyan az ortodox teológia is rá van utalva a mi látásunk szerint a reformáció felismeréseire Krisztus keresztje mélységeiről és a nem-igaz reális megigazulásáról” (*Jürgen Moltmann*)². Teljes reménységgel vagyunk az iránt, hogy ez a gazdag ortodox kontextus és az ortodox teológusok jelentős részvétele egészséges és szükséges „ökumenikus korrekciót és kihívást”, valamint belső gazdagodást hoz mindazoknak, akik az Ökumenikus Patriarchátus vendégei lehetnek majd ezen a nagygyűlésen.

Nagygyűlés pneumatológiai főtéma jegyében

Első alkalommal választott az EEK nagygyűlési főtémát a harmadik hitágazat köréből: „A Szentlélek megszabadít — szolgálatra a világban”. Ennek megfelelően a bibliatanulmányok témáit is ebből a teológiai témakörből választották „A Szentlélek közössége” (koinonia tou pneumatos hagiou) összefoglaló címmel, az I. Korinthusi levél 12—14. fejezeteiből vett textusok alapján.

A reformáció egyházaiban régóta szó esik a „Szentlélek teológiája” szükségességéről. Negyven éve még megtörténhetett, hogy az ismert svájci teológus, Emil Brunner, száz év után először szólt a Szentlélekről a svájci Lelkészszövetségben. Ma azonban már lényegesen más a helyzet a reformáció egyházaiban is: állandóan növekszik a teológiai irodalom a Szentlélekről és munkájáról az egyházban és a világban. Emögött ott van az a jelenség is, amit ma a „karizmatikus mozgalmak” névvel szoktunk összefoglalni s amelyet nem lehet többé egyszerűen a „rajongás” címszavával figyelmen kívül hagyni. Mit jelez az utóbbi évek sokat emlegetett „karizmatikus forradalma” a világegyház egyes részeiben?

A nyugati egyházak egy részében ma növekszik az elégedetlenség sajátmaguk belső lelki „elszegényedése” miatt, amelyhez sokak véleménye szerint az egyoldalú egzisztencialista-evilági teológia is jelentősen hozzájárult. Az anyagias-élvező lelkület („konzumgondolkodás”) és a hallatlan technikai-tudományos fejlődés szédítő távlatai világában az ember szomjazik a lelki-szellemi értékek, a spiritualitás, az élet végső értelmének megtalálása után, — egyszerűen és röviden: Isten után!

Nem az-e ennek a végső gyökere, hogy egyházainknak nagyon sok pótolnivalójuk van éppen a harmadik hitágazat teológiája és az ebből következő egyházi gyakorlat területén? Az ortodox teológiának itt sokak véleménye szerint — s ezt a nézetet jelentős protestáns teológusok is osztják — jobb és nagyobb lehetőségeik vannak. Jürgen Moltmann sokszor emlegeti műveiben az ortodoxia „pneumatikus erejét”. Valóban az-e a helyzet, hogy a reformáció egyházaiban „újra fel kell fedoznünk a Szentlélek”? Néhány ortodox teológusnak éppen ez a meggyőződése. „Az új-ortodoxia fideizmusa és a keresztyén egzisztencializmus hosszú folyamatai eredménye Nyugaton, amelynek folyamán az „emberi” és az „Isteni” egyre távolabb kerültek egymástól... Ebből kiindulva megállapíthatjuk, hogy a mai karizmatikus mozgalmak, elsősorban a nyugati egyházakban, a Szentlélek újra-felfedezéséből származnak... A nyugati teológiában a „kegyelem” lépett a Szentlélek helyére; ezzel szemben a keleti egyházatyáknál a Szentlélek maradt az egyház szentségi és vallási életének a forrása” (*Emilianos Timiadis metropolita*).³

„A Szentlélek teológiája” a „kegyelem teológiájával” szemben? „A Szentlélek teológiája” mint az új karizmatikus mozgalmak alapja? Kérdések ezek, amelyek a krétai nagygyűlésen bizonyára sokat foglalkoztatnak majd bennünket.

Nagygyűlés égető egyházi és világi kérdések jegyében

A négy altéma, amelyet — a főtémának három előadó és a plenáris vita során történt feldolgozása után — kisebb munkacsoportok vitatnak majd meg több napon keresztül, fontos kérdéseket vet fel az egyház mai élete és a világért végzendő szolgálata területéről. Ez a négy altéma így hangzik:

- Különvált egyházak Európában — törekvésük a közösség és egység után (1. szekció);
- Teológia Európában — a spiritualitás és a világ felé fordulás között (2. szekció);
- Igehirdetés és diakónia — az európai egyházak jövő feladatai (3. szekció);
- Az élet őrzői és a béke követői — egy veszélyeztetett világban (4. szekció).

Ezek a szekció-témák nem véletlenül kerültek kiválasztásra. Azt lehetne mondani, hogy szinte „kinőttek” az Európai Egyházak Konferenciája legutóbbi, ötéves teológiai munkájából és öt európai konzultáció témaköreiből. Most részletesebben vitatjuk meg őket, hogy egyúttal előkészüljünk azoknak a fontos és időszerű témáknak a felismerésére is, amelyekkel a következő ötéves periódusban kell az EEK teológiai munkája során foglalkoznunk.

A nagygyűlés első szekciója és az idetartozó munkacsoportok az *ökumenikus mozgalom jelenlegi helyzetével és jövőjével* foglalkoznak majd, mégpedig elsősorban az európai egyházak vonatkozásában. A pütkösi történet (Csel. 2.) arra tanít: Jézus egyházát a Szentlélek teremti meg azért, hogy legyőzi a pütkösi sokaságot megosztó nyelvi, népi és kulturális ellentéteket. Mit jelent ez a „pütkösi csoda” ma Európa egyházai számára? Milyen utak állnak nyitva előttünk ahhoz, hogy mélyebb és teljesebb közösségre jussunk egymással? Hogyan gondoljuk el az ökumenikus mozgalom végső célját, amely után törekednünk kell? Való-

ban az „egyházak konciliáris közössége” az az irány, amelyben haladnunk kell? Az EVT nairobi nagygyűlésének (1975), az LVSZ dar-es-salaami találkozásának (1977) és az EEK szófiai európai konzultációjának (1977)⁴, valamint az EEK—CCEE Chantillyben (Franciaország) megrendezett első európai ökumenikus találkozásának (1978)⁵ az eredményei bizonyosan sokat szerepelnek majd e szekció vitáiban.

A második szekció olyan témakör megvitatását folytatja majd, amely már a legutóbbi EEK-nagygyűlésen Engelbergben (1974) is felmerült és amely az EEK genfi konzultációján („A világökumené kihívása az európai teológiával szemben”, 1976) játszott fontos szerepet. Ez a témakör az *európai teológiai munka kérdése*. Hogyan ítélik meg a Krétán összegyűlekező egyházi kiküldöttek és teológiai szakértők az európai teológia szerepét a mai világkeresztyénségben? Hogyan tekintsünk ennek a teológiának sokat emlegetett „kritikai-tudományos” erősségére? Van-e szükség az európai teológiai munkának arra, hogy spiritualitása vonatkozásában megújuljon és elmélyüljön? Nem ugyanilyen szükségszerűség-e az, hogy az európai teológia erősebben forduljon világunk emberi problémái és nyomorúságai felé? Mindez bizonyára nem lehetséges anélkül, hogy európai teológiánk jobban elmélyüljön a harmadik hitágazat összefüggésére a nagygyűlés főtémájával!

Isten Lelke „megszabadít minket — szolgálatra a világért”, állapítja meg a nagygyűlés főtémája. „Megszabadít — szolgálatra” — micsoda paradoxon ez a szekuláris gondolkodásnak! A szolgálat, a „diakóniai feladat az egyházban és a társadalomban”, az EEK teológiai munkáját már sok év óta foglalkoztatja. A hatodik (1971) és a hetedik (1974) nagygyűlés sok szempontból a diakónia témakörét állította munkája centrumába. Milyen új távlatokat nyit meg a főtéma éppen ezen a területen? Másfelől azt is hangsúlyozni kell, hogy a legszélesebb értelemben vett *diakónia és az evangélium hirdetése* sohasem szakíthatók el egymástól! Milyen új feladatok várnak Európa egyházaire a nyolcvanas évek küszöbén az evangélium hirdetése és a diakóniai szolgálat területén, a mi különböző európai kontextusainkban?

Minden nagyobb ökumenikus találkozás előkészítésénél a szociális-körkérdések széles skálája vonja magára a figyelmet: a szexualitás, a házasság és a családi élet mai problémái; egy igazságosabb gazdasági-társadalmi világrend kérdései; az emberi jogok sokat vitatott kérdései; az egyházak és keresztyének felelőssége aktuális politikai-társadalmi kérdésekben, például a faji kérdésekben; a rohamos tudományos-technikai fejlődés által felvetett etikai kérdések, stb. A negyedik szekció munkacsoportjai számára — megint csak szoros összefüggésben az EEK-nak az elmúlt öt évben megrendezett szociális Európa-konzultációival („Helsinki-konzultáció”: Buckow—NDK, 1975; Gallneukirchen—Ausztria, 1977; Siófok, 1978) — a sok lehetőség közül kettős szociális témát választottunk, amelynek jelentősége napenként új oldalról mutatkozik meg: az *egyházak és a keresztyének etikai felelőssége a teremtettség és a béke megőrzéséért*. E téma két aspektusa — Isten teremtett világának megőrzése a lassú ökológiai pusztulástól és a gyors atomáris-nukleáris megsemmisítéstől egy új háborúban — bizonyosan más-más kérdések; de az is bizonyos, hogy lényeges összefüggéseik is vannak. A széles értelmű diakóniai felelősség mindkét vonatkozásában Isten teremtett világáról van itt szó, amelyet Isten megőrzésre és nem elpusztításra bízott rá az emberre (Genézis 1—2). És mindkét vonatkozás új oldalról állítja eléink, mit jelent a Szentlélek szabadítása szolgálatra — mai világunkban.

*

Bizonyos, hogy ezen a nagygyűlésen is sok akadállyal kell majd megküzdenünk, amelyek nehezítik munkánkat az említett témákkal: ilyenek az idő rövidsége; a nagyon eltérő egyházi és teológiai tradíciók, amelyek erősen meghatároznak bennünket; nyelvi korlátaink; az eltérő szociopolitikai kontextusok, amelyekből jövünk, és még sok más különbség. Ennek ellenére sem reménytelen a krétai nagygyűlés „kockázata”! Mint ilyen ökumenikus találkozók már sokszor megtapasztalhattuk, ezen a nagygyűlésen is reménykedhetünk — éppen a főtéma figyelmeztetése nyomán — a Szentlélek erejében. Ő az, aki legyőzheti minden emberi gyarlóságunkat, különbségeinket és ellentéteinket, amint ez az első pünkösd alkalmával is történt. Ezért kell imádkoznunk — és ez a reménységünk!

Ezt a „teológiai előretekintést” a krétai nagygyűlésre *Ignatius* latakiai metropolita szavaival szeretnénk ezért befejezni, amelyeket az 1968-as uppsalai EVT-nagygyűlésen mondott:

„A Szentlélek nélkül:

- Isten távol van tőlünk,
- Krisztus a múlté;
- az evangélium egyszerűen szervezés kérdése,
- az autoritás pedig propaganda-feladat;
- a liturgia nem más mint történelmi fejlődés;
- a keresztyén szeretet rabszolga-morál.

De a Szentlélekben:

- a kozmosz feltámadt és Isten Országa születési kinjaiban növekedik;
- a feltámadott Krisztus közöttünk van,
- az Evangélium az élet ereje,
- az Egyház a Szentháromság életének a tanúja,
- az autoritás szabadító tudás,
- a küldetés pünkösd-ünnep,
- a liturgia megújulás és a jövő záloga,
- és az emberi cselekedet szent Isten által.”⁶

Dr. Nagy Gyula

JEGYZETEK

1 *Emilianos Timiadis metropolita: Herausforderungen an die europäische Theologie. Eine orthodoxe Stellungnahme.* Az „Europäische Theologie herausgefordert durch die Weltökumene” c. kötetben (kiadta dr. Nagy Gy.), EEK-Genf, 1976 (Studienbuch Nr. 8.), 110. lap.

2 *Jürgen Moltmann: Kirche in der Kraft des Heiligen Geistes.* Kaiser Verlag, München, 1975 (392 lap) 53. lap.

3 *Emilianos Timiadis* op. cit. 116—117. lapok.

4 *Die konziliare Gemeinschaft.* (Kiadta dr. Nagy Gy.). EEK-Genf, Verlag Otto Lembeck — Frankfurt/M. 1978. (Studienbuch Nr. 10.) 128 lap.

5 „Eins sein, damit die Welt glaube.” Bericht der Ökumenischen Begegnung KEK-CCEE, Chantilly 1978. KEK uns CCEE, Genf und St. Gallen, 1978. 110 lap.

6 *Idézi Michael Ramsay: The Holy Spirit.* London, 1977. 126—127. lapok.

Isten, család, felebarát

I. Isten megtartó és gondviselő Úr (I. hitágazat)

Kisóvodásaink jó időben felkészülnek, előre már, az iskolai életre. A fegyelmezett és rendszeres munkára, sőt az írás, olvasás, számolás alapvető dolgaival is megismerkednek. És akadnak, ha egyre kevesebben is már, de hazánkban is, elnehezedett kezű öregek, akik nem szégyellnek beülni az iskolapadba, hogy a betűvetés meg az egyszerű titkaival — mert annak idején nem volt módjuk rá — öreg fejjel ismerkedjenek meg.

Mert tanuló ország lettünk. És még inkább azzá kell lennünk, ha nem akarunk lemaradni a népeknek abban a békés, de igen kemény versenyében, amely, mint a régi falusi iskolák padjaiban, a jólét, a gazdasági-társadalmi és erkölcsi boldogulás első padjaiban a legszorgalmasabb tanulókat ülteti. A tudásanyag pedig, az elsajátítandó, félelmetesen növekszik. Nagypapáink korában nemzedékek nőttek fel ugyanazokon a tankönyveken és a mesterségbeli vagy mezőgazdasági ismeretek elsajátításában is az elődök példájára, megszokott, bevált eljárásaira került a hangsúly. Ma új és új ismeretekre van szükség ahhoz, hogy lépést tartsunk mások fejlettebb, gazdaságosabb módszereivel az élet minden területén.

És vannak elfelejthető ismeretek is. Olyanok, amelyekeken régen túllépett az élet, amelyek ma már nem szükségesek. Szabadtéri múzeumokban, múzeumfalvakban itt-ott el lehet nézni azt, hogy milyen eszközökkel, milyen módszerekkel dolgoztak a régi mesterek egy-egy, már nevében is feledésbe merült szakma hajdanvolt művelői. Nagy ügyességet, erőt vagy kitartást kívánó ismereteikre azonban ma már nincsen szüksége senkinek.

Vannak azonban olyan alapismeretek, fontosak pedig, nehezen is elsajátíthatók, amelyek szükségességén, időszerűségén mintha nem fogna az idő múlása. Az emberiség, a tisztesség, a hit, a reménység meg a szeretet nehéz tantárgyainak a megtanulását minden nemzedéknek előlőről kell kezdenie. Nem másolhatók le egyszerűen elődeink megoldásai, hiszen olyan nagyon más a mi világunk, mint az övék volt. De mégsem lehetünk meg tapasztalataink nélkül. Eredményeik és kudarcaik egyaránt segítenek bennünket. Tanulságunkra szolgál ez is, az is.

De nemcsak tanuló nemzet, tanuló egyház is vagyunk. Egyházunk kezdettől fogva nagy súlyt fektetett a keresztyén ismeretekre és azok terjesztésére. Hiszen Isten-adta hitünk egész életünket igénybe veszi és átforgalmazza. Gondolkozásunkat, akarásunkat, cselekvéseinket, érzelmeinket egyaránt. Hitünk sokkal több, mint pusztá ismeret, mégis ismeretek, mégpedig alapos ismeretek nélkül hitünk könnyen tévova képzelgésé fajulhat. Kiszolgáltatottjává múló és csalóka érzelmeknek és tanácsalanná válva az igaz és helyes cselekvésre az élet gyakran nagyon bonyolult összefüggéseiben. A keresztyén ismeret azonban mindig személyes. Együtt

van benne tudás és érzés, tapasztalat és a felismert jó cselekvésének termézetes készsége.

Reformáció sorozatunkban, amelyet Luther Nagy és Kis Kátéja alapján tartunk, éppen erről a teljesértékű keresztyén ismeretről lesz szó. Pontosabban arról, hogy *mit tanít egyházunk két alapvető hitvallási irata Istenről, családról, felebarátról*. Mert Luther két kátéja, e két igen korán keletkezett irat mindkettőt 1529-ben, kerek 450 éve jelent meg először, egyházunk hivallási iratai közé tartozik. Hitvallásoknak nevezzük egyébként azokat a kisebb-nagyobb terjedelmű iratokat, amelyekben őseink a Szentíráshoz igazodva a maguk korában és kérdéseire is válaszolva kifejezték hitünk fő igazságait. Két kátéja megírására az a megdöbbenő felismerés vezette Luthert, hogy kétségbeejtő tudatlanságot tapasztalt országszerte hitünk alapigazságai tekintetében nemcsak az egyszerű emberek, de a lelkészek körében is. Ezért írta meg elsősorban a nép — főleg a falusi családfők — tanítására, s arra, hogy abból tanítsák családjuk tagjait, a Kis Kátét, a lelkészek tanítására, de minden felnőtt keresztyén épülésére és okulására is a Nagy Kátét.

Reformációi sorozatunk első estéjén a két kátéből az Apostoli Hitvallás magyarázatának első részével — az első hitágazattal — foglalkozunk. Azzal, amelynek rövid tartalma ez:

„Az Isten megtartó és gondviselő Úr”

Mielőtt a káték idevonatkozó tanításának részletes ismertetésébe kezdenénk, hangsúlyoznunk kell azt, hogy hitvalló őseink méltó tanítványai akkor, de csak akkor leszünk, ha régi felismeréseiket korunk helyzetével, egyházunk és világunk mai gondjaival és megoldásra váró feladataival vetjük egybe.

A teremtésről szóló első hitágazat így hangzik: „Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében.”

E hitágazat kis kátébeli magyarázatának fő sajátossága a személyesség és az, hogy a hangsúly az egyszeri, kezdeti teremtésről a gondviselésre kerül, amelyet egyházunk régi tanítómesterei szívesen neveztek folyamatos teremtésnek, vagyis creatio continua-nak. E magyarázat gazdagodás az Apostoli Hitvallás kissé elvont, kissé személytelen fogalmazásával szemben. Egyúttal azonban — ma már így látjuk — mintha túlságosan is nagy hangsúly kerülne az én-re az individuumra. Luther korában, a középkor derekán nagyon is indokolt volt a személyes teremtés és gondviselés hitnyomatékos hangsúlyozása: hiszem, hogy Isten teremtett engem. A középkor pápás egyházának egyik nagy kísértése ugyanis éppen az volt, hogy az egyszerű embert, mint önálló és páratlan személyiséget nem vette észre és talán a reneszánsz-tolmácsolta görög—római irodalom és bölcelet egyik-másik, ki is mutatható megnyilatkozása nyomán szinte elhanyagolhatóan, arc nélküli tömegnek (latinul: massa) értették sokan az egyszerű embereket.

Isten teremtett engem: a középkor derekán ez annak a boldog hitnek a megvallása volt, hogy Isten számon tart, tud rólam, Ismeri személyes sorsomat. Fontos vagyok neki.

Mintha korunkban újra nagy jelentősége lenne e személyes teremtés hit erőteljes hangsúlyozásának. Hiszen e kor a világszerte hódító nagyvárosi életformával együtt az ember eltömegesedésének számos problémáját hordozza magában. Egyformák vagyunk, de gyakran csak külsőleg, a tizenkettő, egy tucat emberhez méltatlan formájában. Növény- és állatfajok százai pusztulásának vagyunk tanúi a monokultúras termelési mó-

dok és a környezetszennyeződés következtében. Egy nemzedékkel előtünk falunként más volt a népviselet, ma ugyanazt az öltönyt viselik Tokióban, mint Nagybecskerekén, és ha nagyon nem vigyázunk, egyformává szűrkül az ember lelki képe is. Az utcákon „plakátarcú emberek” loholnak — írta József Attila.

Istennek kedves az én életem is — tanuljuk együtt a 450 éves kátét hitvalló őseinkkel az elszemélytelenedés kísértésével is küzdő korunkban és szívösen halljuk a folytatást is, azt, hogy Isten minden teremtménnyel együtt teremtett engem. Vagyis személyes életünk beleágyaztatott a Szépség nagy Rendjébe, a Kozmoszba, amely nélkülünk szegényebb lenne. Bármennyire szép, nem egészen igaz Tóth Árpád vallomása „magam vagyok a Föld kerekén” és Babitsé sem: „csak én bírok versemnek hőse lenni...”

Isten szeretettel teremtő kezében együtt vagyunk emberekkel, kortársakkal, ősökkel és utánunk következő nemzedékekkel, az egész teremtett világgal, annak minden szépségével és félelmetességével, de idővel, alkalmakkal, helyzetekkel és eseményekkel is, hiszen minden létező léte Tőle indult el.

Nem idegen és ellenséges világban él tehát a keresztyén ember, hanem Isten világában. Abban a világban, amelyben nem csupán pusztá „létem”, mint elvont és megfoghatatlan majdnem már fogalom Isten teremtettsége, hanem a test és annak érzékszervei, a munka és élelem, a család és a szántóföld a Kis Káté kedves, kissé tán naiv, de feltétlenül korhú és őszinte felsorolása szerint.

És a mi korunkban, amikor a természet világából sokkal többet tudunk, de talán sokkal kevesebbet érzünk, mint a régiek, amikor a tárgyi világ eszközeit és lehetőségeit nem a „szántóföld és barom” jelenti, jó arra gondolni, hogy technizált világunk tárgyi lehetőségeit is Isten teremtő kezéből fogadhatjuk, mint gondviselő szeretetének embert ajánlékozó, de felelősséggel felhasználandó eszközeit.

Isten megoltalmaz, megvéd — tanít tovább a Kis Káté gondviselő szeretetéről. E hitvallás sötét háttérében akkor, a reformáció korában gyógyíthatatlan, járványos betegségek félelme húzódott meg. És társadalmi bizonytalanság. Hiszen abban a korban mozdult meg először a föld a középkori rendi-feudális társadalom alatt és koraérett, s éppen ezért eleve reménytelenségre ítélt forrongások, felkelések, parasztháborúk rengették meg a világot Európa-szerte. A török pedig szívósan haladt előre. S ha a reformáció hazájában kevesen is értették a káték megjelenésekor harmadéve volt mahácsi csatavesztés jelentőségét — Buda jó tíz évig tartotta még magát — a török veszedelem fenyegetése, mint távoli, de feltartóztathatatlanul közeledő tűzvészé, ott izzott az égbolt peremén.

Veszélyeztetett korban élünk ma is. Mert az emberi tudomány meghatárolásra kényszerített bár sok egykor félelmetes, gyógyíthatatlannak vélt betegséget, újak is támadtak, betegségek is, másféle veszedelmek is. Hiszen energiaválságról, környezetszennyeződésről, faji megkülönböztetésről, terrorizmusról, túlnépesedési problémákról mit se tudhattak még reformátor őseink. És arról sem, hogy a pozitív társadalmi változások történelmi szükségszerűségéből fakadó forradalmi permanenciája útját vér is, könny is kíséri szüntelen. Régen kihunyt a török háborúk tüze, de az égbolt peremén különös, gombaformájú felhőkben jelentek meg a tömegpusztító fegyverek fenyegetései egyre iszonyúbb képekkel, a legembertelenebbig, a „csak” embert pusztító neutronbombáig.

Gondviselëshitünk — a Kis Káté szavaival — ma is *Istenre bizza magát*. Arra, aki az érdemteleneket irgalmából megtartja. De akinek szere-

tete arra kötelez, hogy gondviselésére „hálával és dicsérettel, szolgálattal és engedelmisséggel” válaszoljunk. Hálánk és dicséretünk igaz és őszinte azonban csak akkor lehet, ha együtt jár szolgálattal és engedelmisséggel. Ez pedig arra kötelez, hogy az emberiség és a béke fenntartásáért nemcsak erők szerint, de erők felett is tegyünk meg minden megtehetőt. Hiszen a Szentírás és Hitvallási irataink egyaránt arról győznek meg, hogy Isten úgy visel gondot az emberekre, hogy egymásra bizza őket.

A Nagy Káténak az első hitágazatról szóló magyarázata tartalmilag nem sok újat hoz a Kis Kátéhoz képest. Nem magyarázza a teremtést, nem értelmezi, nem akarja valamiképpen megvédeni a teremtésről szóló keresztyén tanítást más tanításokkal szemben. Indokolja ezt részben az is, hogy a reformáció korának keresztyénisége kevésbé állott érintkezésben olyan vallási vagy világnézeti áramlatokkal, amelyek szembenállottak volna a teremtésről szóló hagyományos keresztyén tanítással.

Az első hitágazattal kapcsolatban nem a teremtésnek az elfogadásában, hanem az arra való keresztyén válaszban volt a nagy különbség a reformációs és a római tanítás között. Az érdemszerző jócselekedeteknek a reformátorok által nagy hangsúllyal visszautasított tévtanítása a középkori egyház teremtéssel kapcsolatos tanítására is rávetette az árnyékát, elhomályosítva Isten szabad szeretetének örömteli elfogadását az „adok, hogy adjál” (do ut des) pogány képzetével.

Másrészt a teremtésről szóló keresztyén tanítás a reformációt részben megelőző teológiatörténeti korszakban, a skolasztikában, majd a reformációt követő protestáns ortodoxiában spekulatív és ezzel személytelen irányban tolódt el.

A Nagy Káté is megmarad a személyes, gyermeki, bizalmas hit világában. A Kis Kátéhoz viszonyított többlete az; hogy bírálja az emberi önhihtséget: „ha szívünkben hinnénk, ..akkor nem viselkednénk gőgösen, nem kérkednénk és nem dülleszténénk a mellünkét, úgy, mintha magunknak köszönhetnénk életünket, gazdagságunkat, hatalmunkat, becsületünket... Mindnyájunkat megalázna és megrémítene ez a hitágazat, ha hinnénk.” Majd így folytatja: „Ez hát ennek a hitágazatnak az értelme. Ennyire az egyszerű hívőnek is szüksége van, elsősorban azért hogy megtanulja, mit kaptunk és kapunk Istentől és mivel tartozunk ezért.”

Kaptunk és tartozunk. Lehetséges, hogy a mi nemzedékünknek ezt a két szót kell leginkább megérteni és megértetni a teremtés és gondviselés hitágazatának kis- és nagykátébeli magyarázatából.

Kaptunk. Hiszen ajándék, megfajthatetlen, lényegében értelmezhetetlen csoda maga az élet. Isten teremtő szeretetének csodája. Ajándék az élet, amelynek tárgyi és személyi összefüggéseit az atomszerkezet mikrokozmoszától a világűr makrokozmoszáig és a személyes és társadalmi lét páratlanul bonyolult és csodálatos törvényszerűségéig hitvalló őseink koránál ezerszeresebben színesebbnek és összetettebbnek ismerjük és érzékeljük.

De ebben az ajándék életben éppen a teremtéshit elkötelezésével tartozunk szeretettel szolgálni. Hálából Isten iránt családunk, felebarátaink körében, az Isten-teremtette egész világban.

Ez a hálából fakadó szolgálat a mi egész életünk.

Schreiner Vilmos

II. Isten megváltó Úr (II. hitágazat)

A második hitágazattal keresztyén hitünk és életünk középpontjához, a szívéhez érkezünk. Keresztyén vagyok azt jelenti: Hiszek a Jézus Krisztusban. A keresztyénség lényege szerint krisztushit.

De ki az a Jézus, Akiben hiszünk, Akiről vallást teszünk?

Ez nem szóközi kérdés. Maga Jézus is megkérdezte egy alkalommal tanítványaitól: „Kinek mondanak engem az emberek?” A tanítványok elmondják, hogy Keresztelő Jánosnak, Illésnek, nagy prófétának. Azóta sokféle vélemény terjedt el Jézusról. Mondták azóta is prófétának, válásalapítónak, erkölcs tanítónak, jámbor rajongónak, szociális forradalmárnak. Sokan úgy vélekednek, hogy Jézus egyáltalán nem is élt. Jézus azonban nemcsak azt kérdezte tanítványaitól, hogy kinek mondják őt az emberek, személyesen és közvetlenül is feltette a kérdést: „Ti kinek mondotok engem?” A tanítványoknak erre is felelniük kellett. Simon Péter azt felelte mindnyájuk nevében: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia.” Jézus elfogadta Péter vallástételét. Később kiderült, hogy egészen mást következtet Péter ebből a kijelentésből és másként értelmezi azt Jézus. Péter és társai világhuralmi terveket szövögetnek. Jakab és János azt kéri, hogy Jézus jobbán és balján lehessenek majd dicsőséges uralkodása idején (Mk. 6,37.). Jézus viszont többször is arról beszél, hogy neki Jeruzsálemba kell mennie, ott szenvedni fog, a papi vezetők halálra ítélik és szégyenteljes módon meg fog halni. Ez azért történik, mert ő nem uralkodni jött, hanem azért, hogy szolgáljon és váltságul adja életét. A tanítványok megdöbbennek, s nem tudják elfogadni ezt a koncepciót. Nem illik össze a Messiásról alkotott reménységükkel. Ők azt várták, hogyha eljön Isten küldötte, megvalósítja Isten uralmát a földön. Népét megszabadítja az elnyomóktól. A Messiással együtt az igazak fognak uralkodni Isten törvénye alapján. Ez a zsidó nép istenhítéből fakadó hivataltal tanítás. A tanítványok látják, hogy Jézus Isten erejével beszél, isteni hatalom van a cselekedetei mögött is, ezért várják titokban reménységeik beteljesülését. A jeruzsálemi útra úgy készülnek, hogy az Messiás diadalútja lesz. Megrémülnek, amikor Jézus valóban elfogják és halálra ítélik, sőt ki is végzik. Félelmükben letagadják, hogy Jézushoz tartoznak és elbújnak. A tanítványok magatartása azonban nem hősiesség vagy gyávaság kérdése. Nekik Jézus halála teljes komolyságában tette fel a kérdést: „Ki ez a Jézus?” Az ő szívükben gyötrő kérdés, amit mások gúnyolódva kiabálnak a kereszt alatt: „Másokat megtartott, magát nem tudja megmenteni?”

Néhány nap múlva különös esemény történik. Asszonyok mennek a sírhoz és azzal a hírrel jönnek vissza, hogy Jézus él. A tanítványok megriadnak. Igaz lehet? Mi következik, ha csakugyan így van? Kezdődik az ítélet? Mi lesz velük? Az áruló Judásnak már vége. Most következnek a többiek, akik megtagadták, cserbenhagyták a Mestert? S amikor Jézus megjelenik közöttük, nem akarnak hinni a szemüknek és a fülüknek: „Békesség nektek” — hangzik melegen a megszokott köszöntés. Rémültekben azt hiszik, hogy káprázik a szemük, valami lelket látnak. Jézus azonban unszolja őket, tapogassatok meg és ne kételkedjétek, én vagyok. S arról beszél nekik, hogy az ő nevében a megtérést és a bűnök bocsátnátát kell hirdetniük minden nép között. Ők lesznek a hírvivők, a tanúk. A tanítványok most döbbennek rá, hogy ki is élt velük együtt. S elkezdik hirdetni, hogy Jézus valóban a Messiás. De nem úgy, amit ők elgondolták. Sokkal több, nagyobb annál. Olyan hatalmas, mint az Isten. Egyetlen

s ami az Övé, azt mint jó testvér, megosztja velünk: a bocsánatot, a béke-
kességet, az örömet, a boldogságot, az üdvösséget. Mindezt nekünk adja,
ezzel az örömmel élhetünk a földi életünkben. Jézus megmutatja, hogy
milyennek szánta Isten az igazi emberi életet, biztat és erősít, hogy mi is
így éljünk. Nem utánoznunk kell Őt, hanem szolgálunk. Minden nap,
életünk minden dolgában odamehetünk Óhoz és kérhetjük, hogy segítsen
ebben. Pedig most már a legmagasabb helyen van, de ott is ember
maradt, a testvérünk.

Emberibb, emberségesebb élet —, lehet egyáltalán? Csak lapozzák
bele az újságba, kapcsoljam be a rádiót, egyszerűbe kijózanítanak... „az
uralkodó család a legvéresebb eszközökkel akarja biztosítani tovább a
hatalmát. Nincs más bázisa, mint a puskacsövek, szuronyok, s akik gyil-
kólnak velük” „...építőmunkások munkaidőben rendszeresen látogatják
a szomszédos italtoltó” „...25 éves többszörsen büntetett férfit ítétek
el újabb betörésért” „...az 5-ös főútvonalon szabálytalan előzés miatt
egy személygépkocsi és egy teherautó egymásba rohant, hárman életüket
vesztették”... Azt mondjuk, mindennapi hírek, mindennapi gondok, éle-
tünk velejárói. Úrlapokat lehetne előre kitölteni róluk, s mindennap be-
írni a megfelelő adatokat. De hol vannak még az apró törvénytelenségek?
A kis ügyeskedés, a szolid önzés, a statisztikában nem jelentkező felelőt-
lenség. Ezekben is emberibb lehet az életünk? Jézus azt mondja, lehet.
Ne az újságba nézzünk csak, ne a rádiót hallgassuk csupán, Őreá figyel-
lünk. Lehet olyan élet, ahol nemcsak az ember, hanem a másik ember, a
testvér kerül a középpontba. Van reménység, mert én sem voltam re-
ménytelen eset Őelőtte. A költő mondhatja, hogy az emberfaj „sárkány-
fog vetemény”. Mi annak örülünk, hogy csak Jézus lett emberré. Nincs
„megtestesült ördög”. Ezért vehetjük észre a másik emberben az emberi
méltóságot, s ezért tartjuk tiszteltben azt. Jézus azonosítja magát a leg-
kisebbségekkel, ezért minden emberben az ő testvérét láthatjuk. Nem kell a
hatalom bővületében élnünk, szeretettel szolgálhatunk egymásnak. Em-
berileg reménytelen esetekben is Jézusra nézhetünk. Ő igazi reménységet
ad, és megszabadít a mi hamis reményeinktől, a rajongástól is. Tudjuk,
hogy Ő döntő győzelmet aratott a kereszten. Nem vagyunk lekötöztet-
tjei, adósai a gonoszoknak, a rossznak. Szabadon élhetünk. Nem kell pokollá
tennünk egymás számára az életet, hiszen Jézusban a mennyország jött el
közénk. Ebben élhetünk, azt adhatjuk tovább. Most még ebben a testben
élünk. A Kísértő itt még hatalmaskodik, itt elbukunk, itt szenvedünk, itt
fájdalmat is okozunk, itt még koporsó mellé is kell állnunk. Ezért szorul
rá életünk mindennap Urunk szolgálatára: szeretetére, erejére, bocsána-
tára. De tudjuk, hogy egyszer beteljesedik a végső reményeségünk is. Nem
egyszerűen jövő, hanem az Eljövendő felé megyünk. S hisszük, hogy
„amint viseltük a földi ember képét, úgy fogjuk viselni a mennyeknek a
képét is.”

Vértessy Rudolf

III. Isten megújít és közösségbe von (III. hitágazat)

Megújító Szentlélek

Nagyon találóan mondja Luther, hogy „ezt a hitágazatot nem tudom
találóbbr cím alá fogni, mint hogy a megszentelésről szól; mert a Szentle-
ket jellemzi és ábrázolja azzal a szolgálattal együtt, hogy megszentel.
A Szentlélek szóra kell tehát támaszkodnunk, mert nem találhatnánk en-

nél jobbat. ... Ahogy tehát az Atyát Teremtőnek, a Fiút Megváltónak nevezzük, úgy kell a Szentléleket is cselekvéséről Szentnek vagy Megszentelőknek neveznünk". (N. Káté 3. hitág. 35—36.)

A megszentelés kifejezés manapság legalább annyira idegen fogalom, mint a megváltás, megtérés vagy az újjászületés — ez utóbbit nemcsak Nikodémus nem értette. A Szentlélek „munkavégzésének” alanya — ez esetben — az ember, és amit bennünk elvégez az a ráció számára hozzáférhetetlen, kivált a módszer, hogy miként munkálkodik a Szentlélek. Ezért nem csoda, hogy az életújulással kapcsolatban kétezer év óta kereszük a szavakat, mert az „eredményt” saját Istentől elfordult életünkől nem tudjuk kihozni és levezetni. Így célszerűnek tartom, hogy a „felújítani”, kapcsolatot „megújítani”, megszakadt nexust új körülmények és adottságok között „folytatni” kifejezésekkel vezessük be, hozzuk közel a Szentlélek megszentelő, megújító munkáját.

Ezt a megszentelő munkát a Szentlélek — mondja Luther — „a keresztyén egyházzal a bűnök bocsánatával, a test feltámadásával és az örök élettel végzi”.

Az egyház és a szentek közössége a reformátori teológia szerint váltófogalmak, jelentésük azonos. (Vö. N. Káté 3. hitág. 47; Ág. Hitv. VII. c. 1.; Apológia VII. c. 1. stb.) Isten egyházába, a szentek közösségébe helyez minket születésünktől fogva, hogy rajta keresztül és benne elvezessen az evangélium hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása által Krisztushoz. Tehát ez a folyamat, Isten rajtunk végbemenő megújító kegyelme és közösségbe állító szeretete, földi síkon ér el bennünket, a gyülekezetben kezdődik. Ez az egyház mindig csak ott van, ahol „az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki”.

Nemcsak az a kérdés, hogy hol újít meg Isten, hanem az is, hogy miért újít meg. Egyszerűen azért, mert szeret. Életgyakorlatunkból tudjuk, hogy a megszakadt kapcsolat, harag és gyűlölet mindig csak rombol és pusztít értelmi, érzelmi és akarati valóságunkban. A szeretet pedig mindig épít és megtart. Isten szeretet, ezért teremtő, megváltó és megújító (megszentelő) Isten. Isten képmásának (imago Dei) és az ebben gyökerező viszonynak elvesztése azt eredményezte, hogy az ember jelenlegi testi, lelki és szellemi valóságában alkalmatlan az eredeti létállapot és belőle fakadó viszony rekonstruálására, hiszen még technikai fejlődésünkhöz sem tudunk erkölcsileg felzárkózni. Ez Istennek is „csak két, evilági és túlvilági szinten megy”. (Vö. N. Káté 3 hitág. 59.) Így Isten megújító szeretete egyfelől lényéből, másfelől a teremtettségben elfoglalt jelenlegi helyzetünkből fakad.

Harmadszor kérdésünk az is, hogy *hogyan, mivel és miként újít meg Isten.* Ismétlem, nem a Szentlélek műhelymunkájának módszerére, technikájára vagyunk kíváncsiak — hacsak nem arra, hogy gyaluja és vésője után mennyi forgács és törmelék maradt utánunk —, hanem evilági síkon a végtermékre, az eredményre. A belső munka titok. Igaza van Luthernek, következésképp a reformációnak „hogy saját eszemmel és erőmmel nem tudnék Jézus Krisztusban, az én Uramban hinni, sem Őhozzá eljutni, hanem a Szentlélek hívott el engem az evangélium által, ... (K. Káté 3. hitág. 6.) Az evangélium ébreszt bennünk hitet és kizárólag csak Isten kegyelméből és Jézus Krisztusba vetett feltétel nélküli bizalom által újulunk meg, vagyis Jézus érdeme a benne bízó személyes érdemévé válik. A hit önmagában — mondják reformátor eleink — nem egy új érdemszerzési lehetőség, csakis a Krisztusba vetett hitből fakadó új élet áll meg Isten előtt. Így a hit alap és egy belső mozgató erő, melyből születik és táplálkozik a jó cselekvése. Luther a hit igazi biblikus tartalmára muta-

tott rá, amely felismeri Istenben a kegyelmes mennyei Atyát, így fiducia-bizalmat ébreszt iránta és aktív cselekvésre indítja életünket.

A hit ismereti — megismerési — aspektusa nem áll szemben a „Sapere aude” (Merj gondolkodni) elvvel, ugyanis más síkú ez a hit. H. Rohrbach azt mondja, hogy ez a tipikus keresztény hit nem ott kezdődik, ahol a gondolkodás már nem képes tovább jutni. „Hinni és megismereni”, a helyes sorrend a tudományos kutatómunkában is, pedig ott a „hit” szót általános értelemben vesszük. Ez a sorrend érvényes Isten valóságára nézve is. Péter mondja: „És mi elhittük és megismertük, hogy...”. Erről szól a hit bibliai definíciója is Zsid 11, 1-ben. Első a feltétel nélküli bizalom (amit remélünk), majd következik a meggyőződés. Ezen kettősség valóságát életújulásunkban is megtapasztalhatjuk. A megújult élet már Isten hullámhosszán áll és ezzel a feltétel adott ahhoz, hogy létrejöhön a régen megszakadt kapcsolat, a közösség Isten és ember között, már amennyire ezt a megújulás földi szférája lehetővé teszi, „mert most csak félig-meddig lehetünk tiszták és szentek”. (N. Káté 3. hitág. 58.)

Közösségre állító Szentlélek

Mihelyt Isten magával közösségbe állít, azonnal áttértékelődik bennünk a másik emberhez való viszonyunk, legyen az hittestvérünk, rosszakarónk, ismert vagy ismeretlen embertársunk. Belső megújulásunk új viszonyt teremt a másik emberrel. A rossz, haragos viszony tarthatatlanná válik számunkra, lelki értelemben fájni kezd és nem hagy nyugodni, ameddig el nem indulunk rendezési szándékkal, de bátran tegyük, mert az új embernek már van képessége — Jézus hasonlatával élve — két mérföldnyi útra is elmenni, holott csak egyre kényszerítének. Ugyanakkor a Szentlélek sóként helyezi bele gyülekezete életébe a megújított embert, hogy mint a só a vérben végezze nélkülözhetetlen szolgálatát. Az új embernek nemcsak saját bűne fáj, amely ellen harcol, hanem másoké is; mind az, amely az embert környezetében, emberségében és életében ve-szélyezteti.

Luther nemcsak a bibliai hit lényegére mutatott rá, hanem rajta keresztül arra is, hogy „a hit nem kérdezi, kell-e jót cselekedni, hanem mielőtt megkérdezné, már megcselekedte”. Jót tenni viszont annyit jelent, hogy Isten szeretetét, ha emberségünkön megtörve is, de tovább tükrö-zük mások felé, éspedig úgy — Luther kifejezésével élve —, hogy Krisztussá legyünk felebarátunk számára. Mint a reformáció örökösének tud-nunk kell, hogy Istent is csak a felebaráton keresztül tudjuk szeretni. „Írás a mennyei próféták ellen” c. munkájában Luther ezt így bontja te: „A szeretet cselekedeteit a felebarátok iránt szelídséggel, türelemmel, jótestéssel, tanítással, segítséggel és tanáccsal kell végrehajtanunk, lelkileg és testileg, szabadon és ingyen, mint Krisztus cselekedett velünk”.

Mi, a lutheri reformáció örökösői meg kell, hogy valljuk, nem min-dig éltük meg a szolgálatnak ezt a térbeli kiterjedését. Pedig a reformáció a nyitott kaput az egyház számára — az ige helyes értelmezésével — a krisztusi szeretet gyakorlásának megélésére. Igen, megélésére. A mi fel-adatunk — egyházunk mai életében — egyfelől átélni a krisztusi szerete-tet, másfelől gyümölcsöztetni. Amikor a reformáció nem a haragvó, el-rejtőzködő Istent, hanem a szerető mennyei Atyát ismerte meg Jézus-ban, akkor azonnal felismerte azt is, hogy az egyház feladata Isten lé-nyének, a szeretetnek hirdetése és cselekvése. Ez a hitből fakadó szolgáló élet. Csak a megújított embert tudja Isten önmagával és a felebaráttal közösségbe vonni, és ez csak itt a földön, az egyházban kezdődhet el ah-hoz, hogy ennek végső kimenetele egykor számunkra is valóság legyen,

amikor a Szentlélek „egy pillanat alatt teljessé teszi a megszentelést és megtart benne a feltámadás és az örök élet által”.

Az életújulás iménti második fázisáról úgyszólván nem sokat tudunk mondani, de nem is szükséges, hiszen Pál is „csak” ennyit mondott Ézsaiást idézve: „Amit szem nem látott, fül nem hallott, és embernek szíve meg nem sejtett, azt készítette el Isten az őt szeretőknek. Nekünk pedig kinyilatkoztatta az Isten a Lélek által”. S nekünk ez elég ahhoz, hogy hitbeli jövőnk motíválja szolgáló jelenünket.

Kalácska Béla

IV. Mit kíván tőlünk Isten? A család védelmét

Korunkban gyakran felvetett kérdés: „Felbomlóban van-e a házasság rendszere, s ha igen, mi az az új, ami helyét elfoglalja? Folyóiratokban közölt cikksorozatok és viták teszik „közkinccsé” e kérdést és szondázzák az egész társadalmat. Az ok, úgy tűnik, hogy a házasság mint rendszer korszerűtlen, idejétmúlt, beteg. Tünete: sok a válás és a családok széteséséből fakadó probléma. Rámutatnak a nők megváltozott társadalmi és gazdasági helyzetére, s arra, hogy az önálló existenciával rendelkező feleség már nincs kiszolgáltatva férjének, egyedül is elég erős ahhoz, hogy gyermekét felnevelje. Megváltozott a társadalmi viszony férfi és nő között.

A megváltozott társadalmi és gazdasági viszonyok valóban szétfeszítik, korszerűtlenné, beteggé teszik a házasságot? Az a házasság volt jó, amelyben az egyik fél a másiknak ki volt szolgáltatva? A kettős erkölcs biztosította, védte a házasság rendjét? — Nyilvánvalóan nem.

Hogy sok a válás, az valóban azt jelenti, hogy a házasság mint rend lett korszerűtlen és beteg? Nem az ember önmagát mentő és felelősség áthárító gondolata ez? Nem az ember házasságról alkotott felfogása lett beteg és ezzel együtt korszerűtlen is?

Sok a felelőtlen kapcsolat. Amikor a nemiség öncélúvá válik, rendeltetését veszíti, és ami öncélúvá válik, az mindig közösség romboló. Ezzel szemben a házasságnak közösség építő rendeltetése van. Aki házasságot köt, az mindig felelősséget vesz magára. Felelősséget házastársáért, gyermekeiért, kikapuló családjáért. Ez a kapcsolat lehet beteg, deformálódott, de ez az elkötelezettség sohasem korszerűtlen, mindig időszzerű marad.

A házasság és család kérdése elválaszthatatlan egymástól.

A nemiséget, férfi és nő kapcsolatát, a házasságot nem lehet csak önmagában nézni. Ezeket az adottságainkat csak abban az összefüggésben nézhetjük, amit Isten teremtési rendjének nevezünk. Azt kell látnunk mi a rendeltetésük és feladatuk.

Azzal, hogy Isten az embert féfivá és asszonnyá teremtette nem elválasztani akarta őket, hanem meg akarta ajándékozni az embert az egymásra találás örömeivel és a legszorosabb emberi közösség, a „lesznek ketten egy test” csodájával. Ezt a kapcsolatot tette teremtő munkájának eszközévé is, hogy együttes felelősséggel neveljék fel utódaikat. A kölcsönös felelősség által ez a közösség egyúttal az ember védelmét is szolgálja.

A család azonban, mint védelmet adó közösség, maga is mindig védelemre szorul. Olyan értéke az emberi életnek, amelyre vigyázni kell, hogy rendeltetését betölthesse. Keretei korlátozódhatnak férj és feleség

kapcsolatára és szélesre tágulhatnak gyermekek és nagyszülők beletartozásával.

A Tízparancsolatban három parancsolatot is találunk, amely a család védelmét szolgálja. Ez is mutatja, hogy férfi és nő kapcsolata, házasság és család mindig súlyos kísértések és feszültségek színtere volt. A közösségtől való önzéssel és felelőtlenséggel szemben ezen a területen is mindig küzdeni kellett.

A VI. parancsolat a házasság rendjét védi: Ne paráználkodj! Luther káteibán az egyszerű emberek számára is érthetővé akarta tenni, hogy a parancsolatok a közösség s benne mindannyiunk javát szolgálják. Amit a parancsolat magyarázatában a házasságról mond, ma is időszerű. Isten azt akarja, „isteni és üdvösséges rendként tiszteljük, tartsuk meg és használjuk.” „A házasság élet tehát nem tréfa, sem játék, hanem kitűnő dolog és Isten szilárd akarata. Mert nagyon fontosnak tartja azt, hogy olyan embereket neveljünk, akik szolgálattal Isten ismeretére, üdvösséges életre és csupa jóra segítik a világot, és felveszik a harcot a gonoszszág és az ördög ellen.” (NK 206—208) A házasság tehát olyan közösség, amelyben jóért küzdő, embertársaiknak szolgálni tudó gyermekeknek kell felnőni.

A házasságot csak akkor tudjuk megbecsülni, ha tiszta szívvel és örömmel élünk benne, óvjuk, védjük és mentjük ott ahol veszély és baj van. „A házasság tisztaságát csak úgy lehet megőrizni, ha férj és feleség mindenek előtt szeretetben és egyetértésben él egymással, ha őszintén és teljes hűséggel szeretik egymást. Ez ugyanis a legfontosabb dolgok egyike: megszeretett és megkedvelteti a tisztaságot.” (NK 219.)

A házasság „szükséges rend”. „Ha ugyanis természetünk úgy érvényesül, ahogyan azt Isten belénk oltotta, lehetetlen megőrizni tisztaságunkat házasság nélkül.” (NK 212)

Győzzük meg az ifjúságot, hogy kedvet kapjon a házasságra. A házasság megvetéséből gyalázatos bűnök fakadnak.” (NK 217)

A X. parancsolat tudtul adja, hogy már a gonosz és tisztátalan kívánság is ellenkezik Isten akaratával.

A IV. parancsolat a szülői hivatás méltóságáról szól és ennek kiemelésével védi a családi közösséget. Amit a NK erre vonatkozóan mond, az ma sem veszítette időszerűségét.

Amikor Isten a szülők iránt a szeretetnél többet, tiszteletet kíván, az apát és anyát „kiemeli minden más földi ember közül és maga mellé ülteti.” (NK 105) „Szoktassuk tehát az ifjúságot arra, hogy Isten helyettesét lássa a szülőben és úgy vélekedjék, hogy még ha megvetett, szegény, törődött és különös is a szülője, akkor is atyja és anyja és az Isten adta őket.” (NK 108) „Életünkkel és mindenünkkel tanúsítsuk ezt a tiszteletet: szolgáljuk, segítsük és gondozzuk őket, amikor öregek, betegek, törődöttek vagy szegények, és mindezt ne csak örömmel, hanem alázatosan és tisztelettel tegyük, mintha Istennek tennénk.” (NK 11)

Erre az intésre szükség van, mert szülők és gyermekek kapcsolatában nagyon sok feszültség adódhat és sokszor megromlik a család élete.

Mindig megújuló kérdés a generációs probléma. Feszültség a régi és az új életforma, régi és új törekvések között. A feloldódást az segíti elő, ha gyermek és szülő nem ellenséges indulattal, hanem egymás megértését keresve próbálják megtalálni életkérdéseik megoldását. Ebben a szülők iránti tisztelet igen nagy segítséget jelenthet.

Napjainkban is megtalálható szomorú jelenség az elkényeztetett gyermekek szülőket kihasználó, semmibevevő magatartása. A gyermeknek meg kell tanulni, hogy maga is felelősséggel tartozik a családi közösség-

gért, saját munkájával is építeni köteles, szülei munkáját pedig meg kell becsülnie és tisztelni kell őket érte.

Korunkban jórészt a társadalmi változással és a városra áramlással összefüggő súlyos kérdés a magukra maradó idős szülők gondozásának kérdése. A kor előrehaladtával kialakulhat olyan helyzet, amikor a legnagyobb anyagi segítség sem pótolhatja a személyes jelenlétet, ápolást és szeretetet. Ott ahol a gyermeki tisztelet és felelősség megvan, ha súlyos áldozatok árán is, de megkeresik a megfelelő gondozás és ellátás lehetőségét.

Öreg korban a nagyon szeretett szülőknél is olyan vonások jöhetnek elő, amelyek addig ismeretlenek voltak. Különbféle félelmek, amelyekkel családjukat is állandóan nyugtalanítják, bizalmatlanság, gyermekes önzés, makacsság és a szentítés különféle jelei, melyeket nagyon nehéz elviselni. Ahol a szülők iránti tisztelet előzőleg megvolt, ott azt ezek a változások sem teszik tönkre, hanem még fokozottabb felelősségre és türelemre indítanak.

A szülői szó és magatartás nem önmagából fakadóan jó és helyes. A szülő is vétet gyermeke ellen. A szülőt is köti Isten teremtési rendje, törvénye és akarata.

Az a szülő, amelyik önzésével rátelepszik gyermekére, vagy gyermeke házasságára, a házastársakat szembefordítja, elidegeníti, az közösséget rombol, nem szolgálja gyermeke boldogságát. A helyes szülői magatartás ismeri hatáskörének korlátait és nem helyezkedik szembe Isten teremtési rendjével. „Semmi sem legyen érvényesebb a szülők szavánál és akaratánál, mégis úgy, hogy a szülő engedelmeskedjék Istennek és ne vétkezzék az előbbi parancsolatok ellen.” (NK 116)

A szülői otthon hatását, az otthon látott példát a gyermek egész életére magával viszi. A féktelen, zabolátlan, egymást becsmérő magatartásról mondja Luther: „Többnyire a szülők sem tudnak semmit: egyik boldond neveli a másikat, s ahogy ők élnek, úgy élnek majd gyermekeik is.” (NK 124) „Olyan rendetlenek és engedetlenek a gondjainkra bízottak, amilyenekké mi neveljük őket.” (NK 178)

Ma nagyon sok figyelmeztetés hangzik el, hogy a közösségi emberre váláshoz elengedhetetlen a családi otthon segítsége. A gyülekezeteinkben élő családokat ez fokozott mértékben ösztönözte, hogy vegyék komolyan Isten akaratát, mert az istenfélő magatartás mind a család jó légkörének kialakításában, mind gyermekeik közösségi emberré nevelésében meghatározó lehet. Gyermekeink valamiképpen rólunk, a szüleikről és családi otthonukról állítanak ki bizonyítványt.

Istennek az az akarata, hogy a házasság és a családi közösség helyesen teljesítse a mi életünkben és gyermekeink életében is azt a feladatát, amelyre rendeltetett. Ezért védi azokat parancsolataival is. Azt akarja, mi is védjük és megbecsüljük emberi életünknek ezeket a rendjeit és bennük legyünk boldogok.

Magyar László

V. Mít kíván tőlünk Isten? Az élet védelmét (5. parancsolat)

1. Zavarba hozhat bennünket, s a mondanivaló megszólaltatásában akadályozhat az a tény, hogy már korábban szerepelt gondolatok ismétlődnek itt is, amikor Luther kifejti: „Ezt a prédikációt azonban nem kedvelnék a szerzetesek, nagy csorbát ejtene az egyházi rend tekintélyén,

sértené a karthauziak szentségét, sőt éppen az ő „jó” cselekedeteik eltiltását és a kolostorok kiürítését követelné. Hiszen eszerint az egyszerű keresztény ember hivatása ugyanannyit, sőt sokkal többet ér, és ennek nyomán mindenki látná, hogy hogyan ámitják és vezetik félre az egész világot szentségük hamis, képmutató ragyogásával. Mert ezt és a többi parancsolatot szélnek eresztik és feleslegesnek tartják, mintha nem parancsolatok, hanem tanácsok volnának, viszont képmutatásukat és cselekedeteiket szemtelenül a legtökéletesebb életként magasztalják és kürtölik világgá.” Az egyébként feltűnően elfogulatlan Friedenthal is — ezekre az ismétlődésekre utalva — a pápaság „monoton” szidalmazását” emlegeti, s ez korunk „ökumenikus összefüggéseire” tekintettel újabb problémákat vet fel. Akkor tehát inkább hallgassunk róla?

Kétségtelen ugyan, hogy Luther megnyilatkozásainak vannak „támadó felhangjai”, mégsem ez a jellemző. Számára döntő az a felismerés, melyet Pál apostolhoz igazodva képvisel, hogy t. i. „a törvény szent, igaz és jó”. Ne féljünk tehát — reformációs sorozatunk keretében is — akár újra és újra *első helyen rámutatni arra a nagyszerű ajándékra, melyet a törvényben általában, s benne ezúttal az 5. parancsolatban konkrétan kapunk*. Mert valóban „királyi ajándék” — ahogy Luther szereti hangsúlyozni — hogy Isten egyszerűen, világosan és általános érvennyel ki nyilatkoztatja: mi a kedves Előtte; hogyan élhetünk Neki tetsző módon! Hogy nem nekünk kell kitalálni a jócselekedeteket — itt például az élet tiszteletét és mindazt, ami a felebarát, az ember „testi-lelki javát” szolgálja, — hanem az adódó feladatokat élénk adja olyan bősséggel, hogy csak győzzük észrevenni és végrehajtani! Jól tudjuk: a parttalan víz és a gátak nélküli folyom az elmcasarasodás és a pusztító áradatok veszedelmét jelenti, ennél fogva a *meder és a gát nélkülözhetetlen védelem*.

2. Úgy tűnik, hogy a parancsolat szövegezése — „*Ne ölj*” — kizárja, *vagy legalábbis kérdésessé teszi azt a „pozitív hozzáállást”, melyet fentebb körvonalaztunk*. A fogalmazás ugyanis *egyértelmű tiltás*. Figyelemre méltó, hogy a 10 parancsolat közül 8 a „ne” szócskával kezdődik, s hogy éppen az 5. parancsolattal indul a „2. tábla” tiltórendelkezéseinek sora.

Nyilvánvaló az is, hogy a szövegezésnek ezt a módját a mai szekularizált világban élő ember könnyen észreveszi, és összefüggésbe hozza más vallások törvényes előírásaival, szabályaival. Nem véletlen, hogy a sajátosan vallásos életmegnyilvánulásokat akárhányszor azzal szoktuk elintézní: „tiltja a vallása!” Ebben a megközelítésben teljesen logikus és megengedett az a következtetés, hogy valami *azért „rossz”, mivel „tilos”*. Vagyis: a dolgokhoz és emberekhez való viszonyulásunk magában véve semleges, csak a tiltás teszi azt negatívvá. Ilyenformán a törvényalkotó önkényességére is fény derül. Szükségtelen bízzar példákat elősorolnunk; elég, ha csak az Ószövetségnek arra az ide tartozó megállapítására figyelünk, melyet Jézus is idéz a Hegyi Beszédben: „szemet szemért, fogat fogért”, mely a „ne ölj” parancsa mellé kerül, s mely tilalmazza ugyan az élet kioltását, de megengedi a haragot és a bosszúállást. Önkényes és szubjektív, az abszolút igazságot a relativitívás síkjára alacsonyító emberi manipuláció ez, az eredetinek csupán torz és cinikus karikatúrája.

Ezt a fejtejtőre állított morált helyezi vissza a talpára Jézus a Hegyi Beszédben, amikor érzékelteti, hogy a törvény mögött mindig objektív érték, az élet normális rendje húzódik meg, ennél fogva valami *azért „tilos”, mivel „rossz”*. Radikalizálja és egyértelművé teszi az oly sokfelé hajlítgatott törvényt, amikor hangsúlyozza, hogy nemcsak ölni tilos, hanem haragudni, rosszat kívánni, bosszút állni is. Luther a jézusi vonalba áll bele az 5. parancsolat magyarázatában: „Évről évre halljuk az evan-

gélium olvasásnál Máté 5-öt, ahol maga Krisztus magyarázza és összegezi azt, hogy nem szabad ölni sem kézzel, sem érzéssel, sem szájjal, sem jeladással, sem viselkedéssel, sem segédkezéssel vagy tanácsadással. Isten tehát ebben a parancsolatban tiltja mindenkinek, hogy haragudjék." Kétségtelen, hogy ennek a világos beszédnek nincsen életvitelünk irányát folyamatosan meghatározó hatása; de hogy a *különbéle morális és amorális „életszabályok” útvesztőjében áldás az egyértelmű eligazító szó, az is kétségtelen.*

3. Luther e parancsolat magyarázatánál sem elégszik meg a tiltás körvonalazásával, hanem a *pozitív többletet* is kifejti. Máté 25-re utalva mondja: „Az az Isten akarata, hogy senkit se engedjünk bántani, hanem *szeretetből csupa jót tegyünk mindenkivel.*” Ezzel pedig világossá teszi, hogy az 5. parancsolat nemcsak a haragot, bosszút és gyilkosságot tiltja, hanem az életet is védi. „Vétkszik a parancsolat ellen — mondja —, aki tudna jót tenni felebarátjával, megvédené, megóvhatná és megmenthetné őt, megelőzhetné és megakadályozhatná azt, hogy testét kár vagy fájdalom érje, de nem teszi meg.” Hangja még erősebbé is válik: „Az sem fog segíteni rajtad, ha azzal mented magadat, hogy nem járultál hozzá (romlásához) semmiféle segítséggel, sem tanáccsal, sem cselekedettel: hiszen megvontad tőle szeretetedet és megfosztottad attól a jótéteménytől, amellyel életben maradt volna.” A számonkérésre emlékeztet, melyben az a döbbenetes, hogy *alapszempontja nem az elkövetett rossz, hanem az elmulasztott jó vizsgálata.*

Mindnyájan ismerjük a „nem öltem, nem loptam” olcsó öngazolását. Tulajdonképpen több is ez pusztá öngazolásnál. Burkoltan, de nagyon reálistan egyfajta „vizont-számonkérés” húzódik meg mögötte. Ha őszintén kimondanánk, így kellene kérdeznünk: „én mindig nagyon vigyáztam arra, hogy ne ártsak embertársamnak; hát nem elég ennyi?! Ugyan mit követelhet még ezen felül tőlem? A feleletet már ismerjük: tevékeny szeretetet. Ez igaz, de még túlságosan általános. Luther is tisztában van vele, ennél fogva nem is éri be ennyivel.

4. Az 5. parancsolat magyarázatában konkrétan is megfogalmazódik a pozitív többlet. A példák felsorakoztatásában megmarad Máté 25 kérései között: „Ti bizony — fordul hallgatóihoz és olvasóihoz mintegy Jézus szavait folytatva — elnéztétek volna, hogy én és enyéim éhen vagy szomjan vesszünk, megfagyunk, vadállatok tépjenek szét, fogságban rothadjunk el és nyomorúságban pusztuljunk el. ... Hiszen ha nem is te követted el ezt, a magad részéről mégis hagyta őket szenvedni és elpusztulni a nyomorúságban. Ez pedig olyan súlyos eset, mint amikor például azt látnánk, hogy valaki mély vízben sodródik és küszködik, vagy tűzbe esett és kezemet nyúlthatnám neki, kiragadhatnám és megmenthetném, de mégsem teszem.”

Ma, amikor világméretű problémákkal kell megküzdenünk; amikor „az élet védelme” politikai és társadalmi dimenziókat is magában foglal; akkor könnyen megesik, hogy Luthernek ezt a „karitatív szolgálati kérések között megmaradását” kevésnek, netán meghaladottnak érezzük. Méltányoljuk a konkrétságot, „jó alapnak” tekintjük a segítség szempontját, de hozzátesszük: mindezt a kollektívum igényének megfelelően tovább kell fejlesztenünk, hogy beleférjen a parancsolat modern értelmezésébe az annyira homlokterbe került társadalmi igazságtalanságok elleni küzdelem, vagy a békeharc, és még néhány napirenden levő súlyos kérdés, melyekről a parancsolatmagyarázatban tételesen nem esik szó.

Az 5. parancsolat magyarázatának ilyen szemléletével azonban nem lennénk igazságosak Lutherhez és kátészövegéhez. Figyelembe kell

vennünk ugyanis egyfelől azt, hogy Luther Kis-kátéjának címzettjei a felől azzal is számolnunk kell, hogy Luther félévezredes szavai — haszülők és gyermekek; a Nagykáté címzettjei pedig a szülők, gyermekek és igehirdetők! Luther itt is „alkalmazott prédikációt” mond. Individuálisnak tekintett példái ma is változatlanul érvényesek: közvetlen környezetünk mikroklímájának javítása ma is változatlanul feladatunk. Másfelől azzal is számolnunk kell, hogy Luther félévezredes szavai — hasonlóan az evangélium kétezeréves szavaihoz — magukban foglalják az individuum tennivalói mellett a kollektív tennivalókat is, mert hiszen éppen azt állítják homloktérbe, amit mi első látásra hiányolunk: észrevenni az inségben levőket és segíteni rajtuk minden lehetséges eszközzel! Ez pedig azt jelenti, hogy akkor, amikor korunk időszerű életvédelmi problémáit politikai, társadalmi szinten, a kollektív erőfeszítésekbe belesorolva magunkat, igyekszünk jó végre vinni, akkor nem „hozzáteszünk valamit” Jézus igéjéhez és a lutheri magyarázathoz, hanem „egy leszűkített és megcsönkített isteni törvényértelmezést szüntetünk meg” és az eredeti értelmet próbáljuk végre igazán komolyan venni. S ha e két — egymástól megkülönböztethető, ugyanakkor elválaszthatatlanul összetartozó — területen belefogunk a munkába, gyakoroljuk magunkat benne, (elvégezni úgysem tudjuk!), akkor miénk a biztatás és bátorítás is, melylyel Luther a parancsolatmagyarázatot zárja: „Tudd meg, hogy ezek az igazi, szent és istenes cselekedetek, amelyeken Ő minden angyalával örvendez, viszont minden emberi szentség bűz és szenny, nem is érdemel mást, mint haragot és kárhazatot.”

Magassy Sándor

VI. Mit kíván tőlünk Isten? A becsület védelmét

1. Az ember méltósága, becsülete

Nem kétséges, hogy az ember a teremtés koronája. Csodálatos, titokzatos lény. Testére nézve ugyan nem a legnagyobb, legerősebb, mégis az első minden földi lény között. A legbölcsebb, erőtlenségében is a leghatalmasabb. Sok élőlényvel rokon és mégis hasonlíthatatlanul más. Egyedülálló, páratlan jelenség, személyiség.

Személyiségének titka a teremtő Istennel való páratlan kapcsolata. Erre utal a Szentírás: „Megteremtette Isten az embert a maga képmására.” (1 Móz 1, 27.) Ezt így is mondhatjuk: Megteremtette Isten az embert a vele való közösségre. Az embert arra méltatta, hogy vele éljen. Lehetővé tette számára, hogy vele kommunikáljon, beszéljen.

Az Istennel való közösség, s ennek egyik eszköze a beszéd, az ember méltóságának forrása. Az Istennel való kapcsolat, közösség minden ember számára adott lehetőség. Ebben a közösségben rejlik az ember méltósága, becsülete.

Ezt a „méltóságot”, tisztességet Isten azáltal is növelte, hogy az örök Ige emberré lett, s így lakozott közöttünk. Jézus vállalta az emberi lét meghatározottságát, korlátait, minden velejáróját, kivéve a bűnt.

Az ember méltósága, becsülete a legnagyobb földi kincsek egyike, amelyet nem nélkülözhetünk, amit meg kell őriznunk, amit semmiképpen sem szabad feláldoznunk. Ezt hangsúlyozza nyomatékosan az Ótestamentum. (Zs 84, 12; 91, 15; 1 Sám 2, 8; 2 Krón 17, 5; 32, 27), s ezt tanítja reformátorunk, Luther Márton a Nagykátéban.

Hogy milyen nagy kincs a becsület, az kitűnik — többek között — ebből a közmondásból: „Aki becsületét elvesztette, mindent elveszített.”

A Szentírásban a becsület Istenhez tartozó fogalom. Az ember becsülete, tisztessége, dicsősége abban van, amit Istentől kapott, s amit Isten tőle elvár. Isten az embert azáltal becsüli, hogy szolgálatra hívja és méltatja. Az ember becsülete a szolgálatban van. Jézus mondotta: „Ha valaki nekem szolgál engem kövessen; és ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is; és ha valaki nekem szolgál, azt megbecsüli az Atya.” (Jn 12, 26.)

Köznapi, jogi értelemben a becsület az egyénnek, mint személynek kijáró társadalmi megbecsülés. (Magyar Értelmező Kéziszótár) Mint ilyen, nélkülözhetetlen, ezért feltétlenül védelmezendő.

2. A becsület védelme

Isten törvénye és a társadalmi törvények egyaránt védelmezik az ember becsületét, s elítélik annak megsértését.

A „Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot” — isteni parancsa egyértelmű, határozott elkötelezés az ember becsületének védelmére. A Büntető Törvénykönyv idevonatkozó paragrafusai szintén a becsület védelmét hivatottak szolgálni.

Luther a nyolcadik parancsot magyarázatában világosan, egyszerűen fejt ki, hogy mit ne tegyünk és mit cselekedjünk. A Kis Kátéban nagyon egyszerűen és tömören, a Nagy Kátéban részletesen mondja el, hogy mit kíván tőlünk az Isten.

Isten azt akarja, hogy „ki-ki az ő felebarátját jogához segítse és ne engedje akadályozni vagy megalázni; segítse elő annak a dolgát és az egyenes utat járja, ...senki se szóljon felebarátjáról gonoszul”. (Nagy Káté)

A reformátor jól ismerte az embereket. Tudta, hogy „Mindenki szívében hallja felebarátjáról a rosszat, mint a jót. És bár mi gonoszok vagyunk, mégsem tudjuk elviselni, hogy valaki rosszat mondjon rólunk, hanem mindenki azt szeretné, hogy az egész világ csak gyönyörűt mondjon róla; de ha másról jót mondanak, azt nem szeretjük hallani.” (Nagy Káté)

Határozott, kemény szavakkal ítéli el Luther a nyelv bűneit, emberszólóknak mondja azokat, akik minden sarokban pletykálnak, „örvendeznek, hogy más szennyében turkálhatnak, mint a disznók, amelyek fetrengeknek és turkálnak a sárban”. (Nagy Káté)

A pletyka és a rágalom sok keserűség okozója napjainkban is. Ez az az „édes méreg” (Kálvin), amely tönkre teszi sok ember, sok család boldogságát. A „falú nyelve” olyan „bírói szék”, amely előtt a legtöbb ember gyáván meghunyászkodik.

Aki pletykálkodik, aki rágalmaz, aki a másik becsületét csorbítja, ki-sebbiti, bizonyára nem gondol arra, amit az egyik egyházatyja, Bernát, oly találóan és szemléletesen mondott: „A rágalmazó és hazug nyelv olyan, mint a tör, de egyszerre hármat dőf keresztül: azt, aki mondja, aki hallgatja, akiről mondják.”

3. Néhány jótanács

1. Ne tételezz fel rosszat embertársadról, előlegezd neki bizalmadat.
2. Vedd észre embertársadban a jót és légy szíves hozzá.

3. Ne botránkozz meg felebarátod botlásán, vigyázz magadra, nehogy te is megbotolj.

4. Ne hallgass a pletykára, magad se pletykálokodj.

5. Ne higgy a hízelkedőnek, mert megszépíti, elferdíti az igazságot.

6. Tanulj meg hallgatni — és idejében igazat szólni.

7. A becsületet könnyű elrabolni, de nehéz visszaadni.

8. A becsületet hazugság által nem lehet megmenteni.

9. Mindig szemtől-szembe kell szólni, s nem az emberek háta mögött.

10. Hírnév, hatalom, gazdagság nélkül lehet élni, de becsület nélkül nem érdemes.

A magunk és mások becsületét leghatásosabban úgy védjük, ha Urunkat, Jézus Krisztust követjük. Ő sohasem szólt hazugságot. Szájában álnokság nem találtatott. Nem beszélt mások háta mögött. Mindenkinék igazat mondott. A kőpmutatókat, az álszenteket ostorozta, de nem kárhoztatta a megtérő bűnösöket. Még a kereszten is imádkozott — másokért.

A Krisztus követése, az ő kicsinyeinek szolgálata keresztyén életünk értelme, dicsősége, becsülete. Ha Jézusnak szolgálunk, ha a diakónia útján járunk, megadatik nekünk a legnagyobb tisztesség: ott leszünk, ahol Urunk van, s megbecsül minket az Atya is. (Jn 12, 26.)

Ha Krisztus Urunkat követjük, mindig készek leszünk védeni mások becsületét, emberi méltóságát. Így teljesítjük Istenünk parancsát: Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot, azaz védj felebarátod becsületét.

Táborszky László

VII. Mit kíván tőlünk Isten? Az anyagi javak védelmét (7. parancsolat)

Kedves Testvéreim! Előadásomat egy anekdotával szeretném kezdeni. Egy misszionárius azt kérdezte egyszer tanítványaitól, mondják meg neki, hogy mi a rossz. Egyikük így válaszolt: rossz az, ha valaki ellopja a kecskémet. És mi a jó? — Hangzott a következő kérdés. Az — válaszolt a kérdező — ha én lopom el az övét. Komolyra fordítva a szót, sajnos vannak, akik a jó és rossz fogalmát — ha nem is így határozzák meg — hasonlóan gyakorolják. Ha tőlem lopnak az bűn, de ha én lopok, az vajon minek minősül? Ezért van szükség arra, hogy a hetedik parancsolat mai értelméről beszéljünk, mely így hangzik: ne lopj! Ezzel a törvénnyel Isten nem a magántulajdon szentségét, hanem elsősorban embertársaink és a közösség tulajdonát védi.

Úgy tűnik igaza van Luthernak aki azt mondja, hogy a lopás a legelterjedtebb mesterség a földön és kevés lenne az akasztófa és a hóhér, ha minden tolvajt meg akarnánk büntetni. Kemény szavak ezek. Először hallásra talán túlzásnak is tűnik a Reformátor állítása, de nézzünk szembe a tényekkel, mégha kellemetlen is az igazságot meghallanunk.

A hetedik parancsolat megértéséhez szükséges először az anyagi javakhoz, miként a munkához való viszonyunkról is szólnunk, mert e három: anyagi javaink, tulajdonjog, munka szorosan összefüggnek egymással. Hogyan tekintünk anyagi javainkra, hogyan végezzük munkánkat, milyen legyen állásfoglalásunk a tulajdonjog kérdésében? Mit mond erről a Biblia, és közben figyeljünk arra is, hogy a Reformáció korában milyen válaszok születtek ezekre a kérdésekre, illetve hogyan tanít Luther

a Nagy Kátében? Nem feledkezhetünk meg azonban arról, hogy azóta több mint 400 év telt el, és arról sem, hogy ez idő alatt mennyit változtak a termelési és társadalmi viszonyok a feudalizmustól egészen a szocialista társadalmak létrejöttéig.

Istené minden javunk mert tőle kapunk mindent, ezért minden értékünkkel, a szellemiekkel is, elszámolással tartozunk. Bibliai szóhasználat Isten sáfárai vagyunk. A sáfároktól pedig az kívánatik, hogy hűségese legyenek. A hűtlen „vagyonkezelés” Isten ítélete alá esik. Jézus példázataiban és történeteiben gyakran esik szó az anyagiakról. A gazdag ifjú történetében Jézus rámutat arra, hogy akinek szíve a gazdagság rábja, az nem alkalmas sem az Ő követésére sem Isten országára, „mert könnyebb a tevének a tű fokán átjutni, mint a gazdagnak Isten országába kerülni”. A bolond gazdag példázatában pedig arról tanít, hogy a felhalmozott kincsek nem biztosítják az életet. (Nagy korszakfordulók idején sokan keserű könnyek között tanulhattak meg Jézus tanításának igazságát.) A gazdag és Lázár történetében pedig arról hallunk, hogy az anyagi javak felelőtlen élvezése kárhozatba visz. Az abszolút magántulajdon elve azért abszolút erkölcsstelen, mert nem látja meg a rászoruló felelőtlenséget, aki előtte van és aki segítségre szorul. Végül pedig Zakeus megtéréséből azt is megtanulhatjuk, hogy a megtérésnek még anyagi következménye is van, mert mit is mond Zakeus: „Uram a vagyonom felét a szegényeknek adom és ha valamit zsarolással elvettem négyszer annyit adok helyette.” Jézus erre így válaszol: „Ma lett üdvössége ennek a háznak...” Luther is tanít arról, hogy a szív megtérését a zsebek és pénztárcák „megtérésétől” sem lehet elválasztani.

Tévedés lenne azt gondolnunk, hogy Jézus az anyagiak ellen van, vagy hogy szegénységet hirdet. Sehol sem mondja, hogy a szegénység üdvözít. Azzal viszont, hogy Isten gondviselő szeretetére mutat, óv az aggodalmaskodástól és anyagi javaink felelőtlen élvezetétől. Ezért aki hisz Istenben az felszabadultan élhet, és ha igazságos a javak elosztása, akkor mindenkinek jut elegendő.

A hetedik parancsolat értelmének kapcsán beszélnünk kell arról is, hogy Isten akarata szerint milyen úton kell megszerezniünk anyagi javainkat. A Biblia szerint anyagi javaink megszerzésének egyetlen becsületes útja van: a munka. Ez még akkor is így van, ha egyesek fennen hirdetik sőt gyakorolják, hogy aki dolgozik az nem ér rá pénzt keresni. Pál apostol írja, hogy „aki nem akar dolgozni az ne is egyék”. Mert a munka túl azon, hogy hivatás, kenyérkereset stb. értékteremtő tevékenység is. Aki tehát nem dolgozik becsülettel az lop, mert részesül a közösség teremtette értékekből, de ő maga nem teszi hozzá a magáét. Mindig nagy volt a kísértés, hogy kerülőúton szerezzük meg azt amire szükségünk van és azt is amit vágyaink diktáltak. Önzés és szerzés! E két farkasétvágyú embertelen tulajdonság sok szenvedést zúdított már a világra. Nem túlzás Pál apostol megállapítása, hogy „minden bajnak gyökere a pénz szerelme”. Birtoklása annak, ami eszköz csupán és nem cél. Fontos, hogy jól értsük az apostol szavát. Nem a pénz a bűnös, hanem az ember, akinek a pénz lett szerelme tárgya. A pénz csak tárgyak, használati eszközök, pillanatnyi, egy közösség által meghatározott forgalmi értékét jelzik — és nem az embert minősíti. Az igazi emberi értékek, mint a hűség, tisztélet, önfeláldozás stb. pedig pénzben éppenséggel kifejezhetetlenek. Isten sem aszerint fog megítélni minket, hogy mennyit szereztünk, hanem, hogy mennyit adtunk!

Ezek után vizsgáljuk meg azt, hogyan küszködik ezekkel a kérdésekkel Luther a maga korában és hogyan értelmezi a hetedik parancsolatot.

Erről a Nagy Kátében ír bővebben. Nyilvánvaló, hogy Ő saját korára nézve szólaltatja meg Isten üzenetét, de így is kiténik szociális éleslátása, ahogy saját korának igazságtalanságaihoz közelít. Keményen fogalmaz és átfogóan értelmezi ezt a törvényt: Ne lopj! Az 1525-ös parasztfelkelés idején így feddi a fejedelmeket és az urakat: „Először is senki másnak e földön nem köszönhetjük ezt a zendülést mint nektek, ti fejedelmek és urak, ... A világi kormányzásban sem tesztek egyebet mint nyúztok és kincset harácsoltok, hogy pompát üzzetek és dölyfösködjete, annyira hogy azt a szegény parasztember tovább már nem képes és nem is akarja túrni ...”

Mit nevez Luther lopásnak? Idézem: „A lopás ugyanis más valaki javainak jogtalan megszerzése. Ebbe pedig beleértendő mindennemű házonszerzés felebarátunk kárára, bármiféle viszonylatban.” Vagyis nemcsak azt nevezi lopásnak, amit ténylegesen eltulajdonítunk, hanem azt is, ha becsapjuk a másikat és tisztességtelen úton szerzünk jövedelmet magunknak. Idézem: „Nem csak azt nevezzük lopásnak, ha valaki szekerényt vagy zsebet fosztogat, hanem elterjedt bűn ez minden boltban, mézsárszékben, borozóban és sörözőben, műhelyben és mindenütt, ahol dolgozunk, pénzt kapunk és adunk munkáért vagy áruért.” Ma nyilván keményen írna Luther a csúszó-, kenő- vagy hálapénzek dolgában, és aligha kerülné el a figyelmét a csencselés vagy orgazdaság, az illegális árubehozatal, vagy forintkijárlás, mely egy egész közösséget károsít. A hanyagul végzett munka mint a lopás egyik válfaja, sem kerüli el a figyelmét. Erről így ír: „Sokkal rosszabbak ezek a besurranó tolvajoknál, mert azok ellen zárral és retesszel lehet védekezni ... Ezek ellen azonban senki sem tud védekezni, görbén sem nézhet rájuk, lopással sem vádolhatjuk őket...” Hasonlóan ír a gazdájukat megkárosító szolgálókról és szolgáltatókról. Mi viszont szólhatunk ennek kapcsán a munka termelékenységéről, a munkaidő kihasználásról, gyárban, műhelyben, irodákban és minden közösséget károsító „tevékenységünkről” melyet munka címen végzünk sőt még fizetést is kapunk érte.

Nem válogat a kifejezésekben amikor a kis tolvajok mellett a nagy tolvajokat ostorozza, „akik egész Németországot naponként kirabolják”. Őket nevezi Luther „székes” rablóknak és a szót a főurak hivatali székre érti. Nem tudhatott Luther sem kolonializmusról, sem neokolonializmusról, nem ismerhette a profit, vagy extraprofit fogalmát sem, miképp a társadalmi igazságtalanság és munkanélküliség mai formáit sem. A kizsákmányolás kapitalista formájában később virágzott. Mi azonban nem mehetünk el ezek mellett szó nélkül, amikor a hetedik parancsolat mai értelméről beszélünk. Nem lehet szó nélkül hagyni azokat a társadalmi és gazdasági igazságtalanságokat melyek világlunkra jellemzőek még akkor sem, ha ezek minket — szocialista társadalomban élők — nem érintenek közvetlenül. A kizsákmányolás megszüntetéséért mi is felelősek vagyunk. A gazdag ember nem vette észre Lázárt, ezért kárhozott el, és ha mi lépünk át közömbösen azokon akik segítségünkre szorulnak akkor mi is ítélet alá kerülünk! Mert Isten igazságos és igazságot akar már itt a földön is.

Befejezésül álljon itt két idézet a Nagy Kátéból. „Ismét mondom óvakodjál ettől ... mert ez a sóhajlás (ti. a szegényeké) és kiáltás nem tréfa, hanem olyan hatása lesz, hogy nem bírod el sem te, sem a világ. Felhat Ahhoz, aki könyörül a szegény megszomorodott szívűeken és bosszút áll értük. A másik: „Nekünk csak az a kötelességünk, hogy szóljunk és dorgáljunk Isten igéjével, de az ilyen nyilvános önkényeskedés korlátok közé szorításához olyan felsőbbség kell, amelynek van szeme és bátorsága

ahhoz, hogy rendet teremtsen... hogy ne lehessen megterhelni és nyomorgatni a szegény népet." Nekünk szólunk kötelességünk, mert büntetlenül hallgatni sem lehet, és az egyház nem lehet a társadalmi igazságtalanságok néma cinkosa. Mert miképpen számadással tartozunk anyagi javainkkal, éppúgy számadással tartozunk Urunknak azzal is, hogyan tanítottunk és hogyan hirdettük az igazságot akaró Isten ezen törvényét: Ne lopj!

Veczán Pál

VIII. Isten örök étellel ajándékoz meg

„Isten egészen nekünk adja önmagát mindazzal együtt, amije van és ami Tőle telik”

Sokszor kérdezik meg a keresztyénektől, hogy miért járnak templomba, miért tartják meg a parancsolatokat, miért követik Istent? „Azért, hogy bekerüljünk a mennyországba” — hangzik gyakran az „egyszerű” válasz. Amikor ezt a „szépen hangzó kegyes” választ halljuk, nem is gondolunk arra, mennyire veszélyes felelet ez, mennyire hibás és téves is.

Veszélyes a kérdezőre nézve. Az a benyomása keletkezik, hogy a keresztyén ember cselekedetének egyetlen indoka a számító önzés: a saját érdekében, az üdvösségéért teszi csak a jót. Továbbá veszélyes ez azért is, mert igazolva látja a kérdező: a keresztyén embert nem érdekli a hétköznapi élet, csak a mennyországért tesz valamit. De az olyannak a vigasztalása és útmutatása, aki csak a túlvilági igazságszolgáltatásra tud mutatni, nem kell a mai embernek.

Az ilyen „egyszerű”, „olcsó”, és „könnyű” felelet tehát kereső, kérdező embereket idegeníthet el a keresztyénségtől.

„Azért, hogy bekerüljek a mennyországba” — felelet azonban szegény-ségi bizonyítvány is a mi hitünkről. Éppen a 2. esten hallottunk arról, hogy Isten a megváltó Urunk. Ha Ő megváltott minket, akkor ahhoz semmit hozzátennünk nem kell és nem is lehet. Ez adja a keresztyén ember belső nyugalalmát és békességet, az üdvösség biztos reménységét! Nem kell féltenuk a jövőnket, mert az az Isten kezében van. Ha üdvösségünk hitünkön-jócelekedeteinken múlna, akkor mindig bizonytalanoknak kellene lennünk fölé, hisz hitünk és Isten iránti szeretetünk oly változó, mint a Hold...

Ha megkérdezik tőlünk, hogy miért követjük Istent, merjünk a megtapasztalt kegyelemről beszélni. Az indít a templomlátogatásra, mert jó ott Istennel és a gyülekezettel találkozni. Az indít a parancsolatok megtartására is, mert a parancsolatokban mi nem az egyéniségünk korlátozását, a személyiségünk kifejlődésének akadályát látjuk, hanem Isten szeretetének jelét, aki a törvények által útmutatást ad a boldog földi létre. Ha jól megvizsgáljuk a parancsolatokat, s az elmúlt estéken ezt is megtettük, látjuk, hogy Isten a mi javunkat akarja a parancsnok által.

A templomba járó ember mer a jövőbe is nézni és a jövőről beszélni (Türmezei: A misszionárius nyelvet tanul). Ha ezt tesszük, bizonyára meglepődnek a kérdezőink. Sokan ugyanis nem mernek a jövővel foglalkozni. Ha mégis kérdezzük őket, akkor a kérdés eltsulására mondanak egy általános, egyéni felelősséget nem mutató választ, pl.: majd megöli minden kérdést a tudomány, s megvalósul a földön a tökéletes béke és boldogság korszaka. Ha kicsit hozzáértően és felelősen nézik a világot, akkor beszélnek a világ végéről, ami bekövetkezhet egy természeti ka-

tasztrófával (összeütközünk egy másik égitesttel), vagy ami bekövetkezik azért, mert elfogy a föld nyersanyagkészlete (olaj, vas, ivóvíz). De beszélhet arról is, hogy mi emberek pusztítjuk el a földünket egy esztelen atomháborúval, vagy tesszük lakhatatlanná földünket, mert nem vigyázunk eléggé a környezetünkre és elpazaroljuk a föld kincseit.

A templombajáró ember a Biblia alapján másképpen beszélhet a világ végéről! A Biblia szerint is lesznek természeti csapások és emberek által kirobantott háborúk. De ezek által nem az elkerülhetetlen végzet közeledik hozzánk, hanem Isten! Nem a vak végzet sorolja a világot a bizonytalan pusztulás felé, hanem biztosan haladunk — a természeti katasztrófák között is — Isten világot is megváltó kegyelme felé. A földünk vége nem az egyszerű megsemmisülés, hanem az Istenhez való visszatérés. Jó tudni ezt, mert az életföltételekért vívott harcban sokszor elveszítjük magát az életet, az élet célját, a lelki életet. Így kerülhetjük el a pesszimista jövőlátást, a belső rezignációt (mi már úgysem változtathatjuk meg a világ folyását), mert ismerjük Istennek Krisztusban megmutatott kegyelmét.

Az „utolsó” nagy dolgok kezdete Krisztus dicsőséges újraeljövele, újtestamentumi szóval „paruziája”. Ez a reménység annyira rányomta bélyegét az őskeresztyénség egész lelki világára, hogy azóta is minden igaz keresztyénnek egyik ismertető jelévé vált a „Krisztus-várás”. Ő maga jelentette be nemcsak a tanítványai előtt, hanem a főpapi tanács előtt is eskü formájában, hogy újra eljön ítélni élőket és holtakat. De az igaz keresztyénség mindig vallotta, hogy Jézus újraeljövetelét kiszámítani nem lehet: úgy jön majd el, mint éjjel a tolvaj: váratlanul. Péter apostol második levele meg külön is emlékeztet arra, hogy Istennél nincs meg a mi időkategóriánk: „egy nap annyi, mint ezer esztendő, és ezer esztendő, mint egy nap” (3, 8.)

Igaz, hogy Jézus figyelmeztetett bizonyos jelekre, amelyek újraeljövetelét megelőzik: a., az evangéliumot az egész földön hirdetik, b., a jó és rossz ellentéte kiéleződik, c., a keresztyénségben elhidegülés és szorongatás tapasztalható, d., a természetben megdöbbentő és borzalmas természeti jelenségek lesznek (Mt 24 és Jel 6, 1—8.) De ezekből a jelekből nem lehet kiszámítani Jézus újraeljövetelét. Nagyon sok kor, vagy talán minden kor a sajátjának érzi ezeket a jeleket! De éppen ez is a céljuk, hogy éberségünket egy-egy megdöbbentő esemény fenntartsa, s így lelkileg felkészülve várjuk a mi Urunk visszajövetelét minden pillanatban.

Beszél a Biblia határozottan az ítéletről is. Mindenkinék meg kell jelennie Isten ítélőszéke előtt... De ez bennünket nem tölt el félelemmel.

Az, aki az egyetlen Fiát odaadta miértünk, Fiáért átvisz bennünket az ítéleten. Az ítélet kérdése bennünket csak azért izgat, hogy a többiek hogyan állnak majd meg az ítéletben. Ha valaki földi életében Isten kegyelmét elutasítja, ott nem tudja majd már megragadni. Ezért kell nekünk itt és most úgy élni a keresztyénséget, hogy az mások számára is kívánatos és megragadó legyen.

Várakozva tekintünk előre az örök életre, amibe Jézus visz be bennünket a feltámadáskor. Erről az örök életről sokat beszélni nem tudunk. A Biblia képei: üvegtenger, gyöngykapu, szárnyas lények — érzékeltetik, hogy ott más lesz minden. Annyira más, hogy még emberi szavak és körülírások sem tudják igazán megragadni és velünk megértetni! Sőt, az „örök-örökös” fogalmak, amiket a mennyei istentisztelettel kapcsolatban hoz, bennünk az unalmasság gondolatát ébresztik fel. Talán még eszünkbe is jut egy hosszú, unalmas gyülekezeti istentisztelet is. De kérdem: Isten, aki oly széppé, változatosabb és színesebb formálta a természeti vilá-

got, aki nem teremtett két egyforma falevelet és két egyforma emberi kezet: unalmasságba, egyformaságba, monotonóságba hívna el bennünket? Aki úgy szeretett bennünket, hogy egyszülött Fiát adta értünk, ne adna vele együtt nekünk valami csodálatosan újat és szépet? Szébbet a virágzó mezőnél, hatalmasabbat a hegyóriásoknál, beszédesebbet a gyermek-szemnél?

Istent mi gazdagnak és bennünket nagyon szeretőnek ismertük meg. Ezért reménykedünk egy csodálatos és boldog örök életben. Ezért beszélünk arról boldogan. „Amit szem nem látott, fül nem hallott, az ember szíve meg nem gondolt, azt készítette az Úr az őt félők részére.”

Missura Tibor

Megjelent

D. Dr. Ottlyk Ernő:
Az egyház története

című könyve

Ára: 230,— Ft.

Kapható a Sajtóosztályon

Az igehirdető műhelye

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 19. VASÁRNAP

1 Kor 6, 19—20

Gondolatok a textushoz

Bármennyire ismerős is az ember teljes egysége a test és lélek egységében, mely egyként a bűntől megrontott állapotban van s ugyanúgy a megváltottságban is egy, mégis a megosztottság ma is kísért: mintha egymással szemben állana a bűnös test és a nemes lélek. Az ókori görög gondolkodás ma is hat: A test a lélek börtöne. — Ács Mihály — a különben nagyon is mély gondolatokat tartalmazó énekét — ezzel zárja: „Siess ó Jézus, nyisd meg a mennyet, e bűnös testből hozzád hadd menjek.” 410:7.

Igénk kiemelt kifejezései szabják meg a helyes irányt! „...testetek a Szentlélek temploma...” Pál apostol két helyen is azonos kérdéssel foglalkozik: I. Kor. 3:16—17-ben, ahol a gyülekezetről szól, mint a Szentlélek templomáról. A gyülekezeti élet széthúzását látva inti őket: „Nem tudjátok, hogy ti az Isten temploma vagytok és az Isten Lelke lakik bennetek?” Mai ígékben a gyülekezet tagjait személyszerint szólítja meg: akik a gyülekezet közösségében élnek bűnös emberek, de ugyanakkor Krisztus megváltottai. Ez a kettősség határozza meg életüket; Luther kifejezésével: simul iustus és simul peccator.

Az embert testi és lelki egységében látja az apostol: „Vagy nem tudjátok, hogy testetek a bennetek levő Szentlélek temploma”. A test megjelölése itt: szóma. Ezt olvasom a szótárban: „A szóma, az élő ember teste, az organizmus egysége... míg a szarx az anyagot jelenti, addig a szóma az életet, mint organikus tagolt és organikus egységben összefoglalt életet.” Ezt az egységet érzékelteti az is, hogy az eredeti szövegben csak ez szerepel: „Dicsőítétek azért az Istent a ti testetekben”, s csak a későbbi szövegben bővült azzal: „és a ti lelketekben amelyek az Istennéi”. Az új fordítás is csak az előbbit adja. Úgy érzem, az előbbiben az apostol kortársai számára így is egész volt: en tó szómáti. Ez ember a maga egészében. A későbbiek s így a mi számunkra is kifejezőbb amikor együtt halljuk a kettős megjelölést: testetekben és lelketekben.

Naosz — a szentélyt jelenti, ahol az Isten jelen van. Ebben az értelemben írja az apostol: a ti életetek a Szentlélek temploma. A templomot felszentelésük adják át rendeltetésének. A mi életünk a keresztségben lett a Szentlélek temploma. Róm 6, 3. Tit, 3, 5—7.

Téma: A templom rendeltetése: Istenszolgálat — emberszolgálat.

Tömör evangéliom ez az ige: „...a ti testetek a bennetek lakozó Szentlélek temploma.” Így hirdette ezt Pál apostol akkor a korinthusiaknak és ezt az örömhírt hirdetem néktek ma itt. Úgy kívánom ezt hirdetni néktek, hogy az igehirdetés végén együtt vallhassuk: Életünknek is

az a rendeltetése, mint a templomnak: Istenszolgálat, emberszolgálat. Együtt a kettő elválaszthatatlanul, mint ahogy elválaszthatatlan a tűz és a meleg.

1. *A templom rendeltetése: Istenszolgálat.* A templom épülete önmagában is az Isten felé irányítja figyelmünket. Az is aki a templom mellett megy el önkénytelenül is Istenre gondol. A kórház előtt megyünk: orvosokra, betegekre gondolunk. Iskola mellett: tanárookra, diákokra. A templomnál Istenre és gyülekezetre.

„... a ti életek a Szentlélek temploma.” Ahogy a templomban az istentiszteleten, igében, énekekben, imádságban Istent dicsőítjük, ezért természetes az is, hogy életek Istent szolgálja. „Dicsőítsétek az Istent a ti testetekben és lelketekben, amelyek az Istenéi.” Azért, mert a Szentlélek temploma vagytok!

Minden templomnak ez a rendeltetése. Pedig de sokfélélt ismerhetünk! Kicsiny gyülekezet szegényes templomát, nagyvárosok világhírű dómjait. A rendeltetése mégis mindegyiknek ugyanaz: Istenszolgálat. Időben is nagy különbség lehet közöttük: Évszázados épületek vagy csak néhány évvel ezelőtt épített templomok ugyanazt a szolgálatot biztosítják.

Csodálatos *evangélium* ez az ige: „A ti testetek, a ti életek a Szentlélek temploma.” Egyszerű ember vagy világhírű tudós élete Isten temploma. Fial és öreg, makkegészséges vagy gyógyíthatatlan beteg, győzelmeknek örvendező vagy a bűn terhe alatt roskadozó — halljátok meg e csodálatos evangéliumot: Mindnyájatok élete az Isten Lelkének temploma! Csak megdöbbenve kérdezhetnétek: ez lehetséges? Úgy, amint vagyok? S erre az apostol szavaival válaszolok: „Hát nem tudjátok?... Bűnös élet, múlandó élet a Szentlélek temploma.”

Életünk önmagában is Istent szolgálja. Ahogy a templom is pusztán létével Isten felé mutat, gondolatait Isten felé irányítja, úgy a keresztyén ember is áldozatos szeretetével, segítőkészségével, becsületes munkájával, szavak nélkül is a körülötte élők gondolatait az Úr felé fordítja. Ahogy Jézus mondta: „Úgy fénylik a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jócselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.”

Amikor ezt a templomot, amelyben most vagyunk, felszentelték, így adták át rendeltetésének. Amikor Isten kegyelme a keresztségben részesített, életünket a Szentlélek templomává avatta. Ezért lehet reális az igény: „Dicsőítsétek az Istent a ti testetekben és lelketekben, amelyek az Istenéi.”

2. *A templom rendeltetése: Az emberszolgálat is.* Erről, ezzel az igével kapcsolatban nem szoktunk beszélni. Pedig így természetes. Hova építették őseink a templomot? Városban és faluban ott van a lakóépületek között. Néha egészen beleolvad a nagy épületek sorába, máskor kiemelkedik közülük, de nem kérkedve, hanem azzal is azt hirdeti: ott a helye a házak között.

Ez is a templom rendeltetése: a körülötte levő emberek szolgálata. Templomot mindig oda építettek, ahol a hívek laktak, ahol a gyülekezet volt. Ahogy ezt a mi templomunkat is ide építették az akkori falu közepére. Másutt sem a falun vagy városon kívül építették, hogy oda zárán-dokoljanak a hívek Isten imádsására. Csak a kényszerűség miatt építettek egyes helyeken bizonyos időkben a falu végére, mert csak ott kaptak helyet az építésre. — A templom helye a házak között van, hogy ott szolgálja a híveket.

A templom rendeltetése az emberszolgálat is. Amikor ezt halljátok: A ti életek a Szentlélek temploma — akkor erre a lehetőségre is gondolni kell. Szolgálni az embereknek. Ahogy a templom önmagában is

egyesíti a hívek tudatában az Isten iránti szeretetet és a felebaráti szeretetet, úgy akarja Urunk is, hogy a hívek élete a templom Istenszolgálatát a templomon kívül is folytassa az emberek közötti szolgálatban. Abban, amiről Jézus így szólt: „Amennyiben megcselekedtétek eggyel e legkisebbek közül, énvelem cselekedtétek meg.”

Csodálatos adottság ez: A ti életek a Szentlélek temploma. Ezért válósulhat abban az Istenszolgálat és az emberszolgálat.

Hogyan lehetséges ez? Urunk tette ezt lehetővé. Amikor egy templomot építenek, időben és anyagiakban is nagy áldozatot hoznak a hívek a külső segítség mellett is. — Itt minden külső segítségből jött létre. Jézus Krisztus cselekedte meg. Ő vitte végbe, hogy életünk a Szentlélek temploma lehessen. „Áron vétettetek meg...” Ezt ismerte fel Luther és Péter apostol sorai alapján ezt írta: „Hiszem, hogy Jézus Krisztus... engem, elveszett és megítélt embert megváltott, vagyis minden bűntől haláltól és az ördög hatalmától megszabadított és magáévá tett. Nem arannyal sem ezüsttel, hanem az Ő szent és drága vérével, ártatlan szenvedésével és halálával, hogy egészen az Övé legyek...” Mivel Ő ezt a nagy áldozatot meghozta, ezért hallhatjuk ezt a csodálatos örömhírt: „A ti tetetek a Szentlélek temploma.”

Így mondtam az igehirdetés elején: Szeretném, ha ezt az egy mondatot vinnétek magatokkal erről az istentiszteletről: A templomnak s így az emberi életnek is, mint a Szentlélek templomának a rendeltetése: Istenszolgálat és emberszolgálat. Erre rendelt titeket is. Erre a kettős szolgálatra emlékeztessen mindig is ez a templom, melyben az ígét hallgatjátok és amelyet ide építettek a falu közepére. Ámen.

Varga György

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 20. VASÁRNAP

1 Péter 1, 13—16

Meditáció

„Ezért...” ...miért? amit már kaptak, csodálatos örökség ígéretéért, Isten hatalmas őrizetéért, élő reménységért, szenvedésben is ujjongó öröméért, a „lélek” üdvösségéért!

Isten mindennél még többet ad. Gyönyörű holnap vár reájuk a parúzia napján, a teljes váltság az egész ember (test!) és a kozmosz újjáteremtésével. Angyalok számára is kívánatos dolgokról van szó.

EZÉRT! — rendeződjön a gyülekezet (egyház jelen gondolkodásában, érzületben, magatartásban egyaránt). A „régí szkéma” bár megtört, de nem múlt el. Keményen és következetesen szembe kell fordulni korábbi vágyakkal (concupiscentia), hiszen számukra már radikálisan új szkémát jelent a Szentlélek hívása. Az „egész magatartás” megváltoztatásáról van szó. Nincs már lényegében profán és szakrális zóna. A Szentlélek hívása Krisztus győzelméhez igazítja teljes életünket. Vagy mindenestül szentségtelenek vagyunk, vagy mindenestül megszentelt életben járunk. Ennek az átalakulásnak nem emberi döntés az alapja. („Werkgeschäft”). Elhívásunk az alap, amelyre ráépül a keresztyén élet. Amit Isten ajándékká adott, nem maradhat következmények nélkül. (V. ö. Róm. 6. fejezet gondolatmenetét!) A keresztyén élet logikus. Aki vette a kegyelem ajándékát (v. ö. „ezért!”), annak egyszerűen nem lehet úgy viselkednie mint koráb-

ban. A hit és engedelmesség összetartozik. Aki hisz abban, amit hallott, annak észjárása is megváltozik: „az elme felkészítése” radikális változás gondolkodásunkban és meghatározza elemzésünket, értékelésünket, döntésünket. Szekundér esemény, folyamat ez, de szükségképpen. Nem maradhat el. Tárgyilagos logikával rendezi át szellemi műhelyünket a „józan” reménység. Kevesebb benne a lelkendezés, több a szigorú logika. Önmagában fontos ügyek egyszerre a második helyre kerülnek. v. ö. az oltári evangéliumot. Minták, szerepek, amelyekhez eddig igazodtunk, tarthatatlanokká, sőt szégyenleteseknek minősülnek. Szabadságuk a múlt terhétől (bűnbocsánat) és reménységük a megígért jövőben logikusan megszabja itt és most, a jelenben teljes életfolytatásukat. Régi mondás: nem minden gentleman keresztényen, de a keresztény ember mindig gentleman. Nem lehet becselen, megbízhatatlan, jellemtelen, tisztességtelen vagy egyenesen erkölcstelen. A „szentség”, a „megszentelt élet” jelzi, hogy Isten népéhez tartozunk. Nem jelent büntelenséget, de jelenti a bűn gyűlöletét és a vele szembeni ádáz harcot. Az „életszentség” nem mimelt kegyeskedés, hiszen az csak látszat, nincsen benne erő. mennyire másképp lép reggel övéi közé, az utcára, a munkahelyére az, aki a belső szobából indul! aki nem ír szépen az imádság hatalmáról, hanem dinamikus imaéletben él. Isten közelségével kezdődik minden. Itt hallja Isten elhívó és elküldő, gyógyító és megbékéltető szavát. Ezért már nincsen a régi élet joghatósága alatt, hanem „megszentelten” él ujjongó örömmel abban, amit már kapott élő reménységgel várva mindazt, ami az övé lesz...

Járjunk megszentelt életben

Alig merjük kimondani. Még mindig feszélyez a kifejezés. Megszentelt életben? — álszentek, hamis atyafiak, vallásos szerepjátzók tönkretették ezt a tipikusan bibliai minősítést. Hallatára az jut eszünkbe, ami tilalomfa. Nem az, amit kapunk, hanem az, amit elvesztünk tanítványságunkkal. S ami — úgy tűnik — még mindig kedves számunkra. Mégsem hagyhatjuk ki se bibliánkból, se gondolkodásunkból. Meg kell menteni a mártírsorsra jutott életszentséget. Különböznél nagyobb lesz a veszteségünk, mint vélnénk. Nyilvánvaló, hogy a „szent élet” minden tekintetben más, mint a régi. Bibliai értelemben „szentségtelen” élet. Ez azonban számunkra nyereséges változás. Dőre dolog tilalomfákról beszélni, hiszen számunkra Krisztusban immár minden szabad. Valóságos szabadságot kaptunk és kapunk. Természetesen nem minden használ. A szabadsággal nem szabad visszaélni senkinek. A hangsúly azonban a szabadságon, az új életben van! Minden könyvet el szabad olvasnom, de ha észreveszem, hogy nekem személy szerint és szolgálatomra nézve zavaró, akkor abbahagyom vagy kezembe se veszem. Ha dolgom van, nem magnózik. Ha szolgálat vár reám, akkor nem érdekel a legvonzóbb televíziós műsorszám sem. Ha eszembe juttat valakit Isten, akkor elbúcsúzom a társaságtól. Nem azért, mert „bűnös” dolog magnózni vagy tévézni vagy tájékozódni a modern íródalomban vagy társasági életet élni. A „szentség” ill. a „megszentelt élet” deformálói azokból rekrutálódtak, akik nem szolgálatból, hanem a reájuk bízottak iránti szeretetből, nem a küldetésadatukból tettek le valamit vagy hagytak abba, hanem hazug szerepjátzásból, vallásos gögjüktől diktáltak, „magukat mutogatva”, így akartak mások fölé kerekedni. Ma sem hiánycikk ez a portéka. Iszonyú dolog ez. Akkor már inkább közönséges beszéd hangozzon, mint ilyen álszent hallelujázgatás. Az általánosan devalvált életszentség visszamatat ellenmondásos és álkeresz-

tyén életünkre. Ma és hetünk minden napján Isten leckéje számunkra a „megszentelt élet” megismerése, elfogadása és gyakorlása!

I. Isten önkinyilatkoztatás: „én szent vagyok!” Tehát szentül gondolkodik, érez és cselekszik. Mit jelent ez? annyi világos, hogy nem a bűn-halál-ördög által meghatározottan, amit mi olyan jól ismerünk, sőt amit mi normálisnak tartunk. Isten gondolkodásának szentsége azt jelenti, hogy szándéka nem öndicsőség és öngazolás, hanem mentő szeretet, gyógyítás, tisztítás, érlelés, meggyőzés, igazi életre juttatás. Szíve titka a tökéletes szeretet. Cselekvése áldozathozatal és szolgálatvállalás érettünk, hogy egy se vesszen el... Nála nincsen változás, még annak árnyéka sem. Amit mond, azt végbeviszi és szava-tette mögött maradéktalan fedezet a szíve. Győlöli a bűnt, megtöri a halál hatalmát, végső pusztulásra szánja az ördögöt. De irgalmas a bűnshöz, megszánja a halál hatalmában vergődőt és kiszabadítja az ördög markából a foglyokat. Szeretetének nincsen határa. Ennek perdöntő bizonyítéka a keresztség. Nem személyválogató. Sőt a kicsik és a semmik kedvesek számára. Nem az eredményt és a sikert veszi számba, hanem a szívet és a szándékot. Nem osztozik senkivel, mert feltőn szeret, egészen és mindenestül vissza akar hódítani bennünket, hogy újra gyermekeiként éljünk boldogan örökre. Mindazt tiszta eszközökkel végzi, szentül. Belülről épít újjá bennünket Lelke által. Ezért jár együtt szentsége a szenvedéssel. Fel tudjuk-e fogni, mit jelent az, hogy az Atya odaadja, kiszolgáltatja érettünk egyetlenegyét?! odaadja Lelkét, hogy valóban az övé legyünk és az Ő országában éljünk... Tanuljuk meg végre, hogy a „szentség” a szeretet, a szolgálat és a szenvedés, ezért a szabadság összefoglalása. Leckénk első szakasza könnyen rögzíthető, hiszen csupa „sz” betűvel kezdődő dologról van szó. Isten szabad. Szabadsága szeretetben nyilatkozik meg. Szeretete pedig szenvedésben megpecsételt szolgálat — érettünk! Ha eddig nem tetted, most adj hálát azért, hogy Isten így tárja fel önmagát számunkra: én szent vagyok!”

II. „Szentek legyetek...!” Mindenki olyan, amilyen az istene. Mennyi szenny tapad a pénzhez. Akinek a pénz az istene, szennyes emberré lesz. Milyen irgalmatlan a hatalom. Önmaga biztosításáért bárkit feláldoz. Nézz arra az emberre, akinek a hatalom az istene. Milyen irgalmatlanná válik hihetetlenül rövid idő alatt. Milyen állati az ösztönélet, annak is legtorzabb formája a szexualitás. Nézd meg, hogy milyenné válik az ember, akinek a „sex” az istene... gondold az alkoholizmusra, micsoda szörnyű változást visz végbe egy férfi vagy asszony arcán a szesz istene. Micsoda irtózatos panoptikum! eltorzult arckok, életveg vonások, állatiásodott életek. Száll rigmusuk szerte: eladó az egész világ... pénzért minden kapható... csak az az anyém, amit megeszem vagy megiszom... a vér és az arany variációi világtörténelmi szinten. Figyeld a pénzét számoló embert, a pohár után reszkető kézzel nyúlót, a játék szenvedélyében nyereségvágytól izzó tekintetet, a paráznákat, a gőgösöket, a hatalmaskodó pojjácaikat, a kis és nagy diktátorokat stb. Hát mindezt vedd számba s tanul meg, hogy a keresztyén ember a szent Isten népéhez tartozik, ezért muszáj neki szentül élni. Amint Isten szentsége sem pléh-korona, úgy népének szentsége sem külső látszat. Nem elkülönülés a világtól, hanem a világ iránti, forró, mentő szeretet. Diakónia a javából! tudja, hogy igazságszolgáltatás lesz, de most a szeretetszolgálat ideje van. S azt is tudja, hogy rövid az idő, sietni kell. Nincsen sürgősebb annál, mint hogy átvegyük Urunk ritmusát és — nagy szavak nélkül! — elkezdjünk égni szeretetben másokért, az egyetlen igazi és boldogító életformának a szolgáló életet tartjuk, ennek gyakorlására legyen erők a nekünk adott

szabadság és kegyelem szerint és ne irtózzunk a szenvedésektől sem, ha ez az ára annak, hogy valaki végre boldog, szabad, tiszta meggyógyult ember legyen. Amint Uránál, úgy nálunk az Ő népénél is összetartozik a szabadság, szeretet, szolgálat, szenvedés ebben a most már megértett és örömmel vállalt új életminőségben: megszentelt életben!

III. Gyakoroljuk magunkat szent életben! Edzés nélkül nincs eredmény. Ha a keresztyén életnek karaktere az élétszentség, akkor ebben gyakorolnunk kell magunkat, mert bizony nem születik vele, a régi egyéniségünk ellene is van. Viszont ha ez a „normális” élet — már pedig ez így igaz! — akkor vállalnunk kell végre a napi tréninget. Nem azzal kell törődnünk, amit most már nem szabad tennünk, — így könnyen válunk álszentté! — hanem elsősorban arra tekintünk, amit kaptunk ajándékba, azután keressük meg naponta dolgunkat, küldetésünket, fogjunk hozzá ennek betöltéséhez olyan módon, amint Urunk ezt lenyűgözően példázza. Szeretni is meg kell tanulnunk. Szolgálni is meg kell tanulnunk. És a szenvedésnek is nehéz leckéi vannak. Szabadságunk így válik maradandóvá. S mivel nemcsak azt tesszük amire Urunk küld, hanem tanulatjuk becsületesen a módot is, magától átváltozik életünk, kezdünk hasonlítani. Hozzá, valami halvány fény rajtunk is felragyog az Ő világosságából. Az edzés kicsiben kezdődik, majd egyre nő. Talán ott kezdjük, hogy mindenkit kezdjünk szeretni. Nehéz, de nem járhatatlan út. Hamar kiderül, hogy ellenségeid inkább válnak javadra mint sokszor barátaid, hiszen ők kegyetlenül lelepleznek benned egy-egy megtúrt, régi vonást. Hogyne lehetne szeretni azokat, akik ennyire segítenek járni a megszentelt életben. Kezdj el komolyan imádkozni, amíg szíved és elméd oda nem simul Urad akaratahoz s felismered konkrét dolgokban feladataidat. Dőlj neki a munkának, hiszen Atyád szüntelenül dolgozik, Uradnak sincsen pihe-nése, számold fel lustaságodat, halogató magatartásodat, amíg beléd vág a láng s elkezdesz égni a szolgálatban. Nagyon figyelve kövesd Uradat abban, hogy külön lásd a bűnt és a bűnöst, megtapasztalod hamar, hogy milyen más így forgolódni az emberek között. Nem ezt látva mindig, hogy valaki milyen most, hanem arra tekintve, hogy milyen lesz Urad szeretetétől megragadva. Vállald a szolgálatot, az utolsóelőtti helyet — mert az utolsó hely mindig Jézusé! — s ebben az uraktól hemzsegő világban egyszerre megtalálod a főutcat, a szívesen és örömmel végzett szolgáló életet. Csak arra vigyázz, hogy mindig kicsiben kezd, egy-egy emberhez menj, egy-egy ügyért imádkozzál teljes odaszánással, egy-egy szolgálatot végezz, lépésről lépésre, amíg megerősödsz s egyre érettebben leszel használható Urad számára. Milyen régóta vár erre! milyen sok embernek van szüksége reád. Milyen fehérek a mezők és milyen kevés a használható aratómunkás... eddig te is hiányoztál talán. Most eljött annak az ideje, hogy végre helyedre kerülj. Gyakorold magadat a megszentelt életben!

Felmérhetetlenül sokat kaptunk már. A java még hátravan. Az anyagok kívánnák átélni mindennek az örömét... nekünk megadatott! csak fogj hozzá végre. Mert Isten a mi Urunk szent azért járjunk szent életben. S hogy ez igaz legyen számunkra, gyakoroljuk magunkat a szent életben!

Balíkó Zoltán

REFORMÁCIÓ ÜNNEPE

5 Móz 4, 1—2

Első benyomásunk,

hogy a textust a 2. vers miatt jelöli perikoparendünk reformáció ünnepe alapigéül: „Semmit se tegyetek ahhoz az ígéhez, amely én parancsolok nektek, se el ne vegyetek abból.” Ezzel a figyelmeztetéssel a Szentírás utolsó lapjain is találkozunk (Jel 22, 18—19), de rövidített formában másutt is (Jer 26, 2; Péld 30, 6; Préd 3, 14). Ezek az intelmek nem valamely leírt szöveg sérthetlenségét őrzik. Inkább arról van szó, hogy a Deuteronomium Mózesé és az Apokalipszis Jánosa meghajlik Isten végzése előtt, de „ugyanezt az alázatos, engedelmes és hívó meghajlást várja a gyülekezettől és olvasóitól”. (Karner). Kétségtelen, a reformációt az ige „megtoldása” tette szükségessé. Egy kis kötőszóval, az „és”-sel valamit még hozzákapcsoltak Isten szavához: kegyelem és cselekedet; Krisztus és Mária; a Szentírás és a pápa tekintélye. De a csonkítások, elhagyások miatt is szükségessé vált a reformáció, pl. az egy szín alatti úrvacsora, az egyszerű hívőnek laikussá degradálása, a búcsú felértékelése a bűnbocsánat rovására.

Érdeemes azonban tüzetesebben is elmélyedni a textusban és összefüggéseiben, mert az előzőnél gazdagabb — reformáció ünnepe szó — üzenet bontakozik ki belőle.

A Deuteronomium

egészének összefüggésében kell látnunk textusunkat. Ismeretes, hogy Mózes ötödik könyve — akárcsak Luther idejében a Római levél — homlokterbe került. Jósias király idejében. Bornemissza kifejezésével „vilámlani kezd Isten ígéje”. 621-ben, felfigyelnek üzenetére és 2Kir 22—23. leírásából tudjuk, reformáció — az ún. deuteronomiai reform — bontakozott ki nyomában. Gerhard von Rad szerint a Deuteronomium még Jósias uralkodása előtt Észak Izraelben élő lévita közösségben keletkezett. Mózes 5. könyve újra elbeszéli az Egyiptomból való szabadulás és a Sinai (Hóreb) hegyen kötött szövetség történetét, de azzal a céllal, hogy Isten népét állhatatosságra biztassa és reménységét erősítse. Nagy szükség volt erre. A honfoglalással ugyanis nem teljesedtek be Isten ígéretei. Izrael népe Kánaánban él, de nem birtokolja a földet. Továbbra is csak az ígéretre hagyatkozva tudhatja magát örökösnek. Nemcsak a kánaáni népek jelenléte, de a fenyegető asszír veszedelem, majd később a babilóniai inváziója teszi kétségessé, hogy Izrael örökös-e az ígért földjének. Ha meg akarnak maradni, továbbra is a láthatók helyett a láthatatlanokhoz, vagyis Isten ígéreteihez kell tartaniuk magukat. Innen a könyv személyes, evangelizáló hangja és harcias szelleme. — Az ígéret még be nem teljesedését, de érvényben maradását figyelemreméltó módon értelmezi a Zsidókhöz írt levél 11. fejezete. A 39—40. vers szerint az ősatyák azért nem nyerték el az ígért beteljesedését, mert Isten Jézus Krisztus által ki akarta terjeszteni ígéreteit Izraelről azokra is, akik a pogányságból hitre jutnak. Sőt, az ígéret meg is gazdagodtak Jézus Krisztus óta. Most már az egész világ újjá teremtésére, a rendíthetetlen országra vonatkoznak, amelyet a „mennyei Jeruzsálem” képével érzékeltet a Zsidókhöz írt levél (12, 22), 1Pt. 3, 12 pedig „új égnek és új földnek” nevez.

A Deuteronomium üzenete összecseng a Zsidókhöz írt levél üzenetével és állhatatosságra biztat ma bennünket, hogy „Hálaadás közt éljünk és szolgáljunk Istennek tetsző módon” (Zsid 12, 28).

középpontjában a népétől búcsúzó Mózes alakja áll. Ő se éri el a célt, de megnyílt szemmel látja és egész lényét a cél közelsége hatja át. Búcsúbeszédeinek (igehirdetéseinek) bevezető szakasza a kijelölt két vers. Tartalmát így foglalhatjuk össze:

Mózes olyan néphez szól, amely visszatekinthet Isten szabadító tetteire és előre tekinthet az ígéret földjére. Vándornép. Háta mögött Egyiptom, előtte Kánaán, a jövő. Amíg az Exodus e vándornép kísértését a múlt megszépítésében látta, az egyiptomi hűsoszafekakhoz való visszakivánczolásban, a Deuteronomium a jövő miatti aggodástól, a reménység elvesztésétől félti Isten vándorutat járó népét. Miért félnek a jövőtől? Azért, mert az idősebb nemzedék kihalt, a fiatalabb nemzedéknek nincs közvetlen élménye az Egyiptomból történt szabadulás és a Sinai hegyen kötött szövetség alapvető jelentőségéről. Félnek az ígéret földjén rájuk váró küzdelmekről. Félnek, hogy a jövő vagy megsemmisülésüket, vagy a népek közötti felolvadást hozza számukra. Ebben a helyzetben Mózes a reménység embereként áll népe elé. A múlt nagy példáit azért idézi, hogy Isten népe bizton nézzen előre, ne torpanjon meg, bátran haladjon tovább. Maga a célt, amelyért küzdött, nem éri el, de tudja, hogy közel van hozzá. Azzal a tudattal szól, hogy Isten küldötte. Tovább jutni, célt érni csak úgy lehet, ha Isten ígéreteihez tartják magukat. Olyan hitre van szükségük, amely remény is. Az ilyen hit hűségesen hallgat Isten szavára, mert abból születik és az élteti. Az ilyen hit engedelmes hit: megteszi amit Isten mond. Az ilyen hit nem a láthatókra néz, hanem a láthatatlanokra, vagyis Isten ígéreteire tekint.

„Ma pedig”

Mózes búcsúbeszéde ma Isten hozzánk szóló szava. Üzenetét Zsid 10, 35. segítségével így foglalhatjuk össze a reformáció ünnepére: „Ne vesztésétek el bizalmatokat, amelynek nagy jutalma van. Mert állhatatosságra van szükségetek.” Isten ígérete ma is érvényben van. Az Ágostai Hitvallás VII. cikke így fogalmazza ezt az ígéretet: „Az anyaszentegyház mindvégig megmarad.” Miért marad meg? Nem önmagáért, hanem az Isten által szeretett viláágért, hogy mentő szeretetének örömhíre mindenüvé eljusson a föld végső határáig. Úgy tartja meg Isten, hogy szüntelenül megújítja és alkalmassá teszi a szolgálatra. Szava rendelkezés, parancs. Engedelmességet követel. Szava döntés, végzés is. Hitet, bizalmat ébreszt. Isten döntése, hogy a mi Urunk, mi Istenünk, mi Atyánk akar lenni. Oldalunkra áll. Szövetségesünk. Velünk akar lenni, hogy mi is vele legyünk.

Most Mózes által biztat: ne féljünk a megújulástól, hogy szüntelen reformációra van szükségünk. Szép dolog 1517. október 31-re emlékezni és szükséges is, de a reformáció népévé csak általa válunk. Azáltal, hogy nem hagy nyugtot nekünk. Bízunk benne akkor is, amikor nyugtalanít.

Elveszítjük bizalmunkat, ha keverjük az evangéliumot, s valamit még hozzáadva elegyítjük, hogy így váljunk népszerűvé. (Pl. a két világháború közötti időben — s ezt azért említjük, mert még ma is kísérhet — a sovinizmus, antiszemitizmus, antikommunizmus hozzáadásával kevertük és hamisítottuk meg.) Elveszítjük bizalmunkat, ha sokaljuk az evangélium dimenzióit, ha féltjük magasságát és mélységét szélességétől, és hosszúságától. A csupán egyenre, csupán lélekre, csupán gyülekezetünk belső kérdéseire leszűkített evangélium — csonka evangélium.

⌘ Mit kíván tőlünk Isten?

1. Hallgassunk rá. Tegyük ki bátran életünket megújító szavának.

Akkor is bizzunk benne, amikor ő protestál ellenünk, kishitűségünk, hitetlenségünk, közönyünk ellen.

2. Tegyük meg amit mond. Nem kíván tőlünk lehetetlent. Az ő parancsai nem nehezek.

3. Bizzunk ígéretében. Nem megsemmisülés, hanem újjáteremtés számára tartja fenn a világot. Ez a nagy végső reménység diakóniánk lendítő ereje.

„Ma, ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsetek szíveteket.”

Benczúr László

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 21. VASÁRNAP

Zsid 12, 7—13

Isten nevelő szerepe

Az egész levél sajátos célja, hogy az első század végén élő keresztyéneket Jézus főpapi szolgálatának, személyének és munkájának megmutatásával a hitben való megmaradásra és hitük hiányosságainak pótlására ösztönözze. A hit nem kényelmi állapot, amikor minden rajtunk kívül elrendeztetett, hanem dinamikus életre ösztönöz, hogy a hit harcát is eredményesen harcoljuk.

Exegetikai megjegyzések

A fejezet, melyből textusunkat vesszük azzal kezdődik, hogy Jézusra „a hit szerzőjére és beteljesítőjére” irányítja figyelmünket azzal a céllal, hogy „álthatossággal fussuk meg az előttünk levő pályát”. Ezután szól arról, hogy még akkor is „meg kell állani”, ha az élet nem zökkenésmentes, sima úton halad, hanem fenytéseket, kísértéseket, próbákat kell átélni, elfogadni.

Isten atyai mivoltához hozzátartozik a fenytés is, mint a szülő a gyermekét, úgy fenyt bennünket. Ez a nevelés sajátossága. Egyben istenfiúságunk realizálásához hozzátartozik: fogadjuk el a fenytést. Így győződhetünk meg, hogy nem „fattyak” vagyunk, hanem édes gyermekek.

A földi apák „a maguk elgondolása szerint” fenytének, Isten fenytése javunkat, hasznunkat (epi to szümferon) szolgálja.

A 10. vers kifejezése: „szentségében részesüljünk” elsőrenden a földi élet megszentelt voltára vonatkozik. Tehát nem arról van szó, hogy csak nyugodtan szenvedjen Isten gyermeke és közben azzal vigasztalja magát, hogy majd a mennyei dicsőség mindent kárpótol, hanem inkább arról, hogy Isten szeretete „nevelő szeretet” és ezzel Isten megújult életre, cselekvésre, a diakóniára nevel. A megszentelt élet az, amire Jézus szolgálata, áldozata juttat el bennünket a Szentlélek munkájával, ha Őbenne, a hitben élünk és járunk. Ez egyben azt is jelenti, hogy a hitért újra és újra meg kell küzdenünk.

A hit harcát tudatosan is vállalni kell. Küzdeni minden letargia, csüggedés, enerváltság ellen! A keresztyén élet nem szenvedés! És ebben a küzdelemben egymást is kell segíteni.

A kezek feladata nem az, hogy lógjanak a test két oldalán, hanem, hogy „megfogják a munkát”. A lábak feladata nem az, hogy rogyadozzanak, hanem, hogy járjanak, eljussanak oda, ahová küldettek. Közben az útra is figyelni kell! „Egyenes ösvényen járjatok!” Tehát a megtérés azért

kell, hogy visszataláljunk az útra és tagjaink, de egész emberi valónk eredeti, Istentől kapott rendeltetésére térjen vissza.

Itt konkrétan az egymás segítése áll előtérbe. A fenyítést nehezen viselő, a meglankadtak és erőtlének, a hit harcában elfáradók felkarolása. A gyülekezet tagjai egymás felé ebben gyakorolják a diakóniát, ugyanakkor minden embertársunk felé is azzal, hogy Jézusban való örvendezésükkel igyekeznek segíteni azokon, akik az élet terheit, betegségeket, hirtelen jött csapásokat, halál okozta veszteségeket nehezen, vagy egyáltalán nem tudják elhordozni. A társadalom segítése az is, ha a küzdeni nem tudókat az öngyilkosságtól mentjük meg. A diakónia azonban nem csupán mentésre, de gyógyításra is irányul. „Hogy a sánta meg ne botoljon, hanem inkább meggyógyuljon.” Aki a hit harcában sérülést szenvedett, — kilábaljon belőle. Egyaránt feladatunk a felkarolás, a példaadás és a gyógyítás szolgálata.

*

A vasárnap perikópáinak ágendánkban megadott témája: Járjunk elhivatásunkhoz méltóan: a hit harcában. Textusunkban a hit harcának természetesen vétele mellett a „járjunk”-ra esik a hangsúly. E két pólus egyben a vertikális és horizontális mondanivaló kristályosodási pontja

Az igehirdetés felé

Igehirdetésünkben elindulhatunk abból a tényből, hogy Jézus által Isten gyermekei vagyunk, ő nekünk Atyánk és mint földi apák nevelik gyermekeiket, úgy nevel Ő is bennünket. Ez a nevelés nem jelenti azt, hogy mindig az élet napos oldalán járunk. Nem jelenti azt, hogy nem kell szenvednünk, próbákat átélnünk. Csak jól kell látnunk, hogy Isten szeretete az is, ha fenyít, ha terhet rak ránk. „Sub pondere crescit palma.” Hieronymus szerint „az a legelviselhetlenebb Isten haragjában, ha már nem fenyít bűneink miatt.” A fenyítés, szenvedés, próba Isten nevelő eszköze és arra adja, hogy mint akadályokat a futó, — leküzdjük. Ez a hitünk gyakorlótere.

1. *Isten szeretete nevelő szeretet.* Mint Atya cselekszik így velünk. Persze a fenyítésnél nem kell testi fenyítésre, verésre gondolni. De a legmodernebb nevelési rendszerek is tudnak fenyítésről és büntetésről. Egy földi szülő sem válik méltatlanná, a szülői tisztze, ha gyermekét időben és helyesen fenyíti, bünteti. A tisztelet akkor is jár a szülőnek. Sokan vagyunk felnöttek, akik hálásak vagyunk a talán már elköltözött szülőknek egy-egy ilyen fenyítésért. Csak felmótt fejjel értettük meg jogosultságát. Isten pedig mennyei Atyánk, aki mindent tud rólunk és mindent lát életünkben. Mennyivel inkább kell engedelmesen fogadnunk fenyítését, ha mégúgy nem is értjük most, majd csak később.

Hieronymus idézett mondta arra is rávilágít, amit textusunk így mond: a fenyítés nélkül könnyen azt is elfelejtjük, hogy Isten gyermekei vagyunk. Isten atyai módon törődik velünk. Akkor is, amikor nem sikerülnek dolgaink, amikor üressé és unottá válik életünk, amikor cinikussá tesz a sikertelenség vagy vágyaink be nem teljesedése, amikor betegség vagy halál kísért és fenyeget. Csak azt kell észrevennünk, hogy mindez az Ő nevelő eszköze, edzi életünket, felkészít, állóképessé tesz, ahogyan a sportolónak szüksége van a felkészülés, tréning idejére, hogy győztes lehessen.

2. *Isten nevelő szeretete a javunkat munkálja.* Ki lehet aknázni a 9. v. üzenetét: földi apák olykor önző szempontjaik szerint, „a maguk elgon-

dolása szerint" fenyítenek. Isten nem magát akarja igazolni, hanem „javunkra teszi ezt”. Életünk próbatételeit így kell hát elfogadnunk és ezekre nézve kell állandóan hitért könyörögnünk, harcolnunk, hogy legyőzzük önmagunkat, legyőzzük a fellázadást (miért éppen velem tesz mindig így az Isten?) és hitért harcoljunk.

Ha a próbákat úgy fogadom, hogy azzal Isten neveli kitartásomat, azt próbálja, hogy minden körülmények között megmaradok-e a bizodalmas hitben, akkor van értelme annak, hogy „felnézzek Jézusra”, aki „vállalta a keresztet”. (2. v.)

A fenyítés és próba elhordozására négyféle módozat kínálkozik: fogadhatom úgy, mint legyőzött, mint tehetetlen, akivel Isten úgyis azt tesz, amit akar. Fogadhatom azzal, az „együttssenvedéssel”, mely már valóság-gal szenvedés és fájdalom arckifejezés, csak nem őszinte dolog. Vehetem úgy, mint szükséges rosszat, amin mihamarabb át kell esni és gyorsan ellefelejteni. Végül vehetem büntetésnek, melyet vagy méltán, vagy méltatlanul kapok és ez utóbbi esetben van mit felpanaszolni Istennek: mivel érdemeltem ezt? Egyik út sem jó út! Az ötödik út a helyes: elfogadom, mint Isten nevelő szeretetének megnyilvánulását, mellyel megmutatja, hogy Atyám és belátom, hogy javamat akarja. Ez pedig a következőkbenből tűnik ki.

3. *Isten nevelő szeretete egész életünket képes megszentelni.* Itt lesz javunkra a hit arca. Ha a fenyítés értelmével tisztába jöttünk, ha nem büntetés, nem szükséges rossz, hanem annak bizonyítéka, hogy szeret az Isten és nevel a szolgálatra, akkor többé nem problémázunk, hanem elfogadunk és felszabadul rengeteg energiánk. Szabaddá leszünk arra is, hogy életünk meghozza a maga gyümölcsét. A lankadt kezek keresni kezdik, hogy hol szolgálhatnak, kinek vihetik az „egy pohár vizet”, a térdek már nem roskadokznak és a lábak nem tántorognak, mert utat találtak, a szolgálatnak útját embertől-emberig. Élő hitű keresztyének keresik, hogyan lehetne helyes értelemben vett „példaképei a nyájnak”, hogyan lehetnek másoknak, — akik próbákban, kísértésekben élnek, — segítőik és útmutatóik.

Kitűnik, hogy a hit harcában sem magamért harcolok. Nem a magam nyomorúságának, kísértésének megoldásáért, — vagy nem csupán. Hanem azért az eleven, tevékeny adni és áldozatot hozni akaró hitért, mely javára van másoknak, hozzá a béke gyümölcsét, erősíti a béke áldásait, gyógyulásra segíti a testi és lelki értelemben beteget. Azért a hitért kell könyörögnünk és megküzdennünk, amely megerősít és megtart a szent életben. A következő versek jó részletezést adnak erre: harc a megkeseredés ellen, mert a keserűség fertőz, tiszta erkölcs, tiszta házasság, hazugság, csalás és rágalmazás legyőzése. Csupa olyan út, ahol a keresztyéneknek is egyenes ösvényt kell találni és nem „görbe utakon” keresni az érvényesülést vagy a „könnyebbet”. Társadalmunkban is, az emberiség kérdéseiben is csak úgy lehet szavunk, ha az erkölcs terén nincs „támadási felületünk”. Gyógyítani ne kezdjen az, aki maga is tanácstalan beteg, különben megkaphatja az „orvos, gyógyítsd meg magadat” jelzöt.

Isten nevelő szeretetével bizony fenyít és próbál, de fogadjuk hálával, mint engedelmes gyermekek. Köszönjük, hogy saját javunkat is, de másik javát, megmentését, gyógyulását is munkálja ezzel a nevelő szeretetével. Ne meneküljünk a hit harcától, — elhivatásunkhoz tartozik az, s abból nem a „harcoló egyház” képe bontakozik, hanem éppen a másik javáért szolgáló egyház képe.

Az Evangélikus Sajtóosztály Irattejesztésében kaphatók

Biblia (új fordítás) — — — — — — — —	180,— Ft
Énekeskönyv (nagyalakú) — — — — — — — —	75,— Ft
Anyakönyvi kivonatok — — — — — — — —	—,50 Ft
Kis Káté — — — — — — — —	3,— Ft
Konfirmációi Káté — — — — — — — —	10,— Ft
Anyakönyvi ívek — — — — — — — —	3,20 Ft
Konfirmációi emléklap — — — — — — — —	2,— Ft
Emléklapok — — — — — — — —	3,— Ft
Karner: Isten, világ, felebarát — — — — — — — —	4,— Ft
Hitvallási iratok I. — — — — — — — —	45,— Ft
Hitvallási iratok II. — — — — — — — —	45,— Ft
Groó: Az élet kenyere — — — — — — — —	5,— Ft
Úrvaeserei ostya — — — — — — — —	6,50 Ft
Ottlyk: Istenszeretet — emberszeretet — — — — — — — —	17,50 Ft
Ottlyk: Hűség Istenhez és népünkhöz egyházunk történetében — — — — — — — —	82,— Ft
Nagy: Egyház a mai világban — — — — — — — —	85,— Ft
A reformáció öröksége és kötelezése — — — — — — — —	22,— Ft
Káldy: Új úton — — — — — — — —	135,— Ft
Koráliskola II. — — — — — — — —	50,— Ft
Hitünk-életünk (szórványhittankönyv) — — — — — — — —	16,— Ft
Csizmazia: Igaz emberségért — — — — — — — —	32,— Ft
Hafenscher—Selmeczi—Vámos: Az ember védelmében — — — — — — — —	30,— Ft
Ottlyk: Az evangélikus egyház útja a szocializmusban — — — — — — — —	80,— Ft
Koren: Körkép — — — — — — — —	40,— Ft
Rédey: Az elfelejtett ember — — — — — — — —	33,— Ft
Muntag: Ámósz könyve — — — — — — — —	105,— Ft
Cserháti: A kolossébeliekhez írt levél — — — — — — — —	127,— Ft
Ottlyk: Az egyház története — — — — — — — —	230,— Ft
Káldy: Hanem hogy Ő szolgáljon — — — — — — — —	140,— Ft